

Nr 160.

Utlåtande i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande försvarets organisation jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 206 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 9 april 1948, föreslagit riksdagen besluta, att försvaret i de delar, som beröras i nämnda statsrådsprotokoll, skall organiseras på sätt av departementschefen i samma statsrådsprotokoll angivits. Propositionen betecknas i det följande såsom »försvarspropositionen».

I anledning av förevarande proposition ha inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 358 av herr *Heüman*,
- » 359 » herr *von Heland m. fl.*,
- » 361 » herr *Bergvall m. fl.*,
- » 362 » herr *Bergh m. fl.*,
- » 363 » herr *Bergh*,
- » 364 » herrar *Velander* och *Sundberg, Carl*,
- » 365 » herr *Lodenius m. fl.*,
- » 366 och 367 av herrar *Uhlén* och *Sjö* samt
- » 368 av herr *Ewerlöf m. fl.*, i vad avser försvarets organisation, ävensom

inom andra kammaren:

- nr 519 av herr *Gustafsson* i *Bogla m. fl.*,
- » 520 » herr *Ohlin m. fl.*,
- » 521 » herr *Håstad*,
- » 522 och 523 av herr *Jansson* i *Kalix*,
- » 524 av herr *Andersson* i *Dunker*,
- » 525 » herr *Edberg m. fl.*,
- » 526 » herr *Edberg*,
- » 527 » herrar *Thorell* och *Håstad*,
- » 528 » herr *Ljungqvist*,
- » 529 » herr *Hagberg* i *Luleå m. fl.*,
- » 530 » herrar *Håstad* och *Lindberg* samt
- » 531 » herr *Skoglund* i *Doverstorp m. fl.*, i vad avser försvarets organisation.

Härutöver har utskottet i förevarande sammanhang till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt motion, nr 22, av herr *Svensson* i Ljungskile.

Motionerna I: 368 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 531 av herr *Skoglund* i Doverstorp m. fl. beröra även frågor, sammanhängande med fjärde huvudtiteln och propositionen nr 208, samt upptagas därför i annat sammanhang till behandling.

De i anledning av propositionen väckta motionerna

I: 358 av herr *Heüman* och II: 519 av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl., angående inrättande av ordinarie beställningar för viss ingenjörspersonal vid arméförvaltningen m. m. samt

I: 364 av herr *Velander* och herr *Sundberg*, Carl, samt II: 521 av herr *Håstad*, angående löneställningen för flottans tjänstegrensinspektörer

torde vidare bära upptagas till behandling först i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 209 angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.

Motionen II: 530 av herrar *Håstad* och *Lindberg* angående förlängning av tjänstgöringstiden för värnpliktiga, som uttagas för gruppehufvutbildning, torde, i vad den avser frågan om anslag, bära upptagas till behandling i samband med fjärde huvudtiteln och propositionen nr 209. Sistnämnda motion har i vad den icke avser frågan om anslag behandlats av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Propositionen innefattar förslag om en avsevärd förstärkning av flygvapnet, riktlinjer för ett fortsatt utredningsarbete beträffande vissa delar av försvarsorganisationen samt en serie delförslag men innebär ej förslag till en ny försvarsordning eller försvarsplan i vedertagen bemärkelse. Propositionen innebär i sina huvuddrag följande.

Förslag framlägges om komplettering av försvarets högsta ledning med ett organ — militärledningen — bestående av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna.

Vad armén beträffar ha — i avvaktan på militära remissyttranden — inga frågor, som sammanhänga med de värnpliktigas rekrytering och utbildning i förevarande sammanhang kunnat upptagas till prövning. I propositionen räknas med vissa förbättringar av arméns krigsorganisation, som kunna vidtagas i huvudsak inom ramen för nuvarande personal- och materieltillgång. I avbidan på resultat av en ytterligare utredning rörande krigsorganisationens utformning vid armén samt rörande mobiliseringsorganisationens anpassning efter befolkningstätheten m. m. ha några mera omfattande ändringar av arméns fredsorganisation icke nu kunnat föreslås. Förslag framläggas emellertid rörande viss ändring av arméledningens organisation, indragning av ett kavalleriregemente (Livregementet till häst), sammanslagning av träng-, tyg- och intendenturtrupperna till ett nytt truppslag — underhållstrupperna — samt en avsevärd reducering av antalet rid- och ackordhästar. Förslag framlägges

om effektivisering av arméns officersutbildning, i huvudsak enligt arméns officersutbildningskommittés förslag, innebärande bland annat organiserande av arméhögskola och arméns truppslagsofficersskolor. I fråga om hemvärnet föreslås såväl förberedelser för en utökning av krigsorganisationen i enlighet med försvarskommittés förslag som utökning av hemvärnsbefälet vid försvarsområdena.

I fråga om marinens organisation föreslås inga mera genomgripande förändringar. Kustartilleriet avses åtminstone tills vidare kvarstå inom marinen. För flottan föreslås ersättningsbyggnad av ett antal lätta fartyg samt vissa förändringar i gällande livslängdsberäkningar för fartygen. Frågan om utflyttning av Stockholms örlogsvärv och örlogsstation till Stockholms skärgård föreslås snarast bli utredd. Flottans baseringsmöjligheter vid krig och beredskap avses skola förbättras. I avseende på marinens personal förutsätts inga större förändringar med undantag för en viss ökning av mariningenjörkåren. De marina underofficerskårernas arbetsuppgifter, ansvarsområden m. m. föreslås bli föremål för särskild utredning. Utbildningen för flottans stamanskap och värnpliktiga föreslås omlagd. I samband härmed skapas en ny central utbildningsanstalt benämnd flottans värnpliktsskola. Enligt förslaget skola Hemsö kustartilleriförsvar och Härnösands kustartilleridetachment tills vidare bibehållas samt luftvärnskanonutbildningen rationaliseras. Sjövärnskåren avses få fastare organisation.

Beträffande flygvapnet innebär förslaget i huvudsak följande. Nuvarande flygförband bibehållas med undantag för spaningsflottiljen F 2, som indrages. Redan beslutad förskjutning från bomb-(attack-) och spaningsförband till dagjaktförband fullföljes. Dagjaktflyget utbygges därutöver inom flottiljorganisationens ram, varvid i första hand tre flottiljer förstärkas med 50 %. Nattjaktflyg tillkommer genom ombildning av en attackflottilj. Luftbevakningen överföres till flygvapnet och moderniseras. Vissa inspektionsorgan tillkomma. Väsentliga omläggningar av personalorganisationen företagas. Vissa utbildningsanstalter omorganiseras och en radarskola tillkommer.

I övrigt må här nämnas förslag om provisorisk förstärkning av personalvårdsorganisationen och ökning av den på militära syften inriktade forskningsverksamhetens resurser, bland annat genom utbyggnad av den försvarsmedicinska forskningen.

En närmare redogörelse för innehållet i propositionen kommer att lämnas under samma rubriker som i propositionen. För att icke tynga framställningen med alltför många detaljer kommer utskottet vid redogörelsen för förarbetena till propositionen att i stor utsträckning begränsa sig till hänvisningar till de sidor i propositionen, där utförliga upplysningar i saken lämnats. I den mån i propositionen framförda förslag eller i övrigt gjorda uttalanden icke blivit av utskottet berörda, hava desamma icke föranlett erinran från utskottets sida.

För de i motionerna framställda yrkandena kommer redogörelse att lämnas i det följande i samband med behandlingen av de särskilda avsnitt, som beröras därav.

AVD. I. INLEDNING.

Genom beslut vid 1942 års riksdag (propositionen 210, riksdagens skrivelse 374) fastställdes en plan för den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter under en femårsperiod, omfattande budgetåren 1942/43—1946/47. I sammanhang med beslutet gjordes även uttalanden om kostnaderna för försvaret för tiden efter femårsprogrammets genomförande, men beslutet innefattade likväl icke något principavgörande rörande försvarsorganisationens gestaltning för tiden efter budgetåret 1946/47.

För att erhålla underlag för den utredning angående försvarsorganisationens utformande efter femårsperiodens slut, som bedömdes erforderlig, uppdrog dåvarande chefen för försvarsdepartementet den 28 juni 1944 åt överbefälhavaren att utarbeta organisationsförslag på grundval av strategiska bedömanden samt under hänsynstagande till erfarenheterna från det då pågående kriget och till utvecklingstendenserna.

Den fortsatta utredningen ansågs lämpligen böra utföras inom försvarsdepartementet av särskilda för ändamålet tillkallade sakkunniga. I samband med att i propositionen 1945: 45 fråga underställdes riksdagen om utläggande av vissa beställningar för flygvapnet framlades för riksdagen vissa riktlinjer, efter vilka försvarsorganisationen kunde tänkas bli utformad under tiden närmast efter den löpande femårsperiodens utgång. Sedan riksdagen i skrivelse den 13 juni 1945, nr 368, i det väsentliga givit sin anslutning till vad i nämnda sammanhang yttrats, bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1945 chefen för försvarsdepartementet att åt en kommitté — 1945 års försvarskommitté — uppdraga att verkställa utredning rörande försvarets organisation efter utgången av budgetåret 1946/47 samt framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas. Denna kommitté tillsattes sistnämnda dag.

Sedan försvarskommittén genomgått resultatet av överbefälhavarens förberedande utredningar, uppdrog chefen för försvarsdepartementet den 21 juni 1946 på hemställan av kommittén åt överbefälhavaren att verkställa utredning rörande de förändringar i försvarsorganisationen, som med samtidigt tillgodoseende i största möjliga utsträckning av effektivitetens krav borde ifrågakomma för att begränsa de årliga försvarskostnaderna till alternativt 650, 750 och 900 miljoner kronor med iakttagande av att i kostnaderna skulle inbegripas årskvoter för all erforderlig ersättnings- och nyanskaffning av materiel ävensom kostnader för grundavskrivningar å byggnader samt att kostnaderna skulle angivas efter pris- och löneläget den 1 juli 1946. Den anbefallda utredningen överlämnades av överbefälhavaren till kommittén i tre etapper, nämligen den 2 december 1946 samt den 12 februari och den 15 mars 1947. I anslutning härtill överlämnade överbefälhavaren vidare den 31 mars 1947 till kommittén en sammanfattning benämnd »Överbefälhavarens försvarsförslag. Mars 1947».

Med skrivelse den 25 november 1947 har 1945 års försvarskommitté till fullgörande av sitt uppdrag till chefen för försvarsdepartementet överlämnat betän-

kande med förslag angående försvarets organisation, del I och II (SOU 1947: 72 o. 73), av vilka del I innefattar kommitténs förslag och del II vissa av kommitténs ledamöter och sakkunniga till förslaget fogade särskilda yttranden. Vidare ha i särskild ordning överlämnats förslag till personalförteckningar m. m. samt en till betänkandet hörande hemlig del, innehållande uppgifter rörande försvarsgrenarnas krigsorganisation m. m.

AVD. II. ALLMÄNNA SYNPUNKTER.

Departementschefen har under denna avdelning redogjort för de av försvarskommittén anförda strategiska synpunkterna på frågan om försvarets ordnande med avseende å dels krigsteknikens utveckling och det moderna kriget (s. 10—31), dels Sveriges militärpolitiska läge (s. 31—39), dels och målsättningen för krigsmakten (s. 39—46) jämte remissmyndigheternas yttranden i dessa frågor.

Vidare har departementschefen lämnat en redogörelse för försvarskommitténs förslag i fråga om försvarsorganisationens utformande (s. 46—70) samt för huvuddragen av försvarskommitténs förslag (s. 70—112) jämte däröver avgivna remissyttranden.

För egen del har *departementschefen* beträffande den nu gällande försvarsorganisationen anført bl. a. följande.

»Det ligger i sakens natur, att 1942 års plan måste utgå från en kvalitativ standard i stort sett jämförlig med den de stridande styrkorna hade i början av kriget. Upprustningen inom ramen för denna plan — som innebar icke blott att den dittills befintliga krigsmakten försågs med erforderlig utrustning utan även att utrustning skulle anskaffas för en omfattande utbyggnad av densamma — medgav, såvitt armén och marinen angår, i stort sett icke att samtidigt och successivt anpassa produktionen efter krigsårens tekniska utveckling. För flygvapnets del förelågo härvidlag gynnsammare förutsättningar. Även om vårt försvar således i materiellt hänseende icke kunnat hålla jämna steg med utvecklingen i de krigförande länderna, kan det dock ej vara tal om något stillastående.»

I detta sammanhang har departementschefen i korthet erinrat om några drag i det moderniseringsarbete, som nedlagts på vårt försvar i syfte att höja detta över den standard, från vilken 1942 års försvarsplan utgick. Härutinnan torde få hänvisas till den redogörelse, som lämnats å s. 113 och 114 i propositionen.

Beträffande försvarskommitténs utredningsarbete och remissbehandlingen av kommitténs förslag har departementschefen anført följande.

»Det uppdrag, som lämnades 1945 års försvarskommitté, avsåg att kommittén skulle verkställa utredning rörande försvarets organisation efter utgången av budgetåret 1946/47 samt framlägga de förslag, som kunde föränledas av utredningen. Innebörden av det förslag, som kommittén utarbetat, är i korthet, att man med utgångspunkt från nuvarande försvarsorganisation och med

utnyttjande av nu förefintlig materiel skall under loppet av en tioårsperiod successivt övergå till en annan avvägning mellan försvarsgrenarna. Denna ändrade avvägning karakteriseras främst av att marinens kostnadsram under den närmaste tioårsperioden skulle avsevärt nedgå, medan såväl arméns som flygvapnets kostnadsramar skulle ökas i förhållande till motsvarande medelsanvisningar för innevarande budgetår. Härvid är att märka, att flygvapnets organisation ännu ej är fullt utbyggd. Medelkostnaden för hela försvaret skulle per budgetår under tioårsperioden uppgå till cirka 810 miljoner kronor, inberäknat 10 miljoner kronor i grundavskrivningskostnader. I nyssnämnda summabelopp har dock ej inräknats medelsbehovet för att förnya luftvärns pjäser och viss annan luftvärnsmateriel för armén samt för att täcka vissa brister i fråga om materielutrustningen särskilt vid armén och marinen. För sådana ändamål liksom för modernisering av materielen och för vidmakthållande av organisationen efter periodens slut skulle särskilda medelsanvisningar bli erforderliga redan under perioden. Kommitténs förslag innebär bland annat, förutom en begränsning av marinen, jämväl förbandsindragningar vid såväl armén som flygvapnet.

Även om försvarskommitténs ledamöter samlats i en principiellt positiv inställning till försvarsfrågan och flertalet av dess ledamöter förenat sig om kostnadsramen, företer kommitténs betänkande dock såtillvida en bild av splittring som åtta av de i beslutet deltagande tio ledamöterna och alla kommitténs militära sakkunniga avgivit särskilda yttranden beträffande olika i betänkandet behandlade frågor.

Den kritik, som riktats mot försvarskommitténs förslag, torde kunna i kortet sammanfattas sålunda.

Det har framhållits, att varje försvagning av vår krigsmakt i nuvarande läge måste anses betänkelig och att kommitténs förhoppning, att en smidig anpassning av organisationen skulle kunna ske efter de krav ett skärpt läge kunde ställa, vittnade om önsketänkande. Å andra sidan har möjligheten att göra vissa tillfälliga inskränkningar i försvarets resurser icke genomgående avisats. En annan synpunkt, som anlagts på förslaget, är att — med hänsyn till såväl utrikesläget som den pågående utvecklingen på krigsteknikens område — en tioårsplan eller över huvud taget en fast och allmän plan för försvarets utformning på längre sikt icke nu borde uppgöras. Genomgripande organisationsändringar borde således icke nu beslutas utan arbetet tills vidare inriktas på successiva och partiella reformer på grundval av vårt nuvarande försvar. En ytterligare erinran mot förslaget är, att kommittén på längre sikt icke i tillräcklig utsträckning tillgodosett materielbehoven, vilket småningom skulle leda till en »urholkning» av försvarsorganisationen. I fråga om sättet att återvinna balansen mellan materielkostnader och organisationskostnader ha olika vägar anvisats. Å ena sidan har påyrkats en höjning av materielanslagen, å andra sidan har det ansetts önskvärt att genom sammanpressning av organisationen frigöra medel för att tillgodose materielbehoven. Det har därjämte gjorts gällande, att utvecklingen på krigsteknikens område och krigs-

erfarenheterna icke tillräckligt beaktats. Mot förslaget har vidare anmärkts, att det uppvisade väsentliga avvikelser från de i direktiven för kommittén uppställda kraven på effektiv och modern utrustning, god utbildning av alla vapenföra samt hög krigsberedskap. Kommittén förmenas sålunda ha gått för långt i sina besparingssträvanden och förbisett, att vad som vunnes i pengar vore ringa i förhållande till vad som förlorades i försvarskraft, eller, med andra ord, att försvarets effektivitet i hög grad berodde just på det som tillskötes till de ofrånkomliga bottenkostnaderna. Från flera håll har det betecknats som en brist, att kommittén icke närmare granskat det ekonomiska underlaget för försvarskostnaderna och icke heller gjort en avvägning mellan militära kostnader och andra behov. I särskilda delar har kommitténs förslag i stor utsträckning vunnit anslutning från hörda myndigheter och sammanslutningar. Av en del myndigheter har uttalats, att vissa av kommittén föreslagna förändringar vore att hälsa med tillfredsställelse eller till och med av den art, att de kunde och borde vidtagas snarast möjligt.

För egen del finner jag det ligga i öppen dag, att frågan om den svenska krigsmaktens omfattning, organisation och utrustning i främsta rummet måste bedömas med utgångspunkt från utvecklingen på militärpolitikens och krigsteknikens områden. Lika uppenbart är, att man icke kan bortse från de ekonomiska synpunkterna och att dessa i tider av fredlig utveckling påkalla ökat beaktande.»

Departementschefen har härefter ingått på den strategiska bakgrunden för de i försvarspropositionen framlagda förslagen och i sådant hänseende anfört följande.

»Vad till en början angår *det militärpolitiska läget* har försvarskommittén i sitt betänkande i huvudsak återgivit en av överbefälhavaren till kommittén lämnad redogörelse, till vilken kommittén knutit vissa reflexioner. Den bild av utrikesläget, som betänkandet sålunda ger, har i vissa av remissyttrandena ytterligare kompletterats och förts fram till en senare tidpunkt.

Erinras må, att försvarskommittén — ehuru den icke tilltrott sig att förutsäga utvecklingen på det utrikespolitiska området — vid utformandet av sitt förslag utgått från den förutsättningen, att rådande motsättningar icke skulle leda till öppen konflikt och att, trots dagens läge, återuppbyggnadsarbetet i de krigshärjade länderna skulle kunna bidra till att utjämna motsättningarna samt att härigenom väg skulle banas för en fredspannning av icke alltför obetydlig längd. Å andra sidan har kommittén förklarat sig icke kunna bortse från möjligheten av en stormaktskonflikt, i vilken även vårt land på grund av sitt geografiska läge kunde riskera att bli indraget. Vidare har kommittén förutsatt, att en skärpning av läget skulle kunna föranleda en anpassning av organisationen efter de ändrade förhållandena.

Efter kommittéarbetets slut har en ytterligare skärpning av motsättningarna mellan de ledande stormakterna inträtt. Den senaste tidens händelser utgöra led i en sedan länge pågående utveckling med alltmera utpräglade tendenser till blockbildning. Denna utveckling har — såsom utrikes-

ministern redan den 4 februari 1948 i en till riksdagen lämnad redogörelse konstaterat — betygt en väsentlig försämring av den politiska atmosfären i världen och försvårat samarbetet inom Förenta Nationerna.

Det rådande utrikespolitiska läget har i olika länder utlöst åtgärder för att stärka försvarsanstalterna. Samtidigt bedrivs arbetet på militärteknikens fortsatta utveckling med stor intensitet och betydande ekonomiska insatser.

Det är sålunda mot en mörkare bakgrund vår försvarsfråga nu avtecknar sig. Förhoppningarna om en snabb och avgörande vändning mot trygga och stabila förhållanden ha icke infriats och på många håll bedömas framtidsutsikterna med pessimism. Den tilltagande osäkerheten bör dock icke uppfattas som om en allmän konflikt vore förestående. Starka faktorer av såväl positiv som negativ art verka alltjämt i fredsfrämjande riktning. Uppenbart är dock, att redan försämringen i det internationella läget gör det nödvändigt att i tid sörja för en sådan förstärkning av försvaret, att vårt land med tillförsikt kan möta de påfrestningar en allmän konflikt skulle medföra. Därutöver är det av allra största betydelse att under ett kritiskt läge vår utrikespolitik kan stödja sig på ett militärt försvar av sådan styrka att det ger respekt för Sveriges vilja att hävda sin självständighet och sin frihet.

I utrikesministerns förenämnda deklaration i riksdagen angavs som regeringens övertygelse, att en överväldigande majoritet av det svenska folket icke önskar ansluta sig till något stormaktsblock vare sig genom ett uttryckligt alliansfördrag eller genom ett tyst samförstånd om ett gemensamt militärt uppträdande i händelse av en konflikt. En sådan ståndpunkt påverkar givetvis försvarets utformning. Den innebär sålunda ett avståndstagande från tanken, att det militära försvarets utbyggande till den styrka som annars vore möjlig till någon del borde underlätas utifrån förutsättningen att i händelse av ett krig vårt land skulle räkna med att erhålla en eller flera bundsförvanter, som vore villiga att komplettera stridskrafterna i de delar, där »luckor» avsiktligt lämnats öppna. Ett sådant försvarssystem är icke förenligt med en nationell självständighetspolitik utan skulle leda till ett starkt beroende av andra länder och nödvändigheten av ett ställningstagande på tidigt stadium i form av en allians i mer eller mindre förtäckt form.

Stora svårigheter erbjuda sig vid bedömandet av frågan, under vilka strategiska betingelser en omfattande krigisk konflikt skulle komma att utspelas. Det finnes dock grund för antagandet, att mindre länder, vilka icke ha ett för någon av de möjliga motståndarna i en konflikt synnerligen vitalt strategiskt läge och vilka äro beslutna att föra en av ett respektingivande militärt försvar understödd självständighetspolitik, icke sakna utsikter att hålla sig utanför kriget. Som grundförutsättningar måste då uppställas, att denna självständighetspolitik uppbäres av en stark och beslutsam folkmening och att de militära försvarsmedlen äro allsidigt utbyggda och av tillbörlig styrka.

Sedd i denna belysning ter sig svensk försvarspolitik mer än någonsin som ett odelbart helt, varvid den inre stabiliteten och fastheten i folkviljan äro element av lika stor betydelse som ett militärt försvar, vilket i sin tur måste

utbyggas genom ett väl planerat civilt försvar. Vid utformningen av försvarsanstalterna måste ständigt beaktas, att en överdimensionering kan medföra sociala och ekonomiska verkningar, som kunna rubba den inre samlingen och försvaga den nationella grund, varpå försvaret i dess helhet vilar. Med hänsyn härtill är det av utomordentligt värde, att enighet inom försvarskommittén i stort sett uppnåtts beträffande försvarets kostnadsram mellan representanter för flertalet av de parlamentariska partierna i vårt land. Även om en planering för en lång följd av år nu icke synes möjlig och den internationella utvecklingen torde föranleda vissa kostnadskrävande åtgärder i syfte att stärka vår beredskap exempelvis i fråga om materielanskaffning, är det angeläget, att denna enighet om möjligt bevaras.

Med angivna utgångspunkter är *målsättningen för försvaret* redan utstakad. Ett svenskt försvar måste vara i stånd att ge uttryck åt folkets levande försvarsvilja. Varje vapenför svensk, som icke bindes av andra för riksförsvaret viktiga uppgifter, bör sättas i stånd att i ena eller andra formen militärt delta i kampen för landets självständighet. Krigsmakten i dess helhet bör vara så utbyggd att den förmår ge största möjliga eftertryck åt vårt folks vilja att bevara landets handlingsfrihet och avvisa varje kränkning av dess integritet. Försvarskrafterna böra, som försvarskommittén framhållit, utformas så att en angripare i det längsta hindras få fast fot på svensk mark och att ingen del av landet behöver uppgivas utan segt motstånd i olika former. Vidare bör krigsmakten vara skickad att möta överrumplingsförsök, utförda med den moderna invasionsteknikens resurser. Med den här skisserade målsättningen måste försvaret vara allsidigt sammansatt. I stort sett torde därför det nu förestående arbetet böra syfta till att på grundvalen av nuvarande organisation och med utnyttjande av alla möjligheter till förenklingar och kostnadsbegränsningar med ledning av världskrigets erfarenheter och forskningens senaste rön göra en översyn av försvarsanstalternas ändamålsenlighet och hållfasthet mot ett modernt krigs påfrestningar.

I fråga om *krigsteknikens utveckling och det nutida kriget* synas mig erfarenheterna från andra världskriget ägnade att särskilt framhäva luftkrigföringens betydelse. Såsom försvarskommittén framhållit har i synnerhet denna form av krigföring genom sin inriktning icke blott mot fasta försvarsanstalter och rörliga stridskrafter utan även mot civilbefolkning, försörjning och kommunikationer givit kriget dess totala karaktär och därför ställt särskilda anspråk på luftförsvar och civilförsvar. Nya perspektiv ha härvid öppnats genom tillkomsten av atombomben och robotvapnen samt genom möjligheten att överraskande luftlandsätta stora styrkor. Även på en mångfald andra områden har den tekniska utvecklingen — såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen — avsatt betydelsefulla resultat. I åtskilliga hänseenden råder dock alltjämt stor ovisshet, och vissa av andra världskrigets nya stridsmedel torde ännu knappast ha kommit långt över försöksstadiet. Även om, såsom jag redan i det föregående har antytt, förutsättningar sålunda alltjämt icke äro för handen för att ersätta vårt försvar med strids-

krafter av helt ny struktur och sammansättning, håller jag dock före, att det är nödvändigt att redan nu draga vissa konsekvenser av utvecklingen på luftkrigföringens område. I första hand bör härvid övervägas en förstärkning av luftförsvaret, främst jaktflyget. I förgrunden träder vidare frågan, huruvida arméns organisation är anpassad efter det nutida krigets och särskilt luftkrigföringens skärpta krav. För flottans del är spörsmålet om skydd för fartygen mot luftanfall ett problem av stor vikt.»

Departementschefen har i fortsättningen med nu angivna utgångspunkter framlagt resultatet av sitt ståndpunkttagande till försvarskommitténs förslag och härom anfört följande.

»Då försvarskommitténs förslag förelåg först i december 1947, har det redan med hänsyn till den knappa tiden icke varit mig möjligt att till 1948 års riksdag utarbeta ett förslag om en fullständig försvarsplan för en följd av år. Särskilt frågan om värnpliktskontingentens storlek och därmed sammanhängande spörsmål om krigsorganisationens omfattning äro för övrigt av den art, att ytterligare överväganden äro påkallade. Härtill bidrager även, att den uppfattningen — företrädd bland annat av ett flertal kommittéledamöter — alltmera stadgats, att vår arméorganisation behöver omläggas i flera väsentliga avseenden. Den skärpning av läget, som inträtt, manar vidare till försiktighet i fråga om organisationsändringar, som skulle innebära en försvagning av vårt nuvarande försvar.

De förslag jag nu går att framlägga äro sålunda icke att fatta såsom förslag till en ny försvarsordning eller försvarsplan i vedertagen bemärkelse. Jag har emellertid funnit mig böra angiva min syn på de huvudfrågor, som nu äro särskilt aktuella för vårt försvar, och framlägga de förslag som därav föranledas eller, i sådana fall då tillräckligt fasta hållpunkter för ett slutligt bedömande saknas, vissa riktlinjer för det fortsatta utredningsarbetet. Härtill ansluter sig en serie förslag — till stor del grundade på försvarskommitténs — rörande särskilda delar av försvarsorganisationen, vilka förslag vid remissbehandlingen i huvudsak tillstyrkts eller eljest föreligga i så utrett skick, att ett ställningstagande nu varit möjligt och lämpligt. De huvudfrågor, som här böra närmare granskas, äro i korthet följande.

1942 års organisation av *flygvapnet* byggde på erfarenheter från de båda första krigsåren. Erfarenheterna från de senare krigsåren och utvecklingstendenserna efter kriget ha ytterligare framhävt flygstridskrafternas betydelse för vårt försvar. Flertalet ledamöter och sakkunniga inom försvarskommittén och ett stort antal såväl militära som civila remissmyndigheter ha i olika avseenden anfört betänkligheter mot av kommittén föreslagna inskränkningar i nuvarande flygvapenorganisation och i åtskilliga fall ha förslag till förstärkning av denna organisation framlagts. Även jag är av den uppfattningen, att det i vårt försvar måste ingå ett slagkraftigt och efter försvarsorganisationen i övrigt väl avpassat flygvapen. Jag kan därför ej biträda försvarskommitténs förslag att reducera flygstridskrafterna utan finner i stället nödvändigt att föreslå en förstärkning av dem. Härtill återkommer jag i det följande i samband med behandlingen av de olika flygslagen.

Krigserfarenheterna visa, att ohämmade luftangrepp mot befolkning, försörjning, kommunikationer, civila och militära ledningscentra samt mot stridskrafterna undergräva folkets motståndsvilja och avsevärt begränsa krigsmaktens verkningsmöjligheter. Överraskande luftangrepp i stor skala i ett krigsinledningskede kunna dessutom — om de ej mötas av ett betryggande luftförsvar — försvåra eller hindra civilbefolkningens evakuering och stridskrafternas mobilisering och koncentrerings samt därmed undanrycka försvararen förutsättningar för organiserat motstånd. Krigserfarenheterna visa även, att överraskande luftlandsättning av stora styrkor på mycket kort tid kunna genomföras inom områden, som äro dåligt luftförsvarade. De risker för en svagt luftförsvarad nation, som dessa förhållanden medföra, ha fått ökad aktualitet genom utvecklingen efter kriget. Inom stormakterna gör man sålunda stora ansträngningar för att bygga ut det strategiska bombflyget. Särskild vikt lägges dessutom vid att öva luftinvasion, och härför avsedda transportflygplan med avsevärt större kapacitet än tidigare framställas. Denna utveckling tyder på att ett kommande krig i ännu högre grad än det senaste kommer att präglas av operationer i och genom luften. Av det sagda framgår, att ett starkt luftförsvar och ett effektivt försvar mot luftlandsatt truppnumera äro grundförutsättningar för ett effektivt militärt och civilt försvar och i vissa lägen även för att organiserat motstånd över huvud taget skall kunna bjudas.

Jaktflyget är för närvarande och torde under den tid som nu kan överblickas även förbli det effektivaste luftförsvarsmedlet. Det är sant, att jaktflyg — liksom luftvärn — med nuvarande utformning ej kan verka mot robotvapen av V2-typ. Enda kända motmedlet är för närvarande bomb- och attackflyg, som insattes mot utskjutningsbaser och styrstationer. Med hänsyn till utvecklingstakten för dessa robotvapen och till nyssnämnda fortgående utökning av stormakternas strategiska bombflyg synes det befogat att räkna med att bemannade bombflygplan under överskådlig tid fortfarande komma att vara det viktigaste och för den angripne farligaste medlet i en strategisk luftkrigföring. Även mot robotflygplan av V1-typ är jaktflyget verksamt.

Försvarskommittén har föreslagit, att jaktflyget skall utökas med en nattjaktflottilj genom ombildning av en attackflottilj. Vissa militära och civila myndigheter ha uttalat sig för en förstärkning av jaktflyget. Överbefälhavaren har sålunda föreslagit, att en nattjaktflottilj snarast skall tillföras flygvapnet, om möjligt genom beslut av årets riksdag. Chefen för flygvapnet har framlagt ett program för jaktflygets utveckling på längre sikt men begränsat sitt förslag till vad som bedömts genomförbart under den närmaste femårsperioden. Detta förslag innebär — såsom förut nämnts — att samtliga tio dagjaktflottiljer skulle utökas med 50 % samt att två nattjaktflottiljer skulle organiseras, varav en skulle nyuppsättas och en tillkomma genom omvandling av en attackflottilj. Med hänsyn till vad nyss anförts angående utvecklingen på luftkrigföringens område finner även jag en förstärkning av jaktflyget nöd-

vändig. Den föreslagna åtgärden att inom flottiljorganisationens ram så snart ske kan förstärka de tio dagjaktflottiljerna med 50 %, varigenom ett godtagbart dagjaktskydd skulle beredas landets ur försvarssynpunkt mest vitala delar, finner jag så angelägen för försvaret i dess helhet, att förslaget i princip bör läggas till grund för en successiv förstärkning av dagjaktflyget. Det synes dock ej nödvändigt att vid årets riksdag besluta genomförandet av större del av detta program än som erfordras för att trygga den närmast förestående materielleveransen och personalrekryteringen. Jag föreslår sålunda, att i första hand tre dagjaktflottiljer förstärkas enligt angivna grunder. En förutsättning för att denna utbyggnad skall kunna fortsättas inom överskådlig tid är emellertid, att förslag härom förelägges nästa års riksdag. Detta sammanhänger såväl med personalrekryteringen som — och framför allt — med nödvändigheten att vidtaga åtgärder för att trygga materielleveranserna. Vid denna tidpunkt torde man även bättre kunna överblicka, i vilken takt en fortsatt förstärkning av dagjaktflyget kan genomföras. Jag förutsätter därför, att en på ytterligare utredning grundad plan för denna fortsatta utbyggnad förelägges nästa års riksdag. Vad därefter beträffar nattjaktflyget, finner även jag angeläget, att vårt försvar snarast tillföres nattjaktförband. Då detta snabbast kan åstadkommas genom att omvandla en redan befintlig flottilj, bör attackflottiljen F 1 ombildas till nattjaktflottilj, så snart lämpliga nattjaktflygplan kunna levereras. Redan vidtagna åtgärder för att anskaffa fem nattjaktflygplan för försök torde vara ägnade att underlätta denna ombildning. Till den av chefen för flygvapnet föreslagna åtgärden att uppsätta en helt ny nattjaktflottilj med början budgetåret 1951/52, vilket skulle kräva beslut av årets riksdag, kan jag ej taga ställning nu.

Redan verkställd omvandling av två attackflottiljer till dagjaktflottiljer och av mig — liksom av försvarskommittén — föreslagen ombildning av en attackflottilj till nattjaktflottilj medföra, att attackflyget minskas från sju flottiljer enligt 1942 års försvarsbeslut till fyra flottiljer. Försvarskommittén har härutöver föreslagit indragning av attackflottiljen F 6. Ett stort antal av försvarskommitténs ledamöter och sakkunniga samt åtskilliga militära och civila remissmyndigheter ha uttalat sig mot den av kommittén föreslagna försvagningen av attackflyget. Med hänsyn till attackflygets betydelsefulla uppgifter — framför allt vid invasionsförsvar — kan jag ej biträda förslaget om försvagning av detta flygslag utöver den starka reducering, som enligt vad nyss sagts blivit nödvändig för att tillgodose det oundgängliga behovet av jaktflyg. F 6 bör således bibehållas. De av försvarskommittén föreslagna tre flottiljerna avsågos vara utrustade med tvåmotoriga flygplan, d. v. s. flygplan med god förmåga att uppträda under mörker och dåligt väder och med större räckvidd och lastförmåga än enmotoriga flygplan. Hänsyn till att attackflyget bör vara enhetligt sammansatt och till de tvåmotoriga förbandens avsevärt större verkningsförmåga tala med styrka för att även F 6 bör vara tvåmotorig flottilj, varvid man liksom i 1942 års organisation skulle erhålla fyra tvåmotoriga attackflottiljer. Då materieförnyelse vid F 6 —

som för närvarande har enmotoriga flygplan — ej beräknas skola ske förrän omkring 1955, synes det kunna anstå med ett slutligt ståndpunkttagande till frågan om materielens art. I händelse av övergång till tvåmotoriga flygplan skulle ett engångsanslag motsvarande kostnadsskillnaden mellan en- och tvåmotoriga flygplan bli erforderligt i samband med nyssnämnda materieförnyelse.

Vad beträffar spaningsflyget innebär redan av 1947 års riksdag fattat beslut att omvandla spaningsflottiljen F 11 till dagjaktflottilj, att antalet spaningsdivisioner i fred minskas från nio enligt 1942 års försvarsbeslut till sex. Härutöver har försvarskommittén föreslagit, att spaningsflottiljen F 2 skall indragas. Då en spaningsdivision enligt kommitténs förslag samtidigt skulle uppsättas vid flygbaskären, komme antalet spaningsdivisioner att utgöra sammanlagt fyra. Mot en så långt gående reducering av spaningsflyget ha betänkligheter anförts såväl av ett stort antal av försvarskommitténs ledamöter och sakkunniga som av åtskilliga remissmyndigheter. Härvid har närmast föreslagits, att ytterligare en spaningsdivision skall uppsättas vid den kvarvarande spaningsflottiljen. Jag delar försvarskommitténs uppfattning, att den sjöbaserade spaningsflottiljen F 2 bör indragas. Härför tala såväl önskvärdheten av att övergå till landbaserade flygplan vid denna flottilj, som saknar landflygfält, som behovet av att utnyttja etablissementet för flygvapnets radarskola. Två av flottiljens tre divisioner böra dock bibehållas och landbaseras genom att man dels — i enlighet med kommitténs förslag — överför en division till flygbaskären, dels härutöver överför en division till den kvarvarande spaningsflottiljen. Av bland annat utrymmeskäl bör härvid F 11 bibehållas som spaningsflottilj och spaningsflottiljen F 3 i stället omvandlas till dagjaktflottilj. För denna, i förhållande till försvarskommitténs förslag, något starkare spaningsorganisation — sammanlagt fem divisioner — talar bland annat invasionsteknikens utveckling, som medför ökade risker för överraskning.

En förutsättning för att jaktflyget skall kunna få full verkningsförmåga är, att luftbevakningen fungerar effektivt. Att så är fallet är givetvis av utslagsgivande betydelse även för civilförsvaret. Jag ämnar i det följande föreslå, att luftbevakningen överföres till flygvapnet samt att den i samband därmed omorganiseras och förstärkes.

Det råder intet tvivel om att krigsteknikens utveckling, främst flyganfallens ökade verkan och de stora luftlandsättningsmöjligheterna, måste påverka *arméns* organisation, mobilisering och uppträdande. Åtskilliga synpunkter ha i detta avseende framförts såväl i försvarskommitténs betänkande med därtill fogade särskilda yttranden som av de militära remissmyndigheterna. Härvid är det enligt mitt förmenande av vikt att hålla isär två olika begrepp, nämligen å ena sidan lokal (regional) rekrytering och decentraliserad mobilisering, å andra sidan lokalförsvarsförband, d. v. s. förband, åt vilka med hänsyn till lokalt bunden verksamhet och begränsade stridsuppgifter ges mindre tillgång på transportmedel, kvalificerat befäl och eldkraftiga vapen.

Med hänsyn till risken för blixtanfall är det ett önskemål, att mobiliseringsorganisationen är decentraliserad för alla slag av förband. Detta tillgodosågs under andra världskriget i viss mån genom de s. k. fältdepåerna, som lågo spridda över landet och där arméns utrustning till stor del förvarades. När den förstärkta försvarsberedskapen upphörde, flyttades av ekonomiska skäl materielen in i de centraliserade fredsförråden. Detta innebär naturligtvis en allvarlig olägenhet ur beredskapssynpunkt.

Den nuvarande mobiliseringsorganisationen bygger vidare på att ett mycket stort antal värnpliktiga skola resa avsevärda sträckor för att inställa sig på organisationsplatserna, vilket innebär stor tidsutdräkt, ökad belastning på det svaga kommunikationsnätet och risker för att de värnpliktiga icke komma fram. Mobilisering sker dessutom i allmänhet truppslagsvis, så att i anslutning till infanteriets fredsförläggningssorter organiseras endast infanteriförband o. s. v. Icke heller en sådan anordning är numera lämplig.

Jag avser därför att låta utreda möjligheterna att ordna en säkrare och snabbare mobilisering av arméförbanden. Det bör övervägas, om man kan skapa en organisation, som medger, att de värnpliktiga — vilket truppslag de än tillhöra — kunna ingå i ett förband, vilket utrustas nära de värnpliktigas bostadsort. Detta förband borde då ha sådan sammansättning, att det i händelse av överraskande anfall (i första hand luftlandsättning) omedelbart och självständigt kan upptaga strid direkt från organiseringsplatsen. Det alltidigt sammansatta brigadförbandet med det nuvarande infanteri- eller pansarregementet som stomme, förstärkt med pansarvärns-, artilleri-, luftvärns-, ingenjör-, signal- och underhållsförband, kan härvid tänkas utgöra en lämplig enhet. Det synes böra övervägas, om icke antalet förband, som organiseras i olika delar av landet, bör göras beroende av befolkningstätheten och om icke organiseringsplatserna (med utspridda fältdepåer) böra väljas med hänsyn till en motståndares möjlighet att göra luftlandsättning, ty en sådan kommer sannolikt mera överraskande än en invasion över hav eller gräns. Då befolkningstätheten är störst i södra hälften av landet, där luftlandsättningar av mera betydande omfattning synas mest sannolika, borde dessa krav i huvudsak kunna kombineras. I en mobiliseringsorganisation av här skisserad art borde fredstruppförband av visst truppslag vara organiserande myndighet icke endast för förband av eget truppslag (exempelvis ett infanteriregemente för infanteristommen i en brigad) utan även för andra truppslag (t. ex. i brigader ingående artilleri m. m.).

Lokal rekrytering och mobilisering förutsätter en omläggning av de värnpliktigas uttagning och tilldelning. Möjlighet torde emellertid föreligga att påskynda systemets genomförande genom omflyttningar inom nuvarande organisation.

Med här skisserade system för lokal rekrytering och decentraliserad mobilisering skulle vid överraskande krigsöppning efter kort varsel ett antal brigader stå grupperade över hela landet — dock med särskild hänsyn till möjliga luftlandsättningsområden — och beredda för omedelbar, aktiv strid. Fienden

torde emellertid näppeligen vara i stånd att samtidigt anfalla landet i hela dess bredd och djup. Det blir därför nödvändigt att samla brigader — i förekommande fall efterhand sammanförda under högre chefer — från ej angripna delar av landet mot de områden, som fienden söker sätta sig i besittning av, för att i förening med redan på platsen varande förband insättas mot angriparen. Om denna samling — såsom hittills beräknats — i stor utsträckning skall ske på järnväg, kan den genom flyganfall m. m. försvåras eller helt omöjliggöras. Det är självfallet av stor betydelse, att dylika förband kunna förses med sådan transportutrustning, att beroendet av sårbara järnvägar och större landsvägar i möjligaste mån minskas. Försvarskommitténs förslag att organisera s. k. cykeltransportkompanier är ett steg i denna riktning och bör därför genomföras. Åtgärder av angivet slag i förening med det förbättrade kommunikationsskydd, som blir en följd av den av mig föreslagna förstärkningen av jaktflyget, torde öka möjligheterna att förflytta och samla förband.

Transportproblemet för att säkra underhållstjänsten kvarstår dock. Härutinnan kan måhända ett av militärbefälhavaren för VI. militärområdet skisserat förslag att uppbygga underhållstjänsten på andra och enklare principer än för närvarande förtjäna undersökas. Det innebär, att underhållstjänsten i större utsträckning skulle basera sig på djupgrupperade, redan i fredstid upplagda, fasta förråd, vilket även är motiverat ur beredskapssynpunkt. Militärbefälhavarna för IV. och VI. militärområdena ha även framkastat tanken, att en ingående granskning av materielbeståndet borde göras för att i kostnadsbesparande syfte åstadkomma en kraftsamling till förmån för den oundgängligen nödvändiga materielen, främst vapen och ammunition. Härvid måste i nödfall för stridsverksamheten mindre nödvändig materiel och olika slag av tillbehör eftersättas. Enligt mitt förmenande borde därmed också möjligheter åstadkommas att ytterligare nedbringa antalet fordon med minskad sårbarhet som följd. Uppslagen synas böra tagas under närmare övervägande.

Jag övergår härefter till frågan om det lokala försvarets organisation och avvägningen mellan lokalförvars- och fältförband.

Genom tillkomsten av lufttrupper har lantkrigföringen definitivt övergått från att vara en kamp mellan linjer till att bli en kamp inom ytor. Snart sagt varje plats kan när som helst utsättas för anfall av större eller mindre omfattning. Detta har givit upphov till det svenska hemvärnet. Men dessutom finnes ytförsvaret redan nu representerat av lokalförvarsförband (kompanier främst vid flygplatser och viktiga kommunikationscentra). Genom sådana åtgärder erhålles en viss kuppberedskap vid betydelsefulla knutpunkter. Denna kuppberedskap skall begränsa luftlandsatta förbands rörelse- och handlingsfrihet samt bereda tid och skydd för fältförbandens samling till motanfall. De nuvarande lokalförvarsförbanden och hemvärnet räcka dock icke till och sakna dessutom den tunga eldkraft, som erfordras för att bekämpa modernt utrustad luftlandsatt trupp. Det är önskvärt, att så stor del av befolkningen som möjligt deltagar i knutpunktsförsvaret. Vapenutbildade män i trakten (i första hand värnpliktiga med uppskov) böra därför förses med vapen genom

hemvärnet och när knutpunkten utsättes för direkt anfall deltaga i försvaret. Jag förordar därför försvarskommitténs förslag om skyldighet för värnpliktiga med uppskov och civilplaceringskort att i krig ingå i av hemvärnet organiserade förband. Härigenom kommer knutpunktsförsvaret att vinna i effektivitet. Försvaret av orter och framför allt flygfält i landets inre torde få samma betydelse som hamnförsvaret vid kustanfall. Om motståndskraften hos knutpunktsförsvaret skall ökas, böra befästningar förberedas (det inre befästningssystemet). Sådana befästningar måste i princip anses lika nödvändiga som befästningarna i gräns- och kustförsvaret (det yttre befästningssystemet).

Icke ens en stormakts samlade resurser torde medge att ansätta lufttrupp-anfall samtidigt överallt mot ett sådant land som vårt. Avser en motståndare att göra en stor luftlandsättningsoperation, synes det troligt, att denna begränsas till något av de stora slättområdena, där de väsentliga medlen för vår krigföring och folkförsörjning finnas. I den utsträckning jaktflyget ej kan avslå ett sådant anfall redan under lufttransportskedet, ankommer det på knutpunktsförsvaret — lokalförsvarfsförband och hemvärn — inom ifrågasvarande område att i samverkan med flygstridskrafter försvåra och fördröja lufttruppernas vidare utbredning. Består armén i alltför stor utsträckning av lokalförsvarfsförband och hemvärn, bundna i knutpunktsförsvaret över hela landet, löper man dock risken, att huvuddelen kommer att stå överksam, medan de angripna förbanden efterhand nedkämpas. Tillräckliga delar av armén besitta nämligen under sådana förhållanden icke rörlighet för att med erforderlig snabbhet kunna samlas till det invaderade området, ej heller eldkraft för att verksamt ingripa mot lufttrupperna. Slutsatsen är, att försvaret mot luftlandsättning liksom andra typer av invasion för arméns vidkommande kräver två komponenter, å ena sidan lokalförsvarfsförband och hemvärn för knutpunktsförsvaret, å andra sidan rörliga och eldkraftiga fältförband för att slå fienden. Stommen för de senare skulle kunna tänkas bestå av de förut skisserade brigaderna, av vilka de som icke invecklats i de inledande striderna snarast samlas mot de anfallna områdena. Frågan om den lämpligaste avvägningen mellan fältförbanden och de lokala förbanden bör emellertid ingående undersökas. I samband därmed böra de ekonomiska konsekvenserna av en omorganisation klarläggas.

Såsom chefen för armén framhållit kräves försvar på djupet icke endast mot luftlandsättning utan även för att fördröja en motståndare som på flera punkter söker genombryta kust- eller gränsförsvaret. Det är av vikt, att förband avsedda för dessa speciella uppgifter ej betungas av en allt för stor och sårbar transport- och rörlig underhållsorganisation samt att de kunna stödjas av för sina uppgifter lämpligt organiserade lokalförsvarfsförband. Jag avser att låta ompröva förbandens sammansättning för att nå en organisation, som bättre än den nuvarande svarar mot målsättningen.

I samband därmed komma även projekten beträffande en elitarmé att granskas. Det är sålunda icke otänkbart att — såsom överbefälhavaren fram-

hållit — den moderna materiel, som framdeles kommer att anskaffas, delvis bör sammanhållas till vissa fältförband, vilka därigenom i materiellt hänseende få elitkaraktär.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla, att en omarbetning av organisationsformerna givetvis icke kan få gå ut över kravet på att vår armé i ett tillräckligt tidigt skede skall kunna med operativa stridskrafter möta och bekämpa varje form av invasion.

För att icke föregripa här skisserade utredningar och undersökningar böra enligt min mening större förändringar av arméns fredsorganisation tills vidare icke ske.

Försvarskommittén har vid behandlingen av *marinen* framhållit flottans betydelse icke blott för invasionsförsvaret utan även för neutralitetens bevarande och sjöfartens skyddande. Till detta uttalande kan jag helt ansluta mig. Med hänsyn till landets läge och det förhållandet, att en invasion över havet snabbt och direkt kan träffa särskilt betydelsefulla delar av landet, är det av vikt att vi besitta stridskrafter, som om möjligt kunna avvålla en fiende från att utnyttja denna väg eller, om detta icke lyckas, kunna redan under det känsliga överskeppningsskedet möta anfallet med operativa sjö- och flygförband. Genom anfall mot en motståndares underhållstransporter över sjön kan — därest denne trots motåtgärder fått fast fot i landet — en fördröjning av hans vidare framträngande vinnas. Den omständigheten att sjötransporter även för vår del torde komma att spela en viktig roll i ett krig, som berör vårt land, ställer betydande krav på de svenska sjöstridskrafterna.

Vad åter beträffar de krav, som vid neutralitet måste ställas på sjöstridskrafterna, äga vi färsk erfarenheter. Att flottan under det senaste kriget spelade och även inom en överskådlig framtid kan komma att spela en betydelsefull roll såsom politisk maktfaktor synes mig otvivelaktigt. Nödvändigheten av att på ett effektivt sätt kunna hävda vårt territorialvattens integritet synes icke närmare behöva utvecklas. Mycket stora krav ställdes under kriget på flottans beredskap, och behovet av ett betydande antal lätta fartyg, främst jagare och minsvepare, stödda på operationsberedda förband, framgick klart.

I detta sammanhang bör erinras, att vårt militärpolitiska läge och icke minst Östersjöinloppens betydelse medför, att sjöstridskrafter måste kunna baseras till såväl ost- som västkusten.

Överväganden rörande flottans sammansättning och storlek böra göras mot bakgrunden av de synpunkter, som sålunda anförts. Flottan har under det senaste decenniet undergått en strukturförändring i riktning mot snabbare och lätttrörligare stridskrafter, för vilka torpeden blivit alltmer betydelsefull. Denna förändring blir än mera markerad genom att pansarskeppen, såsom också försvarskommittén föreslagit, icke böra moderniseras. Jag vill i detta sammanhang erinra, att den utökning av jaktflyget, som jag nyss föreslagit, kommer att skapa ökade förutsättningar för att bereda flottan jaktskydd.

De motiv, som 1942 lågo till grund för beslutet att skapa de snabba opera-

tionsgrupperna, synas mig alltjämt bärande. Erfarenheterna från kriget tyda också på att stridsgrupper av i princip motsvarande sammansättning visat sig väl lämpade för det moderna sjökriget. Liksom försvarskommittén räknar jag sålunda med att flottan i huvudsak skall vara sammansatt av sådana operationsgrupper jämte ubåts- och minsvepningsförband.

Försvarskommittén har föreslagit, att ersättningsbyggnad skall äga rum av jagare, ubåtar, torpedbåtar och minsvepare. Jag delar kommitténs uppfattning i detta avseende. Fartyg av dessa typer kunna bedömas under alla omständigheter böra ingå i flottan. De anslag till ersättningsbyggnad, med vilka kommittén räknat, framför allt under tioårsperiodens senare del, äro så låga, att flottan ur materielsynpunkt skulle komma att vid periodens slut bli försatt i ett mycket ogynnsamt läge, såvida icke av kommittén nämnda ökade anslag för byggande av lätta fartyg bli beviljade. Skulle så ej bli fallet, kommer flottans sammansättning därjämte att bli ur operativ synpunkt ogynnsam, bl. a. kommer en markerad brist på minsvepare att uppstå. Då jag såsom tidigare nämnts nu icke är beredd att framlägga förslag annat än för de närmaste åren finner jag icke anledning att här vidare ingå på frågan om de åtgärder, som bli erforderliga för att en sådan utveckling på längre sikt skall kunna undvikas. Den ersättningsbyggnad, som nu bör komma i fråga och till vilken jag i annat sammanhang återkommer, bör sålunda i anslutning till försvarskommitténs förslag avse två jagare av modifierad landskapstyp, en division ubåtar samt torpedbåtar. Liksom försvarskommittén räknar jag med viss modernisering av lätta fartyg.

En grundläggande förutsättning för att sjöstridskrafterna skola besitta sådan operationsfrihet, att de vid rätt tid kunna insättas på rätt plats, är tillgång på strategiskt välbelägna baser, utgörande de fasta punkter, från vilka de operativa styrkorna verka. För basernas försvar erfordras kustartilleri-stridskrafter, vilka därjämte ha att fylla en viktig roll i invasionsförsvaret genom att skydda för invasion särskilt känsliga områden. Försvarskommitténs förslag att nedlägga Hemsö kustartilleriförsvar skulle medföra, att sjöstridskrafterna komme att sakna försvarad bas på den långa Norrlandskusten och att ett för invasion känsligt område berövades fasta kustartillerianläggningar. Jag kan icke nu biträda detta förslag, till vilket jag för övrigt återkommer i det följande liksom till den betydelsefulla frågan om beredande av skydd för fartyg och anläggningar i baserna mot anfall från luften.

Självfallet har en stormakt helt andra resurser för *forsknings- och försöksverksamhet* på militärteknikens område än en mindre stat som Sverige. Även om vi icke kunna hålla jämna steg med stormakterna, böra vi dock, så långt det står i vår förmåga, följa den militärtekniska utvecklingen och även göra självständiga insatser i denna. De begränsningar i fråga om försvarskrafternas omfattning och utrustning, som vi av ekonomiska och statsfinansiella skäl måste ålägga oss, synas mig snarast ägnade att ytterligare markera forsknings- och försöksverksamhetens betydelse. I nuvarande läge, då möjligheterna att få kännedom om resultaten av motsvarande verksamhet i utlandet allt-

mera begränsas, stegras betydelsen av vårt eget forsknings- och utvecklingsarbete ytterligare. Jag finner det därför utgöra ett befogat önskemål, att verksamheten tillgodoses genom en förhållandevis riklig medelstillsdelning. Redan nu finnes en särskild försvarets forskningsanstalt. Jag föreslår i annat sammanhang en ökning av medelsanvisningen till anstalten och en i viss mån fastare uppbyggnad av dess personalorganisation. Erinras må vidare, att den av flygförvaltningen i dess remissyttrande framförda tanken på en samordning av det sedan lång tid bedrivna utvecklingsarbetet beträffande robotvapnen numera är genomförd i och med att en särskild byrå för ändamålet provisoriskt inrättats i flygförvaltningen. Jag föreslår i det följande jämväl en utbyggnad och intensifiering av den försvarsmedicinska forskningen, påkallad icke minst med tanke på atombombens radioaktiva verkningar och brännskadeverkningar samt möjligheten av bakteriologisk krigföring.

Såsom kommer att framgå av det följande föreslår jag fortsatt utredning rörande ett flertal detaljproblem. Utan att i förevarande sammanhang närmare ingå härpå vill jag dock redan här framhålla behovet av en utredning rörande befälsrekryteringen.

I remissyttrandena ha framkommit åtskilliga uppslag, som även om de icke nu kunna föranleda förslag till riksdagen likväl äro av den art, att uppmärksamhet bör ägnas dem i vederbörliga sammanhang.»

I förevarande sammanhang har departementschefen lämnat en kort översikt över de merkostnader i förhållande till nuvarande organisationskostnader, som skulle uppkomma vid bifall till de i försvarspropositionen upptagna förslagen till organisationsändringar. Departementschefen har därvid framhållit, att merkostnaderna i huvudsak hänförelse sig till förstärkningen av flygvapnet, samt understrukit, att varje beräkning av merkostnaderna på längre sikt, oavsett ändringar i prisläget, måste vara förenad med stora svårigheter, främst beroende på att slutlig ställning till värnpliktsfrågorna ännu ej kunnat tagas. Översikten innehåller följande.

»Förstärkningen av tre dagjaktflottiljer skulle i och för sig medföra en ökning av årskostnaderna, vilken skulle växa från 0,5 miljoner kronor budgetåret 1949/50 till cirka 12 miljoner kronor vid genomförd organisation. Årskostnaderna skulle vidare ökas med cirka 7 miljoner kronor för radar- och optisk luftbevakning samt med cirka 5 miljoner kronor för omsättning av flygvapnets mobiliseringsammuniton. Mot denna årliga kostnadsökning av cirka 24 miljoner kronor svara avsevärda besparingar i förhållande till nuvarande organisation, varigenom ökningen av årskostnaderna vid fullt genomförd organisation för samtliga ovannämnda ändamål kunnat begränsas till cirka 10 miljoner kronor. Härtill komma engångskostnader för materielanskaffning m. m. — sammanlagt cirka 55 miljoner kronor — vilka avses skola fördelas på fem år. Av engångskostnaderna belöpa omkring 6 miljoner kronor på nästkommande budgetår.

De ökningar av försvarskostnaderna, vilka i övrigt uppkomma vid bifall till mina förslag i det följande, uppgå till omkring 2 miljoner kronor.

Om kostnaderna för de värnpliktiga preliminärt uppskattas med utgångspunkt från den provisoriskt förkortade övningstid, som jag i annat sammanhang föreslår, kunna avsevärda besparingar beräknas uppkomma. Om dessa och andra icke obetydliga besparingar — sammanlagt cirka 8 miljoner kronor — tagas i betraktande, kan den sammanlagda nettoökning av kostnaderna på något längre sikt, som föranledes av de förslag jag nu framlagt och i det följande framlägger, uppskattas till $(24 - 14 + 2 - 8 =)$ 4 à 5 miljoner kronor per år, i den mån den för närvarande kan siffermässigt angivas. I vilken utsträckning detta är möjligt sammanhänger med förhållanden, för vilka jag närmare redogör i samband med kostnadsberäkningarna för de särskilda försvarsgrenarna. Till nyssnämnda belopp skulle, för den händelse försvarskommitténs förslag om höjning av penningbidraget till de värnpliktiga bleve genomfört, komma ett belopp, som på grund av värnpliktskontingentens varierande storlek växlar mellan 14 och 18 miljoner kronor per år. Till frågan om penningbidragets storlek återkommer jag vid anmälan av spörsmålet om avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1948/49. Jag förutsätter, att alla ytterligare möjligheter till besparingar skola noggrant övervägas såväl vid de fortsatta utredningar, vilka enligt min mening böra komma till stånd, som i den löpande verksamheten inom försvaret.»

Till förevarande avsnitt av propositionen äro att hänföra följande i anledning av propositionen nr 206 väckta *motioner*:

a) De likalydande motionerna I: 359 av herr *von Heland m. fl.* och II: 525 av herr *Edberg m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utreda i motionen berörda frågor samt — för den händelse Kungl. Maj:t avsåge att låta dessa frågor bli föremål för detaljutredningar — att resultaten av dessa utredningar måtte bli föremål för granskning och översyn av en parlamentarisk utredning. De huvudsakliga i motionerna berörda frågorna avse en anpassning av kommande förslag till förstärkning av försvaret med hänsyn till nödvändigheten av att framdeles åvägabringa en tidsenlig fredsorganisation för rimliga kostnader, förhållandet mellan arméns materielanskaffning och de fasta personalkadrenas numerär å ena sidan samt värnpliktsutbildningens längd å andra sidan, fältförbandens storlek och antal, förbandens vapenutrustning, decentralisering av försvarsorganisationen och dess förråd, flottans landorganisation, flottans sammansättning och storlek, de större fartygens livslängd, robotvapnens inverkan på kustartilleriets organisation och utbildning, uppsättande av en andra nattjaktflottilj på billigare sätt än genom nyuppsättning, varvid en framkomlig väg syntes vara ombildning av en av attackflottiljerna i västra Sverige till nattjaktflottilj och samtidig utökning av återstående tre attackflottiljer med 50 %, de gotländska försvarsanstalternas omfattning och art, bland annat beträffande kustartilleri och jaktflyg, avvägningen mellan organisations- och materielkostnader över huvud taget samt sättet för fortsatta utredningars bedrivande.

b) De likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid behandling av ifrågasatt proposition måtte beakta i motionerna föreslagna modifieringar, kompletteringar eller ändringar och i anslutning därtill hos Kungl. Maj:t anhålla, *dels* att en översiktlig plan utarbetades över närmast avsedd avvägning mellan försvarsgrenarna och — såvitt möjligt — förelades nästa års riksdag, *dels* att det fortsatta utredningsarbetet beträffande försvarsorganisationen bedreves på sådant sätt, att förslag till lämpliga organisationsförändringar snarast och efter hand kunde underställas riksdagens prövning.

I motionerna har framhållits bland annat, att den osäkerhet, som departementschefen angivit vidlåda kostnadsberäkningarna på längre sikt, kraven på snara kvalitetsförbättringar i åtskilliga avseenden samt omöjligheten att nu överblicka de ekonomiska konsekvenserna av ifrågasatta men ännu icke påbörjade utredningar underströke angelägenheten av ett utredningssystem, som snarast och efter hand kunde avsätta påtagliga och i ekonomiskt avseende mera överskådliga resultat.

Vad beträffar den ifrågasatta fortsatta utbyggnaden av flygvapnet har framhållits angelägenheten av att kostnadsfrågan i sin helhet klarlades i den plan, som förutsatts komma att föreläggas 1949 års riksdag. I samband med denna plan borde ställning tagas till frågorna om uppsättning av en helt ny nattjaktflottilj och om attackflottiljen F 6:s utrustande med en- eller tvåmotoriga flygplan.

Ett genomförande av i propositionen nämnda förslag beträffande flygvapnet syntes motionärerna på något längre sikt innebära antingen högst väsentlig ökning av de samlade försvarsutgifterna eller sådan begränsning i de båda övriga försvarsgrenarnas medelstilldelning, att dessas effektivitet nedsattes. Med hänsyn härtill syntes det motionärerna angeläget, att en översiktlig plan utarbetades över den i samband med flygvapnets utbyggnad närmast avsedda avvägningen mellan försvarsgrenarna. Motionärerna ha också ifrågasatt, hurvida icke även civilförsvarets kostnader borde inräknas i denna plan. I motionerna har slutligen framhållits betydelsen av att utredningsarbetet skedde under medverkan av bland andra representanter för riksdagen och näringslivet.

c) De likalydande motionerna I: 362 av herr *Bergh m. fl.* och II: 522 av herr *Jansson i Kalix*, i vilka såsom högeligen angeläget framhållits, att tillbörlig hänsyn toges till behovet och möjligheten av ett kraftigt försvar av övre Norrland. Någon minskning av det försvar eller de truppförband, som redan funnes i dessa trakter, borde sålunda icke ifrågasättas. Det vore tvärtom angeläget, att de ytterligare åtgärder, som numera vore erforderliga för att möjliggöra ett försvar, även då förbindelserna söderut icke kunde uppehållas, snarast måtte vidtagas. Dessa åtgärder vore att anordna mobiliseringscentraler och organisation av en underhållskår i övre Norrland samt att redan i fredstid lägga upp förråd inom området. Under hänvisning härtill har i motionerna yrkats, att sålunda anförda synpunkter måtte beaktas vid utforman-

det av riksdagens beslut i hithörande frågor och att, i den mån dessa överlämnades till Kungl. Maj:t för utredning och beslut, de sålunda angivna önskemålen underströkes.

d) De likalydande motionerna I: 368 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 531 av herr *Skoglund* i *Doverstorp m. fl.*, i vilka såvitt nu är i fråga framhållits bl. a. följande. Det moderna kriget ansåges ställa krav på basområden både för försvar och anfall i helt annan utsträckning än man tidigare nödgats räkna med. Den skandinaviska halvön hade blivit en försvarspolitisk enhet. I allt väsentligt rådde enighet om nödvändigheten för vårt land att föra en alliansfri utrikespolitik, vilken förutsatte ett starkt försvar. Motionärerna delade i allt väsentligt föredragande departementschefens uppfattning om målsättningen för vårt försvar men kunde icke godtaga den avvägning departementschefen gjort mellan nödvändigheten att snarast möjligt konkret stärka försvarskrafterna och de samhällsekonomiska och statsfinansiella synpunkter, som i detta sammanhang naturligt inställde sig. Den överkonjunktur, som karakteriserade vårt samhällsekonomiska tillstånd, medförde betydande svårigheter för utförandet av de beställningar, som vore nödvändiga för en faktisk försvarsförstärkning. Emellertid måste det internationella läget anses så allvarligt, att försvaret måste givas företrädesrätt framför sådan civil produktion, som nu måste betecknas som trots allt mindre angelägen. I anslutning härtill har i motionerna föreslagits en avvägning mellan försvarets behov av materielanslag — väsentligen av engångsnatur — och de ekonomiska möjligheterna, som till graden men icke till arten skilde sig från föredragande departementschefens. Såsom förut anmärkts komma de i motionerna med nyss angivna utgångspunkter föreslagna åtgärderna för materielanskaffning att upptagas till behandling i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 208 angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m.

e) Motionen II: 529 av herr *Hagberg* i *Luleå m. fl.*, vari yrkats *dels* att riksdagen måtte besluta, att flygvapnet tills vidare måtte utformas i enlighet med 1945 års försvarskommittés förslag, *dels* att i anslutning till de i propositionen anmälda utredningarna om försvarets organisation jämväl frågorna om en centralisering av arméns värnpliktsutbildning och en differentiering av utbildningstiden i armén i syfte att nedbringa kostnaderna måtte bli föremål för utredning.

I vissa avseenden får utskottet anledning att även under efterföljande avsnitt av utlåtandet återkomma till nu berörda motioner.

Utskottet. I likhet med föredragande departementschefen anser utskottet, att frågan om den svenska krigsmaktens omfattning, organisation och utrustning i främsta rummet måste bedömas med utgångspunkt från utvecklingen på militärpolitikens och krigsteknikens områden men att man vid detta bedömande uppenbarligen ej kan bortse från de ekonomiska synpunkterna. I nuvarande situation ställa oss det ansträngda valutaläget och vår industris

möjligheter till produktion för olika samhällsviktiga ändamål inför särskilda svårigheter.

Till vad departementschefen i propositionen anfört beträffande det militärpolitiska läget och de konsekvenser detta för vårt lands vidkommande medför kan utskottet i huvudsak ge sin anslutning. Utskottet är i likhet med utrikesministern övertygat om att en överväldigande majoritet av svenska folket icke önskar ansluta sig till något stormaktsblock vare sig genom ett uttryckligt alliansfördrag eller genom ett tyst samförstånd om ett gemensamt militärt uppträdande i händelse av en konflikt. En sådan ståndpunkt påverkar givetvis försvarets utformning. Utskottet vill för sin del understryka vikten av att vårt försvar utformas så att det ger stöd åt en nationell självständighetspolitik. Härför förutsattes, att krigsmakten är allsidigt utbyggd och av respektingivande styrka.

Vad angår målsättningen för försvaret kan utskottet härutinnan biträda departementschefens uppfattning. Utskottet vill särskilt understryka departementschefens uttalande, att ett svenskt försvar måste vara i stånd att ge uttryck åt folkets levande försvarsvilja och att krigsmakten i sin helhet bör vara så utbyggd, att den förmår ge största möjliga eftertryck åt vårt folks vilja att bevara landets handlingsfrihet och avvisa varje kränkning av dess integritet. Även enligt utskottets mening böra försvarskrafterna utformas så att de äro skickade att möta överrumplingsförsök utförda med den moderna invasions-teknikens resurser, att en angripare i det längsta hindras få fast fot på svensk mark och att ingen del av landet behöver uppgivas utan segt motstånd i olika former.

I fråga om krigsteknikens utveckling och det nutida kriget finner utskottet anledning att liksom departementschefen särskilt framhålla den delvis ändrade karaktär, som luftkrigföringen på sistone givit kriget, och de nya perspektiv, som öppnats genom tillkomsten av atombomben och robotvapnen samt genom möjligheten att överraskande luftlandsätta stora styrkor.

Mot den allmänna uppläggning av försvarsfrågan, som departementschefen gjort mot den i propositionen skisserade strategiska bakgrunden, har utskottet i stort sett intet att erinra. Utskottet delar även departementschefens uppfattning, att den skärpning av läget, som inträtt, manar till försiktighet i fråga om organisationsändringar, som skulle innebära en försvagning av vårt nuvarande försvar. Den mångfald ovissa faktorer, som i rådande läge kännetecknar utvecklingen på militärpolitikens och krigsteknikens områden, gör det enligt utskottets mening icke möjligt att nu fastställa en ny försvarsordning eller försvarsplan i vedertagen bemärkelse. Propositionen innehåller ej heller förslag härtill utan har begränsats till förslag om en avsevärd förstärkning av flygvapnet, riktlinjer för ett fortsatt utredningsarbete beträffande vissa delar av försvarsorganisationen samt en serie förslag till partiella förändringar.

Vad till en början angår flygvapnet delar utskottet departementschefens uppfattning, att erfarenheterna från de senare krigsåren och utvecklingsten-

denserna efter kriget ytterligare framhävt flygstridskrafternas betydelse för vårt försvar. Dessa förhållanden tala enligt utskottets mening för en förstärkning av den flygvapenorganisation, som faststälts genom beslut av 1942 och 1944 års riksdagar.

Det totala försvarets motståndskraft och uthållighet äro i hög grad beroende av luftförsvarets styrka. Då utvecklingen tyder på att bemannade bombflygplan under överskådlig tid fortfarande komma att utöva det allvarligaste hotet i en strategisk luftkrigföring, torde jaktflyget under den tid, som nu kan överblickas, förbli det effektivaste luftförsvarsmedlet. Hotet från luften kan vidare befaras vid ett nytt krig bli ännu allvarligare än vad fallet var under det senaste. Förslaget att så snart ske kan inom flottiljorganisationens ram förstärka de tio dagjaktflottiljerna med 50 % bör därför även enligt utskottets mening i princip läggas till grund för en successiv förstärkning av dagjaktflyget. I likhet med departementschefen finner utskottet emellertid ej nödvändigt att vid årets riksdag besluta genomförandet av större del av detta program än som erfordras för att trygga den närmast förestående materielleveransen och personalrekryteringen. I första hand böra därför tre dagjaktflottiljer förstärkas enligt angivna grunder. Utskottet biträder även departementschefens förslag att ombilda attackflottiljen F 1 till nattjaktflottilj och finner det — med hänsyn till att nattjaktflyg nu helt saknas — angeläget, att denna ombildning sker så snart lämpliga flygplan kunna levereras. Enär departementschefen tillkännagivit sin avsikt att förelägga 1949 års riksdag en på ytterligare utredning grundad plan för fortsatt utbyggnad av dagjaktflyget, saknar utskottet anledning att nu närmare än som skett ingå på frågan om en sådan utbyggnad. Emellertid finner utskottet önskvärt, att samtliga kostnader för såväl berörda som andra ifrågasatta förstärkningar av flygvapnet kunna överblickas i ett sammanhang. Utskottet räknar därför med att i samband med nyssnämnda utredning tagas under omprövning jämväl det av chefen för flygvapnet väckta spörsmålet om uppsättande av ytterligare en nattjaktflottilj och frågan om de olika vägar, som därvid kunna beträdas. Härigenom torde de önskemål, som i förevarande avseenden uttalats i motionerna I: 359 och II: 525 samt I: 361 och II: 520, i huvudsak bli tillgodosedda.

Beträffande attackflyget kan utskottet uttala sin anslutning till departementschefens förslag. Detta innebär bland annat, att utskottet icke kunnat biträda det i motionerna I: 361 och II: 520 framlagda förslaget, att ståndpunkt till frågan, om F 6 skall utrustas med en- eller tvåmotoriga flygplan, skulle tagas redan i samband med framläggandet av nyssnämnda plan för utbyggnad av flygvapnet. Det torde nämligen ej vara möjligt att under de närmaste åren överblicka materielläget vid tidpunkten för ifrågavarande materieförnyelse, som beräknas inträffa först om cirka 7 år. I den mån nyssnämnda utredning angående fortsatt utbyggnad av jaktflyget skulle leda till förnyad omprövning av avvägningen mellan flygslagen, bör man enligt utskottets mening beakta attackflygets för försvaret i stort synnerligen betydelsefulla uppgifter, framför allt vid försvar mot invasion samt för att försvåra en motståndares basframflyttningar nära svenskt område.

Utskottet har intet att erinra mot departementschefens förslag beträffande spaningsflyget och räknar sålunda med att F 2 indrages, varvid två av dess divisioner bibehållas i flygvapnets organisation, samt att — med ändring av 1947 års riksdagsbeslut — spaningsflottiljen F 3 i stället för F 11 ombildas till dagjaktflottilj.

Av vad utskottet i det föregående anfört följer, att utskottet avstyrker i motionen II: 529 framlagt förslag, att flygvapnet tills vidare skulle utformas i enlighet med försvarskommitténs förslag.

Vid den granskning, som utskottet underkastat de föreliggande förslagen, har den uppfattningen alltmera befasts hos utskottet, att en översyn av vår nuvarande arméorganisation är påkallad med hänsyn till krigsteknikens utveckling under andra världskriget och tiden därefter. Avgörande betydelse måste härvidlag tillmätas främst ökningen av flyganfallens verkan och av luftlandsättningsmöjligheterna. Arméns organisation, mobilisering och uppträdande måste uppenbarligen röna inverkan härav. En sådan översyn bör syfta till att öka försvarsanstalternas ändamålsenlighet och stärka deras hållfasthet mot de påfrestningar ett modernt krig kan väntas medföra.

Föredragande departementschefen har i den föreliggande propositionen med nyss angivna utgångspunkter uppdragit vissa riktlinjer för en serie utredningar rörande arméorganisationen och därmed sammanhängande förhållanden. Utskottet kan i stort sett ansluta sig till vad departementschefen därutinnan anfört. I vissa av de motioner, som väckts i anledning av förevarande proposition, har behovet av fortsatta utredningar på ifrågavarande område ytterligare belysts. Sålunda ha i motionerna I: 359 och II: 525 berörts bland annat spørsmålet om avvägningen mellan å ena sidan materielanskaffningen och de fasta personalkadrernas numerär samt å andra sidan värnpliktsutbildningens längd ävensom frågan om förhållandet mellan fältförbandens kvalitet och kvantitet. I samband härmed har framkastats tanken, att fältförbandens materiel, ständigt förnyad, skulle efter hand överföras till lokalförsvarsförbanden och därifrån till hemvärnet. I motionerna I: 361 och II: 520, där motsvarande spørsmål beröras, har bland annat ställts frågan, huruvida tillgången på kvalificerat befäl svarar mot organisationens omfattning. Under det att i sistnämnda båda motioner uttalats, att utredningsarbetet ej i förväg borde bindas med avseende å frågan, huruvida under alla förhållanden en i stort sett lika lång militär utbildning skall krävas av samtliga värnpliktiga, har i motionen II: 529 påyrkats utredning av frågan om en differentiering av utbildningstiden i vad avser armén i syfte att nedbringa försvarskostnaderna och samtidigt möjliggöra en bättre utrustning för vissa stödstyrkor. Utskottet saknar anledning att nu fatta ståndpunkt i de frågor, som berörts i motionerna, men utgår från att även dessa och därmed sammanhängande spørsmål vid det förestående utredningsarbetet komma att närmare granskas. Med anledning av vad i motionerna I: 362 och II: 522 anförts vill utskottet framhålla, att vid ifrågavarande utredning bör ägnas uppmärksamhet jämväl åt spørsmålet, på vad sätt övre Norrlands försvar bäst kan tillgodoses.

Den i motionerna I: 359 och II: 525 berörda frågan om de gotländska försvarsanstalternas omfattning och art, bland annat beträffande kustartilleri och jaktflyg, är även enligt utskottets mening förtjänt av att följas med uppmärksamhet.

Utskottet, som vill understryka flottans betydelse icke blott för försvaret mot invasion utan även för bevarandet av vårt lands integritet över huvud taget och för sjöfartens skyddande, ansluter sig till de allmänna synpunkter, som departementschefen i propositionen anført beträffande såväl flottan som kustartilleriet.

Till departementschefens uttalanden beträffande forsknings- och försöksverksamheten på militärteknikens område kan utskottet ansluta sig.

Beträffande den av departementschefen lämnade redogörelsen för uppkommande merkostnader har utskottet ingen erinran men vill framhålla, att ett genomförande av det i propositionen nr 209 framlagda förslaget om höjning av penningbidraget till de värnpliktiga medför en utgiftsökning, som för nästkommande budgetår beräknats till omkring 6,5 miljoner kronor.

De utredningar, för vilka riktlinjer skisserats i den föreliggande propositionen, äro av olika beskaffenhet och röra dels specialfrågor av den natur, att utredningsarbetet lämpligen torde kunna anförtros antingen åt militära myndigheter eller ock åt särskilda utredningsmän med begränsade uppdrag, dels ock spörsmål av grundläggande natur för den ena eller andra försvarsgrenen och därmed även för försvaret i dess helhet.

Utskottet anser önskvärt, att ifrågavarande utredningar i möjligaste mån uppdelas i sådana som böra och kunna genomföras på kort sikt och sådana som först efter längre tid kunna väntas leda till resultat. Efter hand som de olika utredningarna slutföras böra därav föranledda förslag underställas riksdagens prövning.

Vad angår utredningarna beträffande de grundläggande frågorna föreligger enligt utskottets mening ett behov av att samordna dessa utredningar och infoga resultaten av dem i ett större sammanhang i syfte bland annat att så snart ske kan vinna en såväl ur försvarssynpunkt som med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna bättre överblick över försvarsorganisationen i dess blivande utformning. Utan att närmare ingå på frågan om formerna för en sådan samordning vill utskottet för sin del framhålla angelägenheten av att även ledamöter av riksdagen medverka vid utredningsarbetet.

AVD. III. SÄRSKILDA FRÅGOR.

A. Försvarets högsta ledning.

1. *Överbefälhavaren, försvarsstabschefen och försvarsgrenscheferna.*

En redogörelse för förarbetena till propositionsförslaget i förevarande hänseende har lämnats å s. 129—139 i propositionen.

Departementschefen har framhållit, att de omständigheter, som från vissa

håll åberopats såsom skäl för att slopa överbefälhavarinstitutionen i fred, icke övertygat honom om att en sådan åtgärd skulle vara till båtnad för försvaret. I likhet med försvarskommittén ansåge departementschefen nämligen, att de synpunkter, som år 1942 gjort sig gällande vid institutionens infogande i fredsorganisationen, i allt väsentligt alltjämt ägde giltighet. Institutionen borde därför enligt departementschefens mening bibehållas även under fredsförhållanden.

Enligt försvarskommitténs förslag skulle tillskapas ett särskilt organ, benämnt »försvarsledningen» och sammansatt av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna — med reservations- men icke beslutanderätt för de sistnämnda. För sin del har departementschefen funnit de skäl, som anförts till stöd för kommittéförslaget, bärande. Departementschefen har därför ansett sig kunna i huvudsak ansluta sig till kommitténs förslag i förevarande hänseende. En lämpligare benämning på ifrågavarande organ syntes vara »militärledningen». Departementschefen förutsatte, att chefen för försvarsstaben utan att ingå i militärledningen skulle äga närvara vid dess överläggningar. Av vikt vore enligt departementschefens mening vidare, att cheferna för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, civilförsvarsstyrelsen och försvarets forskningsanstalt liksom också företrädare för andra myndigheter, vilkas verksamhet vore av betydelse för det totala försvaret, bereddes tillfälle att, när så erfordrades med hänsyn till ärendenas art, närvara vid militärledningens sammanträden.

Beträffande försvarsstabschefen har försvarskommittén — med hänsyn till att vissa denne nu åliggande göromål föreslagits överflyttade på försvarsledningen och överbefälhavaren — ansett att kvarvarande arbetsuppgifter icke motiverade bibehållandet av dennes särställning i jämförelse med cheferna för armé-, marin- och flygstaberna. Försvarsstabschefen borde därför i fråga om ansvarighet, befogenheter och åligganden i tillämpliga delar likställas med nyssnämnda stabschefer.

Lämpligheten av att upphäva den särställning, som försvarsstabschefen för närvarande intoge i jämförelse med nyssnämnda stabschefer, har syntes departementschefen kunna ifrågasättas. Denna särställning innebure bland annat, att försvarsstabschefen stode i direkt lydtnadsförhållande icke blott till överbefälhavaren utan även till Kungl. Maj:t. Ett borttagande av denna särställning skulle innebära, att överbefälhavaren komme att betungas med löpande ärenden, som nu självständigt handläggas av försvarsstabschefen. Departementschefen har erinrat, att det vid tillkomsten av 1942 års försvarsbeslut utgjorde en grundsynpunkt, att överbefälhavarens tid och förmåga borde bevaras åt de krigsförberedande åtgärderna och åt avgöranden i de stora frågorna samt att det följaktligen i instruktionsväg borde sörjas för en effektiv avlastning av överbefälhavaren från allt detaljarbete. Oavsett om en delegering av vissa ärendens avgörande till försvarsstabschefen kunde äga rum, skulle en sådan anordning innebära en omgång och därför te sig föga rationell. Enligt departementschefens mening borde därför den nuvarande arbetsfördelningen mellan överbefälhavaren och försvarsstabschefen i stort sett bibehållas.

Enligt försvarskommitténs förslag skulle — utan rubbning av grunderna för den nuvarande ordningen — den nu instruktionsmässigt fastställda skiljaktiga handläggningen i försvarsstaben av operationsärenden mellan å ena sidan armén och å andra sidan marinen och flygvapnet upphöra. De order och anvisningar, som på grundval av de av överbefälhavaren meddelade bestämmelserna utarbetades i försvarsstaben, borde både till form och innehåll vara ensartade, vare sig de vore ställda till militärbefälhavare (armékarchef) eller till endera av cheferna för marinen och flygvapnet. De uppgjorda detaljplanerna borde föredragas för överbefälhavaren av vederbörande chef. Kommitténs förslag har icke föranlett någon erinran från departementschefens sida.

Departementschefen har i likhet med försvarskommittén funnit, att ur det samlade riksförsvarets synpunkt beaktansvärda skäl talade för att befattningarna såsom överbefälhavare, försvarsstabschef och chef för försvarsstabens operativa sektion bestredes av beställningshavare ur olika försvarsgrenar. Möjligheten att så fördela nämnda befattningar bleve emellertid beroende av i vad mån tillgång funnes på personal med erforderliga kvalifikationer för ifrågakommande arbetsuppgifter. Vid behandlingen av försvarsstabens personalorganisation avsåge departementschefen att återkomma till frågan om vissa åtgärder, vilka kunde förväntas bidra till att skapa en bredare rekryteringsbas till berörda befattningar. Departementschefen har i förevarande sammanhang även understrukt betydelsen av att ökad hänsyn till behovet av personal för gemensamma uppgifter toges vid utbildningen av stabsofficerare inom samtliga försvarsgrenar. En reform i sådan anda vore att bereda stabsaspiranter ur alla försvarsgrenar tillfälle till tjänstgöring för sin utbildning vid försvarsstaben och till växeltjänst i ledningen för andra försvarsgrenar än den egna. Departementschefen förordade en sådan anordning.

Bättre förutsättningar för att åstadkomma en fastare samordning av den högsta ledningen för det totala försvaret syntes departementschefen komma att skapas genom inrättandet av den i det föregående föreslagna militärledningen, inom vilken frågor av större räckvidd och betydelse kunde upptagas till dryftande med företrädare för det civila och det ekonomiska försvaret. I vad mån behov härutöver föreläge av en försvarsnämnd eller ett försvarsråd syntes departementschefen tveksamt. Från faran för överorganisation syntes härvidlag ej kunna bortses. Såsom försvarskommittén uttalat syntes behovet att framdeles tillsätta särskilda kommittéer för mera omfattande utredningar rörande försvarsorganisationen icke på denna väg kunna uteslutas. Att en nära kontakt mellan den politiska och den militära ledningen vore av största betydelse kunde icke bestridas. I likhet med försvarskommittén vore departementschefen dock icke övertygad om att en sådan kontakt med nödvändighet måste bindas i en permanent institutions fastlagda former. Departementschefen har erinrat om de vidsträckta möjligheter till en efter det särskilda fallets art avpassad samverkan, som erbjöde sig inom statsrådsberedningens ram. Med hänsyn härtill funne departementschefen ej tillräckliga skäl att nu föreslå inrättande av ett organ av ifrågasatt art.

2. Försvarsstaben m. m.

Försvarskommittén har föreslagit en särskild undersökning rörande frågan om försvarsstabens organisation. Organisationen icke blott av försvarsstaben utan även av högkvarteret i övrigt sammanhänger emellertid, framhåller departementschefen, i viss mån med den centrala försvarsförvaltningens organisation. Med hänsyn härtill och då en allmän översyn av högkvarterets organisation kunde visa sig erforderlig i samband med att 1946 års militära förvaltningsutredning slutför sin verksamhet, syntes anledning föreligga att nu låta med den av försvarskommittén ifrågasatta särskilda undersökningen anstå.

I avbidan på en sådan översyn som nyss antytts borde den nu tillämpade organisationen alltjämt i stort sett gälla, dock med de ändringar, som kunde betingas av den i det föregående föreslagna organisationen av den högsta militära ledningen och av sådana rationaliseringsåtgärder som lämpligen kunde vidtagas.

Enligt försvarskommitténs mening borde befattningar, vilka ej nödvändigtvis behövde besättas med personal ur viss försvarsgren, göras lika tillgängliga för alla tre försvarsgrenarna.

För att möjliggöra en av försvarsgrenarna helt obunden rekrytering av den kategori officerare, som för närvarande placeras till tjänstgöring vid försvarsstaben och avlönas från vederbörande försvarsgrens avlöningsanslag och som icke med nödvändighet måste tillhöra viss bestämd personalkår, har försvarskommittén föreslagit, att å försvarsstabens personalförteckning skall uppföras erforderligt antal beställningar, avsedda att tillsättas medelst förordnande tills vidare och hänförda till löneplan Md. De sålunda förordnades pensionsberättigande beställningar vid egen försvarsgren (personalkår, truppförband) borde därvid föras över stat. Genom att ett större antal beställningar upptoges på försvarsstabens stat komme avlöningskostnaderna för staben att stiga. Detta innebure emellertid ej någon merkostnad — med undantag för kostnader för lön åt eventuella beställningshavare över stat — ty motsvarande besparingar gjordes på försvarsgrenarnas avlöningsanslag. Överbefälhavarens personliga stab föreslås av kommittén skola uppgå i försvarsstaben. Den för närvarande i förstnämnda stab ingående forskningsofficeren borde därvid som biträde erhålla en kompaniofficer. Utrikesavdelningen borde indelas i en attachébyrå för handhavande av alla med försvarsattachéernas placering och tjänstgöring sammanhängande frågor samt en underrättelsebyrå, var och en med en regementsofficer som chef. Chefen för sektion II borde tillika vara chef för utrikesavdelningen. Beträffande antalet försvarsattachéer ifrågasattes icke någon ändring. Chefsexpeditionen borde liksom kassaförvaltningen erfarenhetsmässigt inordnas i adjutanturen. Förvaltaren vid kassaförvaltningen borde uppföras på intendenturkårens stat.

De förslag till jämkningar i försvarsstabens organisation, som försvarskommittén framlagt, har departementschefen ansett sig kunna i huvudsak biträda. I följande hänseenden ha förslagen dock givit departementschefen anledning till särskilda uttalanden.

I likhet med försvarskommittén har departementschefen ansett, att forsk-

ningsofficeren borde ingå i försvarsstaben, men har icke kunnat biträda överbefälhavarens förslag om inrättande av en särskild forskningsavdelning.

I anledning av vad överbefälhavaren anfört har departementschefen icke räknat med någon särskild upplysningsavdelning.. Dess uppgifter borde omhänderhavas av press- och filmavdelningen.

Mot personalens rekrytering till och anställning vid försvarsstaben enligt försvarskommitténs förslag har departementschefen intet haft att erinra. Av naturliga skäl kan det emellertid, framhåller departementschefen, icke fastslås, att beställningarna på försvarsstabens stat under alla omständigheter skola besättas med lika antal officerare ur de tre försvarsgrenarna. Den föreslagna anordningen skapade dock möjligheter till en önskvärd jämnare rekrytering ur försvarsgrenarna.

Departementschefen har biträtt av överbefälhavaren framlagt förslag om bibehållande av det nuvarande antalet officerare vid armé- och inrikesavdelningarna. Vidare har det nuvarande antalet militärassistenter vid telegrafverket och kaptener i järnvägstjänst synts departementschefen böra tills vidare bibehållas.

Då en utredning rörande försvarsväsendets radioanstalts omfattning och organisation för närvarande påginge, vore departementschefen icke beredd att nu föreslå någon väsentlig ändring härutinnan. Av samma skäl funne departementschefen ej anledning nu tillstyrka av kommittén framlagt förslag, att särskilda anslag för anstalten skulle uppföras i riksstaten.

Frågan huruvida militärassistenter vid länsstyrelserna böra vara aktiva officerare eller ej torde, framhåller departementschefen, komma att ytterligare behandlas i samband med den översyn av länsstyrelsernas organisation, om vilken chefen för inrikesdepartementet nyligen föranstaltat. Med hänsyn härtill syntes någon ändring i den nuvarande militärassistentorganisationen icke för närvarande böra vidtagas. Departementschefen har därför föreslagit, att liksom hittills 14 kaptener upptagas på försvarsstabens stat såsom militärassistenter vid länsstyrelserna.

Förvaltaren i kassatjänst vid försvarsstaben borde åtminstone tills vidare kvarstå på dennas stat.

3. De centrala förvaltningsmyndigheterna.

Ehuru den pågående förvaltningsutredningen icke kunde beräknas bli slutförd inom den närmaste tiden, har departementschefen ansett sig icke kunna biträda av krigsmaterielverket framlagt förslag, att ett särskilt organ redan nu skulle inrättas för samordning av förvaltningsåtgärderna de olika centrala myndigheterna emellan. Under hand inhämtade upplysningar syntes departementschefen nämligen giva anledning förvänta, att vissa förenklingar i förvaltningsorganisationen skulle bli möjliga att vidtaga allteftersom utredningsarbetet fortskrider.

Utskottet. I likhet med departementschefen finner utskottet övervägande skäl tala för att överbefälhavarinstitutionen bibehållas även under freds-

förhållanden. Utskottet vill således för sin del icke förorda någon ändring härvidlag.

Ett genomförande av det i propositionen framlagda förslaget att inrätta ett särskilt organ, »militärledningen», sammansatt av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna — med reservations- men icke beslutanderätt för de sistnämnda i den utsträckning, som framgår av propositionen — synes utskottet ägnat att befordra det erforderliga samarbetet inom den högsta militära ledningen. Genom att cheferna för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, civilförsvarsstyrelsen och försvarets forskningsanstalt samt företrädare för andra berörda myndigheter skola beredas tillfälle att vid behov närvara vid militärledningens sammanträden, blir tillskapandet av ett sådant organ till fördel för det totala försvaret.

Även om den högsta försvarsledningens organisation i vissa främmande länder kan åberopas till stöd för tanken att inrätta en försvarsnämnd eller ett försvarsråd med starkt civilt inslag, har utskottet icke blivit övertygat om att tidpunkten nu är inne för att även i vårt land skrida till en sådan åtgärd. I varje fall böra enligt utskottets mening erfarenheter av den föreslagna militärledningens verksamhet avvaktas, innan ståndpunkt tages i denna fråga.

Av skäl, som departementschefen anfört, bör enligt utskottets mening med en ifrågasatt särskild undersökning rörande försvarsstabens organisation anstå. Anledning kan emellertid föreligga att i samband med slutförandet av 1946 års militära förvaltningsutrednings verksamhet företaga en översyn icke blott av försvarsstabens utan av hela högkvarterets organisation.

Med anledning av departementschefens uttalande, att vissa förenklingar i den militära förvaltningsorganisationen kunna förväntas bli möjliga att vidtaga allteftersom förvaltningsutredningens arbete fortskrider, vill utskottet för sin del i anslutning till motionerna I: 359 och II: 525 ifrågasätta, om icke en ökad decentralisering av förekommande ärendens handläggning skulle tjäna ett sådant syfte. Framhållas må, att spörsmålet om en decentralisering i vidgad utsträckning torde beröra även de militära myndigheterna. Vad departementschefen i övrigt anfört rörande försvarets högsta ledning har icke givit utskottet skäl till erinran.

B. Den militärterritoriella indelningen.

Med hänsyn till att fullständig utredning rörande den militärterritoriella indelningen, kustartilleriets och luftförsvarets ställning inom försvarsorganisationen samt frågan om samordning av de territoriella staberna ännu icke förebragts har departementschefen ansett sig icke nu beredd att taga definitiv ställning till här ifrågavarande spörsmål. Departementschefen har därför utgått från att nuvarande militärterritoriella indelning tills vidare i stort sett bibehålles i oförändrat skick. Till frågan om viss jämkning i nuvarande marindistriktsindelning återkommer departementschefen i ett senare avsnitt av propositionen.

Utskottet har intet att erinra mot vad departementschefen under förevarande avsnitt anfört.

C. Kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen.

Överbefälhavaren har genom en särskild kommitté, bestående av företrädare för försvarsstaben, armén, arméförvaltningen, flottan, kustartilleriet, marinförvaltningen, flygvapnet och flygförvaltningen låtit utreda frågan om kustartilleriets ställning inom försvaret. Denna kommitté har enhälligt förordat, att kustartilleriets territoriella luftvärn skulle överföras till armén. Kommitténs flertal har dessutom föreslagit, att även kustartilleriet i övrigt skulle överföras till armén och där med bibehållen särart bilda ett särskilt truppslag. Företrädarna för flottan och marinförvaltningen ha däremot ansett, att kustartilleriet med undantag av dess territoriella luftvärn borde bibehållas inom marinen. De av nämnda kommittés ledamöter slutligen, som företrädde flygvapnet och flygförvaltningen, ha såsom sin mening uttalat, att frågan om kustartilleriets ställning måste göras beroende av försvarets kommande utformning i stort. Sedan överbefälhavaren inhämtat yttranden över den sålunda verkställda utredningen, har han låtit närmare undersöka de organisatoriska, ekonomiska och förvaltningsmässiga konsekvenserna av att kustartilleriet överfördes till armén.

Med hänsyn till det läge, vari utredningen rörande kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen för närvarande befinner sig, har departementschefen ansett sig icke nu vara beredd att taga slutlig ställning till denna fråga. Departementschefen förutsätter således, att kustartilleriet i sin helhet alltjämt tills vidare skall kvarstå såsom ett särskilt vapenslag inom marinen.

I de likalydande motionerna I: 359 av herr *von Heland m. fl.* och II: 525 av herr *Edberg m. fl.* har framhållits, att den tekniska utvecklingen på robotvapnens område kunde återverka på frågan om kustartilleriets ställning.

Vidare har i de likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.* framhållits önskvärdheten av att pågående utredning om kustartilleriets ställning bedrives med all den skyndsamhet, som omständigheterna medgiva.

Utskottet. Mot departementschefens uttalande beträffande kustartilleriets ställning i försvarsorganisationen har utskottet intet att erinra. Utskottet vill emellertid framhålla önskvärdheten av att utredningen rörande nämnda spörsmål snarast slutföres.

D. Luftförsvaret.

Det militära luftförsvaret består av jaktflyg, luftvärn och luftbevakning. Medan jaktflyget organisatoriskt ingår i flygvapnet, äro luftvärnet och luftbevakningen uppdelade på alla tre försvarsgrenarna. En av överbefälhavaren

tillsatt luftförsvarskommitté, som haft att utreda bl. a. frågan om enhetlig ledning av luftförsvarets skilda grenar, har föreslagit, att luftbevakningen snarast överföres till flygvapnet och att frågan om att överföra även luftvärnet ytterligare utredes.

Överbefälhavaren har framlagt förslag om luftbevakningens ordnande i hudsak innebärande att luftbevakningens ledning i krig och fred ävensom krigsförberedelsearbetet skulle åvila chefen för flygvapnet och under honom flygbasområdescheferna i samråd med respektive militärbefälhavare (motsvarande), att inom flygledningen skulle inrättas en luftbevakningsinspektion, varjämte flygförvaltningen och flygbasområdesstaberna skulle förstärkas med viss personal, att försvarsområdesstaberna skulle kvarstå som organiserande och utrustande myndigheter för huvuddelen av luftbevakningsförbanden, medan en mindre del (vissa luftförsvarscentraler) skulle organiseras och utrustas av flygflottiljerna samt att utbildningen skulle handhas dels av flygflottiljerna, dels av försvarsområdesstaberna (huvuddelen av den frivilliga utbildningen).

Departementschefen har framhållit, att utvecklingen på luftkrigföringens område tydde på att hotet från luften vid ett nytt krig komme att bli ännu allvarligare än vad fallet varit under det senaste. Det måste därför vara av särskild vikt, att luftangreppsmedlens snabba utveckling följdes av motsvarande utveckling i fråga om luftförsvarsmedlen. Härvid vore det dock ej till fyllest, att de olika försvarsmedlen var för sig förbättrades, utan en fortlöpande anpassning av hela luftförsvarsorganisationen efter utvecklingens krav måste äga rum. Såsom framhållits av försvarskommittén och luftförsvarskommittén talade krigserfarenheterna för en enhetlig ledning av luftförsvarets skilda grenar i såväl krig som fred. Härför talade även den snabba tekniska utvecklingen efter kriget, som leder till ständigt högre flyghastigheter, varigenom stridsmomenten i luftkriget bli allt kortare och kraven på luftförsvarsmedlens samordnade insättande i rätt tid skärpas. Luftförsvarskommittén hade även funnit, att ett sammanförande av allt luftförsvar till en försvarsgren under chefen för flygvapnet ur många synpunkter skulle vara fördelaktigt. Chefen för flygvapnet, som framlagt liknande synpunkter, hade förordat en omprövning av möjligheterna att på längre sikt genomföra en sådan omorganisation. Departementschefen har förklarat sig inse betydelsen av ett enhetligt lett luftförsvar, som jämväl skulle underlätta samverkan med civilförsvaret. Då vissa frågor i detta sammanhang tarvade ytterligare bearbetning och då sådan påginge inom högkvarteret, kunde departementschefen icke nu taga ställning till detta spörsmål i annat avseende än vad gällde luftbevakningens ställning inom försvarsorganisationen. Departementschefen förutsatte emellertid, att överbefälhavaren komme att förelägga Kungl. Maj:t de ytterligare förslag till effektivisering av luftförsvarsorganisationen, till vilka pågående utredning kunde föranleda.

Enligt departementschefens mening vore en effektiv luftbevakning — såsom överbefälhavaren framhållit — en oundgänglig förutsättning för såväl

det militära som civila försvarets verksamhet och därmed även för det civila livets fortgång under krig. Nuvarande luftbevakningsorganisation motsvarade dock icke de krav, som med hänsyn till luftstridsmedlens utveckling måste ställas på densamma. Detta berodde dels på att luftbevakningen vore uppdelad på de olika försvarsgrenarna, varigenom enhetlig ledning i såväl krig som fred omöjliggjordes, dels på att egentlig fredsorganisation saknades, dels ock på att de olika delarna av luftbevakningen behövde moderniseras, främst i vad avsåge teknisk utrustning. Det anförda talade enligt departementschefens mening för att all luftbevakning snarast borde sammanföras i en fast fredsorganisation under enhetlig ledning samt att erforderlig modernisering vidtoges. Då jaktflyget borde kunna taga upp strid i tidigt skede — om möjligt redan vid eller utanför våra kuster och gränser — vore detta luftförsvarsmedel för sin förvarning i särskilt hög grad beroende av nära samverkan med luftbevakningen. Med hänsyn härtill och till jaktflygets betydelse för luftförsvaret i dess helhet syntes det departementschefen lämpligt att sammanföra jaktstridsledning och luftbevakning under chefens för flygvapnet enhetliga ledning. Departementschefen har därför biträtt förslaget att överföra luftbevakningen till flygvapnet sådant förslaget av överbefälhavaren närmare utformats samt att i samband härmed inrätta den av överbefälhavaren likaledes föreslagna fredsorganisationen för luftbevakningen. Omorganisationen borde påbörjas den 1 juli 1948 och genomföras så snabbt utbildnings-, förvaltningstekniska och övriga förhållanden medgäve. Till den närmare utformningen av organisation och utbildning ävensom till luftbevakningens modernisering avsåge departementschefen att återkomma vid behandlingen av flygvapnets organisation.

I de likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.* har uttalats önskvärdheten av ett snart resultat av den pågående utredningen rörande ett enhetligt luftförsvar.

Utskottet. Såväl krigserfarenheterna som den tekniska utvecklingen efter kriget tala för enhetlig ledning av luftförsvarets skilda grenar i både krig och fred. Då frågan om ett enhetligt luftförsvar för närvarande bearbetas inom högkvarteret, kan utskottet nu ej taga ställning till detta spörsmål i hela dess vidd. I det läge, vari utredningen i frågan nu befinner sig, vill utskottet tillstyrka det i propositionen framlagda mera begränsade förslaget, att luftbevakningen överföres till flygvapnet och att i samband därmed inrättas en fast fredsorganisation för densamma. Utskottet förutsätter, att av pågående utredning föranledda förslag till fortsatt effektivisering av luftförsvarsorganisationen skola föreläggas riksdagen så snart ske kan.

E. Militärmusiken.

Det torde, framhåller departementschefen, vara ofrånkomligt, att det i ett läge, då sparsamhetskraven göra sig starkt gällande, måste komma under

diskussion, huruvida värdet för försvaret av en institution sådan som militärmusiken motiverar dess bibehållande i försvarsorganisationen. Departementschefen har utan att nu taga ställning till detta spörsmål tillstyrkt, att frågan, huruvida för försvarets eget behov den nuvarande musikorganisationen kan ersättas av mindre kostnadskrävande anordningar, närmare utredes. I syfte att få underlag för vidare överväganden har departementschefen genom försvarsgrenscheferna infordrat vissa uppgifter rörande nu tillämpade principer för musikkårernas utnyttjande för olika militära och civila ändamål, musikutövningens omfattning och art m. m.

Spörsmålet, huruvida en militärmusikorganisation bör vidmakthållas med hänsyn till det värde den kan ha ur allmänskulturell synpunkt, borde enligt departementschefens mening såsom kommittén förutsatt lämpligen uppdragas åt 1947 års musikutredning att klarlägga. Enligt vad departementschefen inhämtat, hade chefen för ekklesiastikdepartementet för avsikt att vidtaga åtgärder härför.

I avvaktan på resultat av de utredningar, som sålunda avses skola komma till stånd, har departementschefen räknat med att nuvarande organisation av militärmusiken tills vidare bibehålles. Av det följande framgår, att departementschefen icke har för avsikt att nu förorda annan indragning av befintliga förband med egna musikkårer än Livregementet till häst. Departementschefen har därför räknat med att musikkårer bibehållas även vid Göta artilleriregemente och Skånska kavalleriregementet. Vad sistnämnda regemente beträffar har departementschefen ansett sig kunna tillstyrka arméchefens förslag, att dess musikkår reduceras till typ III och att i samband därmed musikkåren vid Skånska trängkåren utbygges till typ II. Musikorganisationen vid förlägningsorterna Hälsingborg och Hässleholm kommer härigenom att bli ordnad i enlighet med statsmakternas tidigare beslut (jfr propositionen 1947: 130 s. 119) med den ändringen dock, att inom Hässleholm musikkåren anslutes till trängkåren i stället för till Skånska pansarregementet. Emellertid har det synts departementschefen lämpligt, att även musikkåren vid Livregementet till häst bibehålles tills vidare, främst för garnisonstjänsten i Stockholm. Den borde därvid tilldelas Svea artilleriregemente, som sedan länge disponerat denna musikkår tillsammans med Livregementet till häst.

Enligt vad en av försvarskommittén anlitad utredningsman anfört ha de nuvarande befordringsförhållandena för musikpersonalen — förutom att de för personalen själv innebära stora olägenheter i lönehänseende — medfört svårigheter att uppehålla den musikaliska standarden hos kårerna på grund av att de tvingat till täta personalbyten. I remissutlåtandena över kommittébetänkandet ha krav också rests på förbättringar i dessa befordringsförhållanden. Ehuru goda skäl talade till förmån för dessa krav, ansåge departementschefen sig i det läge, vari frågan om militärmusikorganisationen för närvarande befunde sig, icke kunna förorda, att de i någon större utsträckning tillgodosåges. I anslutning till i remissyttrandena avgivna förslag har departementschefen emellertid såsom ett provisorium förordat en viss om-

fördelning av de lägre beställningarna inom musikkårerna. Departementschefen har sålunda föreslagit en ökning av antalet beställningar för musikfurirer med 2 vid kårer av typ I och med 1 vid vardera av typ II och III samt en minskning med 2 musikvicekorpraler och meniga (motsvarande) och 1 musikelev vid kårer av typ I ävensom med 1 musikvicekorpral och menig (motsvarande) och 1 musikelev vid kårer av typerna II och III.

Av försvarskommittén framlagt förslag, att löneförmånerna för musikelever förbättras, har departementschefen biträtt. I enlighet med vad lönenämnden föreslagit har departementschefen ansett, att den kontanta ersättningen till musikeleverna bör utformas helt i enlighet med penningbidraget till värnpliktig så att en förhöjning av ersättningen med 50 öre för dag inträder efter en anställningstid, som motsvarar första tjänstgöringen för flertalet värnpliktiga och en repetitionsövning.

Merkostnaden å avlöningsanslagen för den av departementschefen föreslagna organisationen i förhållande till den nuvarande har beräknats till omkring 170 000 kronor. Därest värdet av naturaförmånerna till musikvicekorpraler och meniga (motsvarande) samt musikelever tages med i beräkningen, skulle merkostnaden komma att stanna vid omkring 60 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 363 av herr *Bergh* och II: 523 av herr *Jansson* i Kalix har hemställts, att riksdagen måtte besluta en sådan omfördelning av de lägre beställningarna vid musikkårerna, att vid kårer av typ I antalet furirsbeställningar ökas med 3 och antalet platser för musikelever minskas med 4 samt vid kårer av typ II och III antalet furirsbeställningar ökas med 2 och antalet platser för elever minskas med 3.

Utskottet. Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen har departementschefen i avvaktan på resultat av vissa mera genomgripande utredningar angående militärmusiken räknat med att den nuvarande musikorganisationen i huvudsak skall bibehållas. I anslutning härtill har i propositionen föreslagits bland annat, att musikkåren vid Livregementet till häst (K 1) — oavsett om regementet i övrigt indrages — tills vidare skall bibehållas men i fortsättningen tilldelas Svea artilleriregemente (A 1), som sedan länge disponerat denna musikkår tillsammans med förstnämnda regemente. Farhågor ha nu yppats, att en förflyttning av musikkåren till A 1:s etablissement i Spånga skulle medföra olägenheter för sådana musikpersonalen tillhörande studerande vid musikhögskolan som nu äro förlagda i K 1:s kaserner. Utskottet utgår från att möjligheterna att undvika dylika olägenheter skola komma under övervägande i samband med de beslut, som måste förknippas med en indragning av sistnämnda förband.

Det i propositionen framlagda förslaget innefattar även en provisorisk omfördelning av de lägre beställningarna inom musikkårerna i syfte att förbättra de nuvarande ogynnsamma befordringsutsikterna för den därav berörda personalen. Motionerna I: 363 och II: 523 utmyнна i en hemställan om längre gående åtgärder av samma natur. Försiktigheten synes bjuda att nu stanna

vid propositionsförslaget i förevarande avseende. Utskottet kan sålunda icke tillstyrka nämnda motioner.

Utskottet biträder förslaget om en förbättring av löneförmånerna för musikelever.

F. De värnpliktigas ekonomiska förmåner.

På frågan om penningbidraget åt de värnpliktiga, vilken icke behandlats i propositionen nr 206, avser utskottet att ingå vid behandlingen av de i propositionen nr 209 upptagna anslagsfrågorna för nästa budgetår.

Premier.

Departementschefen har i avvaktan på slutförande av pågående utredning rörande värnpliktsutbildningens närmare utformning ansett sig ej beredd att nu förorda utvidgning av rätten till premier att avse nya kategorier värnpliktiga. Departementschefen har emellertid — i anslutning till sitt förslag angående luftbevakningens ordnande — förutsatt, att premie finge utgå även till värnpliktiga officerare och underofficerare vid flygvapnet i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gällde för motsvarande kategorier vid armén. Då departementschefen vid behandlingen av flygvapnets organisation föresloge, att värnpliktiga i fortsättningen icke skulle utbildas till flygförare, bombfällare och navigatörer eller flygskyttar, kunde nuvarande bestämmelser om premier åt dessa värnpliktskategorier utgå. Vid bifall till det förslag till omorganisation av sjövärnsskåren, som departementschefen framlade, borde nu gällande bestämmelser om premie till sjövärnsskåren tillhörande värnpliktig, som godkänts i fänrikskurs för kåren, i stället avse värnpliktig sjövärnsman, som genomgått godkänd utbildning till värnpliktig officer, kategori B.

Vad angår frågan om premiebeloppens storlek har departementschefen föreslagit fördubbling, till 1 000 kronor, av premien till värnpliktig sjövärnsman som nyss nämnts. Detta belopp har synts böra uppdelas så, att den som allenast godkänts i underofficersutbildning och ej beordrats till officersutbildning erhåller 400 kronor, under det att den som fullgör jämväl officersutbildningen erhåller hela premien, 1 000 kronor, efter officersutbildningens avslutande.

Departementschefen har vidare föreslagit fördubbling av nu utgående premie om tillhopa 300 kronor för fullgjorda repetitionsövningar jämlikt 27 § 1 mom. C värnpliktslagen till sådana värnpliktiga vid marinen med examen vid navigationsskola, som godkänts vid utbildning till värnpliktig officer vid flottan, kategori A.

Av marinledningen föreslagen höjning av premiebeloppet till sjökaptan eller likställd, som efter ansökan utbildas till reservofficer, har departementschefen ansett sig icke nu kunna biträda, enär detta spörsmål varit föremål för prövning så sent som vid 1946 års riksdag, då nu utgående belopp fast-

ställdes. Ej heller har departementschefen ansett sig kunna förorda arméchefens förslag om en differentiering av premiebeloppen för dem, som blivit godkända såsom plutonchefs ställföreträdare (motsvarande) respektive gruppchefer (motsvarande), därest utbildningstiden för dessa båda befälskategorier gjordes lika lång.

Familjebidrag.

Försvarskommittén har med erinran, att chefen för försvarsdepartementet den 28 mars 1947 uppdragit åt försvarets socialbyrå att efter samråd med socialstyrelsen inkomma med förslag rörande de förändringar i familjebidragsförordningen, som betingades av ett eventuellt slopande av den nuvarande dyrortsgrupperingen i avseende på familjepennningens belopp, icke föreslagit ändring i gällande bestämmelser om familjebidrag åt värnpliktiga (SFS 1946: 99).

I avgivna remissyttranden har föreslagits utredning rörande frågor om dels höjning av familjebidragen, särskilt familjepennningen, dels ock förenklad tillämpning av familjebidragsbestämmelserna, varjämte berörts spörsmålet om utvidgning av rätten till förlängt familjebidrag.

Departementschefen har funnit de synpunkter, som framkommit i remissyttrandena, böra närmare övervägas av socialbyrån i samband med fullgörandet av förenämnda uppdrag.

Fria resor.

Försvarskommittén har föreslagit, att de fria resornas antal även i fortsättningen, efter samma grunder som hittills, bestämmas till tre per år.

Innan slutlig ställning tagits till spörsmålet om värnpliktsutbildningens närmare utformning har departementschefen funnit sig icke beredd att i detalj angiva sin ståndpunkt till frågan om antalet fria hemresor för värnpliktiga. I princip har departementschefen emellertid ansett, att antalet sådana resor liksom nu skall vara knutet till antalet övningsuppehåll. Därest utbildningstiden för de värnpliktiga komme att bestämmas i enlighet med försvarskommitténs förslag eller till kortare tid än ett år, borde enligt departementschefen kommitténs förslag beträffande antalet fria resor läggas till grund för blivande bestämmelser i ämnet, varvid ett motsvarande högre antal resor borde kunna medges för dem, som fullgjorde tjänstgöring i en följd utöver tid för första tjänstgöringen (motsvarande tjänstgöring) eller fortsatt tjänstgöring. Det syntes få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles närmare utforma erforderliga bestämmelser.

Förbättring av löneförmånerna för värnpliktiga under utbildning till officer på aktiv stat.

Av försvarskommittén anförda skäl för beredande av en tillfredsställande ekonomisk standard åt blivande officerare under elevtiden vid försvarets läroverk och krigsskolan (motsvarande skolor och kurser vid marinen och

flygvapnet) ävensom till meteorologaspiranter har departementschefen ansett bärande. I fråga om avvägningen av förmånerna åt här avsedd personal under berörda tid har departementschefen ansett sig — i avvaktan på närmare erfarenheter — kunna förorda av försvarskommittén angivna grunder eller förutom naturaförmåner såsom värnpliktiga kontant ersättning med ett belopp motsvarande lön enligt löneklass 5 av löneplan 5 i statens löneplansförfordning (SFS 1947:376). Sådan ersättning utgår enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 oktober 1947 till värnpliktig, som hösten 1947 påbörjat utbildning vid försvarets läroverk, under elevtiden vid läroverket. Departementschefen har således ej kunnat biträda i vissa av remissyttrandena framlagda förslag om högre ersättning än kommittén föreslagit.

Försvarskommitténs förslag innebär, att av kommittén föreslagen ersättning skulle tillkomma värnpliktiga även under kommendering till krigsskolan (motsvarande skolor och kurser vid marinen och flygvapnet) samt meteorologaspiranter under motsvarande utbildning. Departementschefen har anslutit sig till kommitténs förslag i denna del och alltså föreslagit, att värnpliktig elev vid försvarets läroverk ävensom vid armén sådan elev vid krigsskolan, vid marinen sådana elever vid sjökrigsskolans högre kurs jämte andra befälskurs samt vid flygvapnet officersaspirant vid flygkadettskolan, vilken ej tillhör kategorien fast anställt underbefäl, ävensom meteorologaspirant under motsvarande utbildning må under elevtiden, därest han så önskar — utöver honom tillkommande naturaförmåner — beredas kontant gottgörelse med ett belopp, som motsvarar det enligt löneklass 5 av löneplan 5 i statens löneplansförfordning utgående beloppet. I den mån löneförmånerna till värnpliktig, som äger uppbära familjebidrag, bli högre, därest han bibehåller värnpliktigs avlöningsförmåner än om han erhåller sålunda föreslagen kontant ersättning, äger han bibehållas vid de högre löneförmånerna. Billighetskäl tala enligt departementschefens mening för att de förbättrade löneförmånerna i vad avser värnpliktiga, som varit kommenderade till försvarets läroverk, utgå jämväl under tiden mellan läsårets slut vid läroverket och påbörjandet av utbildningen vid övriga här ifrågakvarande utbildningsanstalter.

Härav föranledda merkostnader i jämförelse med lönekostnaderna, om i stället penningbidrag såsom till värnpliktiga enligt nu gällande bestämmelser skulle utgå, ha uppskattats till omkring 257 000 kronor för år, varav 155 000 kronor belöpa å armén, 60 000 kronor å marinen och 42 000 kronor å flygvapnet. Avlöningen åt här avsedda elever har syntts böra bestridas från vederbörande försvarsgrenars anslag till avlöningar m. m. åt värnpliktiga.

Utskottet — som i annat sammanhang behandlar en i anledning av propositionen nr 209 väckt motion, II:557, i vilken hemställts om beslut, att premie skall utgå även till flottan tilldelade värnpliktiga ingenjörer — har i stort sett intet att erinra mot vad i förevarande proposition föreslagits beträffande de värnpliktigas ekonomiska förmåner. I en detalj bör emellertid enligt utskottets mening en jämkning göras. Utskottet avser härvid förslaget

att medgiva förbättrade förmåner åt värnpliktiga elever vid försvarets läroverk och krigsskolan (motsvarande skolor och kurser vid marinen och flygvapnet) ävensom åt meteorologaspiranter under motsvarande utbildning. Med värnpliktig elev vid försvarets läroverk har i propositionen närmast åsyftats blivande officer. För flygvapnets del förekommer icke ifrågavarande utbildningsväg till officer. Däremot kunna sådana flygvapnets värnpliktiga, som avlagt realexamen och befinnas lämpliga för senare anställning som meteorologaspiranter, efter frivilligt åtagande beordras till försvarets läroverk. Vid inträdet i läroverket komma dessa värnpliktiga i regel att ha fullgjort mellan omkring 10 och 12 månaders tjänstgöring. Med hänsyn till denna relativt korta tjänstgöringstid och i syfte att i avlöningshänseende vinna största möjliga överensstämmelse med vad i propositionen föreslagits skola gälla för bl. a. blivande officerare vid armén och för meteorologaspiranter vid flygvapnet synes för nu ifrågavarande värnpliktskategori under första studieåret vid läroverket och därpå följande utbildning vid flygförband (sammanlagt omkring ett år) böra utgå värnpliktig i allmänhet tillkommande förmåner. För tid härefter intill avläggande av meteorologisk ämbetsexamen böra förmåner utgå enligt vad i propositionen föreslagits för där avsedd personal.

G. Personalvården.

Departementschefen har helt anslutit sig till försvarskommitténs uppfattning om personalvårdens värde för den militära tjänsten. I likhet med kommittén har departementschefen emellertid ansett, att en slutgiltig organisation av truppförbandens assistentverksamhet icke nu kunde bestämmas. Assistenternas tjänstgöringsförhållanden måste enligt departementschefens mening bli i viss mån beroende av hur värnpliktsutbildningen mera definitivt utformades. Organisationen borde därför i avvaktan på beslut härutinnan fortfarande givas provisorisk karaktär. Framlagda förslag om fastare anställningsform och högre löneställningar för heltidsanställda assistenter kunde departementschefen därför icke biträda.

Kungl. Maj:t har med giltighet under innevarande budgetår medgivit, att heltidsanställda assistenter må anställas såsom extra tjänstemän i Cg 22. Departementschefen har förutsatt, att denna anställningsform bibehålles tills vidare även för tid efter budgetårets utgång. Departementschefen har tillstyrkt kommitténs förslag, att ytterligare 2 heltidsanställda assistenter beräknas för marinen, samt räknat med att ytterligare 2 sådana assistenter skola tillkomma för armén. Enligt kommitténs förslag skulle deltidsassistenternas arvoden beräknas efter ett belopp av 5 kronor för timme. Efter en uppskattad tjänstgöringstid av 500, 450 och 400 timmar per år för de tre olika grupper, i vilka de deltidsanställda assistenterna borde indelas med hänsyn till beräknad tjänstgöringstid, skulle dessas löneförmåner beräknas till högst 2 500, 2 250 och 2 000 kronor för befattningshavare i respektive grupper. Då ett genomförande av kommitténs förslag, som innebär en betydande förbätt-

ring av dessa assistenters löneförhållanden, syntes nödvändigt för att tillräckligt kvalificerad personal skall kunna erhållas, har departementschefen tillstyrkt förslaget i denna del. Hinder borde enligt departementschefen icke föreligga att i enlighet med försvarskommitténs förslag efter vederbörande truppförbandschefs bestämmande uppdelas sådant arvode på flera befattningshavare. Möjlighet borde också fortfarande finnas att med utnyttjande av medel, som beräknats för löner åt heltidsanställda assistenter, i stället anställa assistenter på deltid.

Departementschefen har fördens skull föreslagit, att den civila organisationen för personalvården vid truppförbanden i här förevarande del fortfarande erhåller provisorisk karaktär samt med avseende å antalet heltidsanställda assistenter och arvoden till deltidanställda assistenter förstärkes i enlighet med ovan sagts.

Utskottet. Även om utskottet funnit viss tvekan kunna råda beträffande lämpligheten av att i större utsträckning inrätta befattningar såsom heltidsanställda assistenter, har utskottet dock ansett sig kunna godtaga det i propositionen framlagda förslaget såsom ett provisorium.

H. Befälsrekryteringen.

Efter att ha redogjort för resultatet av en inom försvarsdepartementet verkställd preliminär utredning rörande lämpligaste formen för befälsrekryteringen vid armén, vilken utredning rullat upp organisationsproblem av betydande räckvidd, har departementschefen framhållit, att han ansett sig i frågans nuvarande läge sakna anledning fatta ståndpunkt till det förslag, i vilket utredningen utmynnat. Utredningen har emellertid syntes departementschefen ge vid handen, att befälsorganisationen mot bakgrunden av den gjorda utredningen borde göras till föremål för en allsidig undersökning.

Även arméchefen har, framhåller departementschefen, syntes hysa den uppfattningen, att befälsfrågan borde underkastas särskild utredning. Även enligt hans uppfattning kunde det bli nödvändigt att ersätta den rekrytering, som skedde stamanställningsvägen, med en rekrytering av allt befäl ur de värnpliktigas led. Behovet av en utredning av vårt nuvarande befälssystem i allmänhet och rekryteringsgrunden i synnerhet har bestyrkts jämväl av svenska underofficersförbundet och försvarsväsendets underbefälsförbund.

Den utredning, som departementschefen sålunda ansåge böra komma till stånd och anförtros åt särskilda utredningsmän, borde närmast ha till syfte att framlägga ett fullständigt förslag till befälsfrågans lösning vid armén och i första hand beträffande infanteriet. Först därefter borde förslag i fråga om försvaret i övrigt successivt utarbetas.

Vid förslagets utarbetande borde enligt departementschefen tjäna som utgångspunkt, att det värnpliktiga befälet borde uttagas i samband med inskrivning och till det antal, som erfordrades för att täcka dels det erforderliga

behovet i såväl fred som krig av gruppchefer, dels befälsbehovet i plutonchefer eller motsvarande befattningar i krigsorganisationen. Sättet för utbildningens anordnande borde utredas och detaljerade utbildningsplaner utarbetas. Befälstjänstgöring i vederbörliga befattningar borde fullgöras under den tid, som erfordrades för befälsbehovets tillgodoseende vid utbildning av värnpliktiga i allmänhet. Frågan i vad mån särskild ekonomisk gottgörelse borde utgå för tid, varmed befälsutbildningen överskrede den för flertalet värnpliktiga fastställda, borde övervägas. Under omprövning borde vidare tagas frågan, vilka åtgärder i övrigt — befälsutbildningens tillgodoräknande i merithänseende m. m. — som lämpligen borde vidtagas för att motverka de olägenheter, vilka vore förenade med den förlängda tjänstgöringen, samt för att över huvud taget bereda här avsedda värnpliktiga trivsel under deras tjänstgöring.

Det fast anställda befälet borde enhetligt rekryteras ur de värnpliktigas led. Även gången av utbildningen till fast anställt befäl, frågan om och med vilket belopp särskild avlöning bör utgå under sådan utbildning och den fortsatta befälsutbildningens anordnande vore spörsmål, som borde utredas.

En omläggning av befälsorganisationen i här avsedd riktning medförde givetvis konsekvenser på ett flertal områden. Det borde enligt departementschefen ankomma på utredningsmännen att klargöra dessa följdverkningar och avgiva därpå grundade förslag till ändringar i organisationen. Slutligen borde övergångsplaner utarbetas.

Utskottet. Det ogynnsamma rekryteringsläge, som för närvarande råder, har bidragit till att ställa vårt nuvarande befälssystem och rekryteringsgrunderna för detsamma under debatt. Från olika håll har ifrågasatts, huruvida det icke kunde bli nödvändigt att ersätta den rekrytering, som skedde stamanställningsvägen, med en rekrytering av allt befäl ur de värnpliktigas led. Den tanken har i samband därmed framförts, att befälsorganisationen borde omfatta en enda fast anställd befälsskår. Såsom departementschefen framhållit rullas i detta sammanhang upp svårlösta organisationsproblem av stor räckvidd. Utskottet, som saknar anledning att nu närmare ingå på hithörande spörsmål, finner det önskvärt, att befälsorganisationen göres till föremål för allsidig utredning.

I. Försvarsmedicinsk forsknings- och försöksverksamhet.

Försvarsmedicinsk forskning har hittills i vårt land bedrivits i relativt begränsad omfattning vid vissa institutioner och anstalter. Bristen på enhetlig ledning ävensom begränsade tillgångar på medel samt på personal och lokalutrymmen ha emellertid, enligt vad den i propositionen närmare omförmälda försvarsmedicinska utredningskommittén framhållit, utgjort svåra hinder för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande. Något gemensamt program för utredningsarbetet har icke heller funnits, varigenom i vissa fall onödigt dubbelarbete förekommit. Med hänsyn till den stora betydelse, som måste till-

mätas förefintligheten inom landet av en effektiv försvarsmedicinsk forskningsverksamhet, har departementschefen funnit sig böra tillstyrka, att åtgärder snarast vidtagas för att bereda denna forskningsgren bättre arbetsbetingelser.

I ärendet föreligger ett av försvarsmedicinska utredningskommittén avgivet, av statens medicinska forskningsråd tillstyrkt förslag till ordnandet av försvarsmedicinsk forsknings- och försöksverksamhet i Sverige. Kommittén har framlagt förslag dels rörande det medicinska forskningsarbete, som har avseende å försvaret i dess helhet, dels ock rörande den speciella medicinska forskning, som kräves för marinens och flygvapnets del (flyg- och dykmedicinsk forskning).

Beträffande organisationen av den försvarsmedicinska forskningen i allmänhet har kommittén föreslagit en utbyggnad dels genom utökning av den nuvarande medicinska sektionen inom försvarets forskningsanstalt, dit större delen av den försvarsmedicinska forskningen avsetts skola förläggas, dels genom förläggning av bakteriologisk forskning till statens bakteriologiska laboratorium, dels ock genom utläggning av vissa problem, som kräva särskild sakkunskap, på andra medicinska institutioner m. m. Mot det sålunda framlagda programmet för utbyggnad av organisationen av försvarsmedicinsk forskning i allmänhet har departementschefen i huvudsak intet haft att erinra. Departementschefen har emellertid framhållit, att han icke blivit övertygad om lämpligheten av att, såsom försvarsmedicinska utredningskommittén ifrågasatt, till försvarets sjukvårdsförvaltning nära anknyta den militärpsykologiska verksamhet, som för närvarande bedreves vid centrala värnpliktsbyrån. Över huvud taget syntes departementschefen frågan om inom försvaret förekommande dylik verksamhets arbetsuppgifter och organisationsproblem samt dess samordning med den försvarsmedicinska forskningen tarva en närmare undersökning. Denna omständighet borde emellertid icke utgöra hinder för att de i första hand aktuella forskningsuppgifterna inom den försvarsmedicinska psykiatrien och psykologien i samförstånd mellan berörda instanser toges under bearbetning.

Vid försvarets forskningsanstalt finnas för försvarsmedicinsk forskning för närvarande anställda 2 medicinska assistenter och 2 laboratoriebiträden. Kommittén har angivit personalbehovet vid anstalten för ifrågavarande forskning till 1 laborator i högst lönegrad Cp 9, 3 forskningsassistenter i Ce 27, 1 laborant i Ce 15, 2 laboratoriebiträden i Ce 13, 1 skrivbiträde i Ce 8 samt 1 djurskötare med ett årsarvode av 1 800 kronor. Mot utökningen av personalen har departementschefen i huvudsak intet haft att erinra. Dock borde med inrättandet av en befattning såsom forskningsassistent anstå till ett kommande budgetår. Till frågan om löneställningen för de nytillkommande befattningshavarna avsåge departementschefen att återkomma vid anmälan av frågan om anslag för forskningsanstalten för nästa budgetår. Medelsbehovet för avlöning av ifrågavarande personal vid forskningsanstalten har med utgångspunkt från de av kommittén föreslagna löneställningarna av departementschefen beräknats till i runt tal 74 000 kronor. För omkostnader vid

anstalten i samband med den försvarsmedicinska forskningen har departementschefen beräknat medelsbehovet till 105 000 kronor.

Kommittén har vidare föreslagit, att vid statens bakteriologiska laboratorium skola inrättas befattningar för 1 laborator, 1 forskningsassistent och 1 laboratoriebiträde. Under budgetåret 1948/49 syntes av medel, som riksdagen kunde komma att anvisa för försvarsmedicinsk forskning, böra bestridas kostnaderna för att vid laboratoriet anställa en laborator och ett laboratoriebiträde mot arvoden motsvarande lön enligt 31 respektive 10 lönegraden.

Flygmedicinsk forskning bedrivs för närvarande i huvudsak vid de fysiologiska institutionerna vid universiteten i Uppsala och Lund, karolinska mediko-kirurgiska institutet samt gymnastiska centralinstitutet. Hos flygmedicinska nämnden finnas anställda 3 laboratorer och 3 laboratoriebiträden. Kommittén har ansett, att en väsentlig del av de forskningsuppgifter, som falla inom dykmedicinens område, med fördel kan förläggas till de fysiologiska institutioner, där flygmedicinsk forskning nu bedrivs. Åtskilliga forskningsbehov syntes dessutom kunna tillgodoses vid försvarets forskningsanstalts medicinska sektion. I övrigt syntes undersökningar och prov kunna ske ombord på ubåtar och bärgningsfartyg samt vid vissa marinen tillhöriga anläggningar. Personalbehovet härför borde kunna tillgodosas genom kommendering av marinläkare eller genom avtal med andra läkare eller vetenskapsidkare. I likhet med kommittén har departementschefen ansett, att den dykmedicinska forskningen bör kunna tillgodosas på föreslaget sätt.

Beträffande ledningen av den försvarsmedicinska forskningen har kommittén framlagt två alternativa förslag.

Enligt det ena förslaget, alternativ I, skulle inrättas ett försvarsmedicinskt forskningsråd, direkt underställt Kungl. Maj:t, för samordnande av all försvarsmedicinsk forskning. Såsom ledamöter i rådet skulle ingå generalläkaren, civilförsvarsöverläkaren, chefen för försvarets forskningsanstalts kemiska avdelning samt åtta aktiva vetenskapsidkare, representerande sju olika medicinska discipliner. Flygmedicinska nämnden skulle antingen slopas och dess uppgifter övertagas av rådet eller ock skulle nämnden bibehållas och underordnas rådet, i vilket fall nämnden skulle utvidgas till att omfatta jämväl dykmedicinska frågor.

Enligt det andra förslaget, alternativ II, vilket förordats av kommittén, skulle under det medicinska forskningsrådet tillsättas en permanent subkommitté, förslagsvis benämnd försvarsmedicinska nämnden, med uppgift att samordna den försvarsmedicinska forskningen, taga initiativ till dylik forskning samt utarbeta program för densamma. Såsom ledamöter i nämnden skulle ingå generalläkaren, civilförsvarsöverläkaren, chefen för försvarets forskningsanstalts kemiska avdelning, en representant för flyg- och dykmedicinsk forskning samt tre representanter för vetenskaplig forskning. Den flyg- och dykmedicinska forskningen borde i så fall omhänderhavas av en utvidgad flygmedicinsk nämnd, flyg- och dykmedicinska nämnden, i vilken borde ingå,

utöver de för närvarande i nämnden ingående ledamöterna, två av chefen för marinen utsedda ledamöter, varav en marinläkare och en sakkunnig beträffande materielfrågor. Samarbetet mellan försvarsmedicinska nämnden och flyg- och dykmedicinska nämnden borde ordnas på så sätt, att ordföranden i vardera organet inginge såsom ledamot i det andra.

Beträffande frågan om organisationen av ledningsorganet ha i remissyttrandena delade meningar kommit till synes såväl rörande ledningsorganets organisation som beträffande sammansättningen av organet. Departementschefen har med hänsyn härtill ansett sig icke nu böra framlägga något förslag rörande organisation av ett särskilt ledningsorgan för den försvarsmedicinska forskningen i allmänhet. Den ledningsverksamhet, som avsetts skola tillkomma den föreslagna försvarsmedicinska nämnden, borde tills vidare kunna omhändertagas av statens medicinska forskningsråd. Departementschefen hölle för sannolikt, att rådet kunde finna lämpligt tillsätta en subkommitté eller ett liknande organ för att förbereda de försvarsmedicinska frågorna. I ett sådant organ borde då finnas representation för försvarets sjukvårdsförvaltning, försvarets forskningsanstalt, bakteriologiska laboratoriet och civilförsvarstyrelsen. Rådet borde även äga disponera de medel, som riksdagen kunde komma att anvisa för allmän försvarsmedicinsk forskning. Departementschefen har emellertid i detta sammanhang ansett sig böra föreslå att, på sätt föreslagits av försvarets forskningsanstalt, en företrädare för de försvarsmedicinska intressena, lämpligen generalläkaren, insättes i anstaltens styrelse. Departementschefen har intet haft att erinra mot att, på sätt cheferna för marinen och flygvapnet samt flygmedicinska nämnden föreslagit, sistberörda nämnd utvidgas till att omfatta jämväl navalmedicinen över huvud taget samt att nämnden i överensstämmelse därmed benämnes flyg- och navalmedicinska nämnden. I enlighet med samma myndigheters förslag borde nämnden utökas med endast en av chefen för marinen utsedd marinläkare.

För bestridande av kostnaderna för försvarsmedicinsk forskning i övrigt samt för försvarsmedicinska nämndens verksamhet har kommittén beräknat ett belopp av tillhoppa 168 000 kronor. Med hänsyn till den förenkling av ledningsorganisationen, som i det föregående förordats, och då sannolikheten talade för att forskningsarbetet icke redan under nästa budgetår kunde upptagas i hela den utsträckning, som av kommittén förutsatts vid genomförd organisation, borde enligt departementschefens mening medelsanvisningen för här avsedda ändamål nu kunna något begränsas. Departementschefen räknade med att i runt tal 154 000 kronor skulle visa sig tillräckliga. Till detaljerna i beräkningarna ämnade departementschefen återkomma vid anmälan av forskningsanstaltens anslag för nästa budgetår.

De av departementschefen i det föregående förordade anslagsmedlen, utom de för försvarets forskningsanstalt avsedda medlen för avlöningar och omkostnader, ha synts för budgetåret 1948/49 lämpligen böra anvisas under anslaget till Viss forskningsverksamhet. För försvarsmedicinsk forskning beräknade medel ur anslaget borde redovisas hos försvarets forskningsanstalt men

efter rekvisition utbetalas till statens medicinska forskningsråd. Frågan i vad mån medel för motsvarande ändamål för senare budgetår borde anvisas under åttonde och elfte huvudtitlarna borde emellertid göras till föremål för närmare överväganden i samband med prövningen av anslagsäskandena för budgetåret 1949/50. Hänsyn borde härvid tagas till att den försvarsmedicinska forskningen i hög grad tjänade även civilförsvarets och civilbefolkningens intressen.

De för avlöningar och omkostnader för försvarsmedicinsk forskning vid försvarets forskningsanstalt av departementschefen förordade anslagsmedlen (74 000 + 105 000 =) 179 000 kronor ha ansetts böra beräknas under forskningsanstaltens anslag till avlöningar och omkostnader.

Merkostnaden för den här föreslagna förstärkningen av den försvarsmedicinska forskningsverksamheten har beräknats till omkring 270 000 kronor.

Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning, att åtgärder snarast böra vidtagas för att bereda den försvarsmedicinska forskningen bättre arbetsbetingelser. Vad i propositionen föreslagits beträffande organisationen och ledningen av denna forskningsgren samt om kostnaderna för verksamheten föranleder ingen erinran från utskottets sida.

J. Avskedsersättning m. m. till övertalig icke-ordinarie personal vid försvaret.

I anslutning till sitt förslag om en avsevärd nedskärning av fredsorganisationen och indragning av ett antal befintliga förband föreslog 1945 års försvarskommitté i sitt betänkande särskilda åtgärder för att bereda avskedsersättning m. m. åt den personal, som kunde bli övertalig vid organisationens genomförande. För icke-ordinarie befattningshavare och arbetare, vilka kunde bli övertaliga och icke vidare kunde beredas sysselsättning i den nya försvarsorganisationen, föreslog kommittén förtidspension eller avskedsersättning i form av engångsbelopp. Avskedsersättning borde utgå till personal med viss kortare anställningstid i statens tjänst och bestämmas enligt de normer, som enligt Kungl. Maj:ts brev den 30 november 1945 tillämpades för den personal, som blev övertalig vid omorganisationen av tvätt- och reparationstjänsten inom försvaret eller till en respektive två månaders arbetsförtjänst alltefter anställningstidens längd.

I propositionen har här avsett spörsmål icke upptagits till behandling.

I en i anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 366, av herrar *Uhlén* och *Sjö* har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att följande åtgärder skola vidtagas för säkerställande av vid försvarsväsendet övertaliga icke-ordinarie beställningshavare och arbetare:

1. Förtidspensionerad personal erhåller vid den ordinarie pensionsålderns inträde höjning av förtidspensionen till samma belopp, som skolat utgå, om vederbörande kvarstått i tjänst intill denna ålder.

2. Personal med minst 5 års anställningstid tillförsäkras avskedsersättning med *en* månadslön för varje anställningsår upp till 10 och *två* månadslöner för överstigande antal anställningsår, varvid livränteförmånerna bortfalla.

Arbetare skall dock, därest han så önskar, äga bibehålla livränteförmånerna, varvid avskedsersättning endast utgår med *en* månadslön för anställningstid av upp till 10 år och *två* månadslöner vid anställningstid därutöver.

3. Särskilda åtgärder vidtagas för beredande av likvärdiga anställningar i statstjänst.

4. Uppsägningstid förlänges till minst 6 månader före 1 april respektive 1 oktober avgångsåret.

Utskottet. I samband med sina förslag om indragning av ett flertal förband och andra mera genomgripande förändringar av den nuvarande försvarsorganisationen med därav följande omfattande personalreduceringar inom samtliga försvarsgrenar behandlade försvarskommittén frågan om förmåner och skyldigheter för ordinarie personal, som vid förslaget genomförande komme att bli överförd på övergångsstat, samt om beredande av gottgörelse åt personal tillhörande andra kategorier anställda vid försvaret, vilka bleve övertaliga. Den nu föreliggande propositionen innefattar icke förslag om indragning av andra förband än Livregementet till häst (K 1) och Roslagens flygflottilj (F 2). Indragningen av K 1 avses enligt propositionen skola genomföras under loppet av de två närmaste budgetåren och av F 2 från och med den 1 juli 1949. Då i propositionen icke framlagts förslag om gottgörelse av nyss angiven art, torde detta bero på att föredragande departementschefen räknat med att behov av sådan gottgörelse knappast skulle behöva uppstå under nästkommande budgetår vare sig i samband med nämnda förbandsindragningar eller som följd av andra organisatoriska åtgärder.

Utskottet vill för sin del understryka angelägenheten av att personal, som kan komma att frigöras i samband med ett genomförande av de organisatoriska åtgärder, om vilka förslag framläggas i propositionen, såvitt möjligt beredas andra likvärdiga anställningar i statstjänst. Sedan bättre överblick vunnits över möjligheterna härvidlag, torde anledning föreligga för Kungl. Maj:t att överväga frågan om och i vad mån gottgörelse, som nu är i fråga, bör utgå samt för riksdagen framlägga de förslag, som kunna föranledas därav. Vid dessa överväganden synas även de i motionen I: 366 framlagda synpunkterna och förslagen böra komma under bedömande.

AVD. IV. ARMÉN.

I. Krigsorganisationen.

De i propositionen framlagda förslagen beträffande arméns krigsorganisation syfta till att omedelbart effektivisera densamma i huvudsak inom ramen för nuvarande personal- och materielltillgång, dock utan att föregripa resultaten av i annat sammanhang berörda utredningar.

För att öka antalet operativa enheter och göra desamma mera lätttrörliga

och mindre sårbara för flyganfall förordas sålunda, dels att vissa av nu befintliga fördelningar uppdelas i infanteribrigader, dels att nuvarande pansar-, cykel- och motorbrigader omorganiseras till ett ökat antal pansarbrigader med mindre stridsvagnsstyrka men ökad infanteristyrka i varje brigad. Infanteriets, pansartruppernas och artilleriets eldkraft förstärkes genom ianspråktagande av ersättningspjäser, dock inom nuvarande personalram. Infanterikanonkompanierna anses böra organiseras så snart ske kan. För att öka rörligheten hos samtliga infanteriregementen föreslås, att cykeltransportförband med tillbehör organiseras. Speciella cykelregementen behövas därefter icke vidare i organisationen. Det mest oundgängliga behovet av traktorer vid infanteriets trossförband förutsättes kunna tillgodoses genom uttagning vid mobilisering, medan övriga transportanordningar måste anskaffas. Möjligheter att ordna ett ackordsystem för terrängspecialfordon avses skola utredas.

Departementschefen har förutsatt, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de effektiviseringar av arméns krigsorganisation, som sålunda och i övrigt kunna visa sig lämpliga och möjliga att vidtaga i huvudsak inom den nuvarande personal- och materieltillgångens ram.

I de likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.*, för vilka motioner i korthet redogjorts under avd. II, ha framlagts åtskilliga synpunkter på arméns krigsorganisation.

Utskottet finner angeläget, att de i propositionen framlagda förslagen beträffande arméns krigsorganisation snarast genomföras och biträder därför vad departementschefen under förevarande avsnitt anfört.

II. Krigsmaterielen.

I fråga om arméns krigsmateriel framhåller departementschefen dels att brister föreligga i materieltillgången, dels att befintlig materiel är behäftad med svagheter med avseende på moderniteten. En successiv förstärkning och modernisering av arméns materielutrustning framstår enligt hans mening såsom önskvärd. Särskilt nämnes behovet av ytterligare åtgärder för att höja verkan av luftvärnets eld.

Ett flertal frågor rörande materielanskaffningen för armén ha berörts i de likalydande motionerna I: 368 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 531 av herr *Skoglund* i *Doverstorp m. fl.*

Utskottet, som icke har något att erinra mot vad departementschefen under förevarande avsnitt anfört, vill understryka departementschefens uttalande, att materielanskaffningen för armén icke utan våda för försvarets effektivitet kan inskränkas under en följd av år. Till frågan om materielanskaffningen återkommer utskottet vid behandlingen av propositionen nr 208 och i anledning av denna väckta motioner.

III. Fredsorganisationen.

A. Arméns ledande organ.

I propositionen föreslås en sammanslagning av arméstaben och arméinspektionen till ett stabsorgan, arméstaben. Denna stab bör enligt departementschefens mening indelas i två sektioner, varjämte nuvarande centralavdelningen bör delas upp på en taktikavdelning och en utbildningsavdelning. Departementschefen har vidare förordnat, att chefen för sektion II tillika bör vara inspektör för vissa utbildningsanstalter och därmed närmast ansvarig för den högre befälsutbildningen inom armén. Denne befattningshavare har av försvarskommittén dessutom föreslagits som inspektör för frivilligt försvar. Enligt departementschefens uppfattning kan den föreslagna kombinationen av tjänster bli alltför omfattande, varför den föreslagna organisationen — i avvaktan på slutligt ställningstagande till frågan om det frivilliga försvarets ledning — tills vidare bör tillämpas försöksvis.

Den föreslagna omorganisationen av arméledningen medför endast obetydliga personella förändringar. Tidpunkten för omorganisationens genomförande anses av departementschefen böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Utskottet biträder den av departementschefen föreslagna principiella förändringen, att arméstaben och arméinspektionen sammanslås till ett stabsorgan samt att truppslagsinspektionerna erhålla en självständigare ställning än de nuvarande truppslagsavdelningarna i arméinspektionen. Till de personella förändringar, som föranledas av i förevarande avsnitt framförda förslag, återkommer utskottet vid behandlingen av propositionen nr 209.

B. Militärområden och högre truppförband.

1. Territoriell indelning m. m.

I propositionen föreslås icke någon ändring av den lantmilitära territoriella indelningen.

2. Militärbefälsstaber.

Departementschefen har förordnat utredning om förslaget att förflytta III. militärbefälsstaben till Göteborg.

I fråga om antalet generalstabskaptener vid militärbefälsstaberna har departementschefen intet att erinra mot att behovet av en ökning till två vid varje militärbefälsstab på fastlandet tillgodoses i den mån detta kan ske utan utökning av det nuvarande antalet kaptener vid generalstabskåren.

Beträffande särskilda ingenjööfficerare vid militärbefälsstaberna anser 4—1002 48 *Bihang till riksdagens protokoll 1948. 6 saml. Nr 160.*

departementschefen, att detta behov allttjämt tills vidare får tillgodoses kommanderingsvägen.

Övriga av försvarskommittén föreslagna personella förändringar vid militärbefälsstaberna äro av mindre omfattning, varför de enligt departementschefens mening böra upptagas till prövning i vanlig ordning i samband med de årliga anslagsäskandena.

3. Försvarsområdesstab.

I propositionen föreslås, att nuvarande personalorganisation för försvarsområdesstabernas förvaltnings-, expeditiöns- och förrådstjänst tills vidare skall bibehållas.

Med hänsyn till Göteborgsområdets betydelse ur försvarssynpunkt har departementschefen förordad en överste på aktiv stat i lönegrad Mo 12 såsom försvarsområdesbefälhavare för Göteborgs—Halmstads försvarsområden.

I avsikt att kunna utnyttja äldre regementschefer för ansvarsfulla men fysiskt mindre krävande befattningar har departementschefen föreslagit, att för försvarsområdesbefälhavarna vid sex fredsförsvarsområden skola upptagas befattningar för pensionerade officerare med arvode enligt löneklass 2:12. Dyligt arvode bör enligt departementschefens uppfattning utgå till försvarsområdesbefälhavarna för Malmö, Kristianstads, Kalmar—Växjö, Härnösands—Sundsvalls, Norrköpings—Linköpings och Uppsala—Västerås försvarsområden. Det bör emellertid stå Kungl. Maj:t fritt att, då så av särskilda skäl finnes påkallat, utbytesvis disponera sådant högre arvode för annat än något av de nämnda områdena, dock med beaktande av vederbörandes särskilda kvalifikationer för bestridande av befattning inom visst försvarsområde. Ändringen föreslås skola genomföras successivt vid inträffande avgångar och icke genom att nuvarande försvarsområdesbefälhavare uppflyttas.

Av försvarskommittén föreslagen utökning av varje försvarsområdesstab med en aktiv officer, kapten eller löjtnant, såsom mobiliseringsofficer har departementschefen ansett böra tillgodoses kommanderingsvägen inom ramen för nuvarande personalstater.

På vissa i propositionen närmare angivna skäl föreslås en ökning av antalet hemvärnsofficerare med fem samt av antalet hemvärnsunderofficerare likaledes med fem. Benämningen biträdande hemvärnsofficer bör enligt departementschefens mening ersättas med benämningen hemvärnsofficer.

Vad beträffar fomoblottor biträder departementschefen principen, att i regel en fomoblotta bör beräknas för varje i försvarsområde ingående lottaförbund och att arvodets storlek får regleras med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning.

Utskottet. Mot vad departementschefen anfört beträffande den militäriterritoriella indelningen samt militärbefäls- och försvarsområdesstabernas sammansättning har utskottet icke något att erinra.

C. Truppslag och truppförband m. m.

1. Allmänna grunder.

I propositionen har framhållits, att storleken av den värnpliktskontingent, som skall utbildas i fred, och dennas fördelning på försvarsgrenar och truppförband äro av grundläggande betydelse för fredsorganisationens utformning samt på längre sikt jämväl för krigsorganisationens numerär. De delar av försvarskommitténs betänkande som behandla värnpliktsutbildningen och värnpliktskontingentens omfattning och fördelning hade vid propositionens avgivande ännu icke blivit föremål för slutligt yttrande från de militära myndigheterna. Av denna anledning och med hänsyn till den i annat sammanhang berörda utredningen om mobiliserings- och utbildningsorganisationens närmare anpassning efter befolkningstätheten finner departementschefen icke möjligt att nu föreslå mera omfattande ändringar av fredsorganisationen utom beträffande kavalleriet och underhållstrupperna, varför dessa truppslag behandlats i särskilda avsnitt.

I fråga om I 7:s nuvarande dubbelförläggning till Ystad och Revinge anser departementschefen, att densamma icke bör bibehållas på grund av de stora olägenheter ur utbildnings- och effektivitetssynpunkt och de betydande extra kostnaderna för resor, transporter och traktamenten, som den medför. Departementschefen påpekar de betydande olägenheter som skulle vara förknippade med en samförläggning av regementet till Revinge enligt försvarskommitténs förslag och anser nu föreliggande utredningar avgjort tala för regementets samlande till Ystad. Departementschefen avser att låta närmare undersöka såväl frågan om kostnaderna för erforderlig tillbyggnad i Ystad som frågan om Revingeförläggningens framtida användning och har icke ansett sig kunna tillmötesgå Ystads stads önskan att få frågan avgjord redan detta år. Då departementschefen emellertid finner de skäl, som staden anfört för en snabb handläggning av frågan beaktansvärda, bör det enligt hans mening få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest den fortsatta utredningen skulle bestyrka riktigheten av den hittills gjorda undersökningens resultat, vidtaga de förberedande åtgärder, som kunna erfordras i fråga om markavtal m. m., innan förslag i ärendet förelägges 1949 års riksdag.

På grund av föreslagen omorganisation av krigsorganisationens pansarbrigader har förordats, att I 1 och I 7 skola organiseras såsom pansarinfanteriregementen och att vissa regementens karaktär av cykelregementen skall upphöra i samband med att cykeltransportförband tillföras armén.

Det vid I 1 provisoriskt förlagda garnisonskompaniet bör inordnas i detta regemente. Dessutom föreslås ändring av namnet på I 12, Jönköpings-Kalmar regemente, till Norra Smålands regemente.

Enligt departementschefens mening bör det militära brevdueväsendet avvecklas.

Utskottet har i stort sett intet att erinra mot vad departementschefen i förevarande avseenden anför.

Beträffande förläggningen av I 7 tala även enligt utskottets mening åtskilliga skäl för att regementet bör samlas till Ystad. Såsom departementschefen framhållit föreligga ännu icke fullt genomarbetade förslag i frågan. Enligt utskottets mening bör resultatet av den fortsatta utredningen avvaktas, innan slutlig ståndpunkt tages till förlägningsfrågan.

2. Vissa frågor rörande truppförbandens inre organisation.

I fråga om fredstruppförbandens organisation för stabs- och förvaltnings-tjänsten förutsätter departementschefen efter hand fortsatta organisationsundersökningar. I avvaktan på resultaten av pågående försök har departementschefen icke funnit anledning att nu taga ställning till frågan om behovet av en särskild stabschef. Framlagda förslag och utredningar synas departementschefen giva vid handen, att frågan om den äldre underofficers- och överfurirspersonalens sysselsättning kan lösas på ett sätt, som medger såväl att den nuvarande underofficerskadern bibehålles som att överfurirskadern utbygges i önskvärd omfattning. Möjligheter finnas tydligen, anför departementschefen vidare, att i inretjänstbefattningar eller i instruktörstjänst utnyttja den för regelbunden placering i trupptjänst överåriga personalen. Hur kompaniadjutantsbefattningarna skola fördelas mellan de olika kategorierna får enligt departementschefens mening bli en lämplighetsfråga. I likhet med organisationsnämnden anser departementschefen, att överfurirerna böra i erforderlig omfattning utbildas i kompaniadjutantstjänst. Utbyggnaden av överfurirskadern bör dock ske med viss försiktighet, enär endast erfarenheten syntes kunna avgöra, om en så hög åldersgräns för överfurirernas övergång till inre tjänst eller viss instruktörstjänst som 43 år kan tillämpas.

Utskottet. Vad i propositionen anförts beträffande truppförbandens inre organisation anser sig utskottet kunna biträda.

3. Kavalleriet.

Försvarskommitténs förslag beträffande kavalleriet innebar, att av nuvarande truppförband — Livregementet till häst (K 1), Skånska kavalleriregementet (K 2), Livregementets husarer (K 3) och Norrlands dragonregemente (K 4) — K 1 och K 2 skulle indragas. För att säkerställa en tillräckligt snabb och decentraliserad organisering av kavalleriförband borde två mobiliseringscentraler ingå i kavalleriet och anordnas i östra och södra Sverige. En närmare redogörelse för kommitténs förslag i förevarande hänseende samt däröver avgivna yttranden återfinnes i propositionen 206 s. 249 ff.

Departementschefen anför, att han icke förbiser betydelsen av en av chefen för armén påbörjad utredning rörande kavalleriets användbarhet med hänsyn

till erfarenheterna under andra världskriget, vilken utredning enligt departementschefens mening bör på lämpligt sätt infogas i den av honom förordade utredningen rörande arméns organisation och problem, som sammanhånga med dess rörlighet m. m. Det oaktat förklarar sig departementschefen dela försvarskommitténs mening att kavalleriets omfattning i fred utan olägenhet bör kunna beskäras. Den i propositionen föreslagna reduktionen anses kunna ske utan att en särskild övergångsstat inrättas.

Efter granskning av de krigs- och fredsorganisatoriska faktorer, som påverka kavalleriorganisationen, har departementschefen funnit de skäl, som av försvarskommittén anförts för att bibehålla i första hand K 3, Skövde, och K 4, Umeå, såsom kavalleriförband, vara bärande. På grunder, som främst sammanhånga med de båda övriga förbandens placering, kasern- och övningsförhållanden, anser departementschefen, att K 1, Stockholm, närmast bör ifrågakomma till indragning och förordar därför, att K 1 indrages och ersättes med en mobiliseringscentral samt att i anslutning till översynen av arméns organisation en utredning verkställs om i vilken mån K 2 bör på lämpligt sätt helt eller delvis omorganiseras. För en sådan lösning talade enligt departementschefens mening det påfallande behovet av en viss kuppberedskap vid den smalaste delen av Öresund samt folktätheten i Skåne, som gjorde det önskvärt, att ett förband vore förlagt i nordvästra delen av landskapet.

Vad K 1 beträffar hade, anför departementschefen vidare, övningsmöjligheterna i kasernens närhet alltmer försämrats genom exploatering av Norra Djurgården. En ytterligare beskärning av regementets övningsmark syntes i längden icke kunna förhindras. Det syntes i detta sammanhang få erinras, att 1945 års markkommission ansett nödvändigt att för olika statliga och kommunala byggnadsändamål få disponera ytterligare delar av Ladugårdsgårde och K 1:s nuvarande kasernområde. En utflyttning av K 1 till Järvafältet hade för övrigt tidigare varit planerad, då övningsmöjligheterna vid kasernen i staden ansetts otillfredsställande.

Av skäl som närmare angivas under avsnittet Arméns hästar i propositionen, anser departementschefen, att K 1:s indragning bör genomföras under de närmaste två budgetåren. Försvarskommittén har föreslagit, att den mobiliseringscentral, som borde ersätta regementet, skulle anslutas till ridskolan på Strömsholm. Förslag har även framkommit om att endera bibehålla en skvadron vid K 1 eller utöka ridskolans övningstrupp till en reducerad skvadron. Dessa frågor borde närmare utredas i samband med planläggningen av K 1:s avveckling. Även spørsmålet om utnyttjandet i detalj av K 1:s kasern och i samband därmed erforderliga ändringsarbeten borde göras till föremål för särskild utredning.

I motionen II: 524 av herr *Andersson* i Dunker har hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget att indraga Livregementet till häst i Stockholm.

A andra sidan ha herrar *Thorell* och *Håstad* i motionen II: 527 hemställt,

att frågan om den föreslagna indragningen av Livregementet till häst måtte upptagas till avgörande först sedan utredningarna om kavalleriets framtida krigsorganisation och lokalfrågorna fullständigt slutförts, varjämte herr *Ljungqvist* i motionen II: 528 hemställt, att frågan om nämnda indragning måtte upptagas till avgörande först sedan utredningarna om kavalleriets framtida krigsorganisation samt om med regementets kaserner sammanhängande militära lokalfrågor fullständigt slutförts.

Utskottet biträder departementschefens uppfattning, att en återgång tills vidare till tre kavalleriförband i fred, med vilket antal 1942 års försvarsbeslut räknade, synes möjlig att genomföra. Utskottet finner de försämrade övningsförhållandena för K 1 samt angelägenheten av att för andra ändamål utnyttja förbandets nuvarande etablissement och kasernområde tala för indragning av detta förband. Utskottet avstyrker alltså motionerna II: 524, II: 527 och II: 528.

4. *Underhållstrupperna.*

Departementschefen har föreslagit en sammanslagning av träng-, tyg- och intendenturtrupperna till ett nytt truppslag, underhållstrupperna, varvid de nuvarande trängkårerna böra ombildas till underhållsregementen, i första hand genom införlivande av ett tygkompani med varje trängkår. Departementschefen har icke blivit övertygad om lämpligheten av att, såsom försvarskommittén föreslagit, sammanföra all intendenturutbildning till ett särskilt förband. Enligt departementschefens uppfattning bli fördelarna med det nya truppslaget underhållstrupperna icke fullt utnyttjade, om intendenturutbildningen isoleras från övrig utbildning i underhållstjänst. Departementschefen är emellertid icke utan ytterligare undersökning rörande förläggningsförhållandena och dessas beroende av sjukvårdsutbildningens centralisering beredd att nu föreslå intendenturutbildningens inordnande i underhållsregementena. Därest undersökningen giver vid handen, att detta är möjligt skulle bland annat Int. 1:s etablissement vid Ulriksdal kunna utnyttjas för annat ändamål. En möjlighet vore därvid att dit förlägga arméns signalskola, vars förläggningsfråga är brännande. Departementschefen avsåg att låta närmare undersöka hit hörande förhållanden.

I propositionen föreslås, att vid fälttygkåren och intendenturkåren nu redovisade underofficerare — utom förvaltare — samt underbefäl, vilka tjänstgöra som truppbefäl vid tyg- och intendenturtrupperna, skola överföras till underhållstruppernas stat.

I fråga om den stampersonal, som erfordras för sjukvårdstjänsten inom armén, förordar departementschefen, att denna rekryteras inom respektive truppslag samt därefter — från och med furirsbefordran — hänföres till underhållstrupperna.

Utskottet ansluter sig till förslaget, att nuvarande tyg-, träng- och intendenturtrupperna skola sammanslås till ett gemensamt truppslag. I fråga om be-

nämningen underhållsregemente på de med vardera ett tygkompani utökade trängkårerna, anser utskottet, att denna fråga bör göras till föremål för ytterligare överväganden i samband med den av departementschefen förebådade utredningen rörande möjligheterna att ansluta jämväl intendenturutbildningen till ifrågavarande förband. Utskottet anser emellertid, att truppslaget såsom sådant bör benämnas underhållstrupperna och har intet att erinra mot de förslag i övrigt, som departementschefen framlagt i förevarande sammanhang.

D. Vissa personalkårer.

På grund av föreslagen omorganisation av arméledningen räknar departementschefen för det närmaste budgetåret med möjligheten att utbyta nuvarande beställningar för arméinspektör i lönegrad Mo 17 och arméstabschef i lönegrad Mo 14 mot beställningar för arméstabschef i lönegrad Mo 17 eller Mo 14 och chef för sektion II i lönegrad Mo 14. I fråga om militärbefälsstaberna tillstyrker departementschefen i princip, att två generalstabskapteners skola beräknas för varje militärbefälsstab på fastlandet, men anför, att detta personalbehov finge tillgodoses genom lämplig placering av nu befintligt antal generalstabskapteners.

Departementschefen biträder försvarskommitténs förslag, att militärbefälsstabernas stabstygofficierare överföras till fälttygkårens stat, att fälttygkårens fanjunkare, sergeanter, överfurirer och furirer överföras till underhållstrupperna (underhållsregementena) i samband med att tygtrupperna inordnas i det nya truppslaget underhållstrupperna, att tygingenjörerna övergångsvis inordnas i arméingenjörkåren samt att förvaltarbeställningar för truppförbandens tygunderofficerare tillkomma på fälttygkårens stat efterhand som den rationaliserade organisationen kan genomföras.

Däremot har departementschefen funnit sig icke kunna biträda förslaget att överföra truppförbandens tygofficierare till fälttygkårens stat.

Departementschefen har föreslagit, att furirer i beställningsmannatjänst med oförändrad anställningsform skola sammanföras till en gemensam personalkår under tygstaten.

Förslaget att i samband med intendenturtruppernas inordnande i underhållstrupperna överföra intendenturkårens nuvarande fanjunkare, sergeanter, överfurirer och furirer till underhållstruppernas (underhållsförbandens) stater tillstyrkes av departementschefen.

I fråga om fältläkarkårens sammansättning förutsättes i princip inga förändringar. Likaså föreslås, att fältveterinärkåren tills vidare i princip skall kvarstå oförändrad.

I motionen I: 367 av herrar *Uhlén* och *Sjö* har hemställts, att riksdagen måtte uttala, att rekrytering av, såvitt nu är i fråga, teknikerpersonal, tyghantverkare och tygverkmästare i största utsträckning skall ske från de yrkesskickliga yrkesarbetarnas led och att — när det gäller tillsättandet av arbetsledare för civila yrkesarbetare — denna rekrytering undantagslöst sker på detta sätt.

Utskottet tillstyrker vad departementschefen under förevarande avsnitt anfört, men vill med anledning av motionen I: 367 som sin mening uttala att, när det gäller tillsättandet av arméns teknikerpersonal i allmänhet lämpligheten bör tillmätas avgörande vikt oavsett om rekryteringen sker från militär eller civil personal.

E. Arméingenjörkåren.

I propositionen föreslås inrättande av en arméingenjörkår. I fråga om kompetenskraven för kårens personal föreslås, att i princip examen från teknisk högskola bör fordras för alla befattningar såsom vapen- och signalingenjörer samt för motoringenjörer i ledande befattningar, under det att lägre kompetenskrav kunna uppställas för vissa motoringenjörer. Sistnämnda ingenjörer böra enligt departementschefens mening erhålla icke-ordinarie anställning och benämnas extra ordinarie arméingenjörer men böra tillhöra arméingenjörkåren. Ifrågavarande ingenjörer anses böra hänföras till 24 och 22 lönegraderna. Möjlighet bör föreligga för ingenjörer med lägre kompetens att på grund av visad praktisk duglighet vinna ordinarie anställning inom arméingenjörkåren. Krigsorganisationens behov av ingenjörspersonal i befälsställning motiverar jämväl, anför departementschefen, att en reservorganisation skapas inom arméingenjörkåren.

Till frågan om arméingenjörkårens rekrytering på längre sikt har departementschefen icke nu tagit ställning. Departementschefen har emellertid biträtt försvarskommitténs uppfattning, att de nu befintliga extra ordinarie arméingenjörer, som besitta för avsedd verksamhet erforderliga kvalifikationer, böra överföras till ordinarie anställning.

I avvaktan på en blivande översyn av frågan om löneställningen för ingenjörspersonalen inom statsförvaltningen i dess helhet förordas i propositionen lönegradsplaceringar och tjänstebenämningar enligt följande tablå.

Lönegrad	Tjänstebenämning
Cp 14	Arméöverdirektör
Ca 33	Armédirektör av 1. graden
Ca 31	Armédirektör av 2. graden
Ca 29	Arméingenjör av 1. graden
Ca 27	Arméingenjör av 2. graden
Ce 24	E. o. arméingenjör
Ce 22	E. o. arméingenjör

Av olika skäl har departementschefen icke ansett möjligt att nu binda sig för ett slutläge i fråga om arméingenjörkårens omfattning. Ett preliminärt beräknat slutläge, i vilket fördelningen på befattningar endast är att anse såsom en beräkningsgrund, framgår av propositionen s. 279. Beträffande de beställningar för arméingenjörer, som av departementschefen anses böra upp- tagas för budgetåret 1948/49, hänvisas till propositionen nr 209.

Enligt departementschefens mening böra nu förefintliga tygingenjörbeställningar överföras till arméingenjörkåren och benämnas armédirektörer. En avveckling av dessa beställningar avses successivt skola äga rum. Dessa beställningar böra således icke få utnyttjas för befordran inom arméingenjörkåren.

Utskottet anser sig i likhet med departementschefen böra förordna inrättande av en särskild arméingenjörkår. Mot den föreslagna organisationen av kåren har utskottet intet att erinra.

F. Utbildningsanstalter.

I fråga om arméns utbildningsanstalter framläggas i propositionen förslag, som i princip överensstämma med försvarskommitténs på officersutbildningskommitténs betänkande grundade förslag. Kursomfång samt lärar- och elevantal m. m. vid de olika skolorna bli, framhåller departementschefen, beroende av hur försvarsorganisationen kommer att på längre sikt utformas. Departementschefen förklarar sig därför icke beredd att nu taga ställning till dessa spörsmål i detalj. I propositionen förutsättes, att verksamheten vid de särskilda skolorna skall kunna bedrivas inom ramen för arméns nuvarande personalorganisation. Uppkommande personalfrågor anses i övrigt få i vanlig ordning bedömas i samband med de årliga anslagsäskandena.

Av avsedda ändringar i utbildningsanstalternas organisation må nämnas förslag att sammanföra arméns truppslagsofficersskolor till en gemensam skola (ATOS) samt organiserandet av en arméhögskola (AHS) genom att samman slå krigshögskolan med artilleri- och ingenjörhögskolan. I fråga om arméhögskolan förordas, att övergång till den nya organisationen förberedes utan avvaktan på den lösning av lokalfrågan, som försvarskommittén förutsatt. Undersökningar böra göras om de lokala förutsättningarna för att sammanföra tyg- och intendenturförvaltnings-skolorna till en gemensam arméns förvaltnings-skola.

Frågan om en sammanslagning av försvarsgrenarnas högskolor till en för försvaret gemensam högskola synes liksom det av officersutbildningskommittén väckta förslaget att inrätta ett institut för högre försvarsstudier böra enligt departementschefens mening närmare undersökas.

Utskottet. Mot de i propositionen anförda grunderna för organisationen av arméns utbildningsanstalter har utskottet intet att erinra.

G. De frivilliga försvarsorganisationerna (utom hemvärnet).

Departementschefen utgår från att de uppgifter, som för närvarande åvila de frivilliga försvarsorganisationerna, i princip böra kvarstå oförändrade. Försvarskommittén har förordat betydande anslagshöjningar och andra åtgärder

i syfte att förbättra arbetsbetingelserna för de frivilliga organisationerna. På grund av att åtskilliga spörsmål i samband med de frivilliga försvarsrörelsernas verksamhet — avseende bl. a. ekonomisk gottgörelse under frivillig utbildning och tjänstgöring, det frivilliga försvarsarbetets samordning, ledning och ekonomi samt uppdelningen av arbetsuppgifterna på olika organisationer — anses tarva närmare utredning samt med hänsyn till sammanhanget mellan försvarskommitténs förslag i vad avser det frivilliga försvarsarbetet och värnpliktsfrågorna framlägger departementschefen icke något slutligt förslag i fråga om dessa organisationer. Även om andra skäl än de, som försvarskommittén skjutit i förgrunden, kunna motivera en ökad medelsanvisning till de frivilliga försvarsorganisationerna, finner departementschefen icke anledning att för budgetåret 1948/49 — utöver den i statsverkspropositionen förordade icke obetydliga anslagshöjningen — föreslå någon ytterligare ökning av medelstildelningen till nu ifrågakommande ändamål. Inom den sålunda vidgade kostnadsramen avses även skola inrymmas medelsbehov för samma budgetår i anledning av luftbevakningens omorganisation.

I samband med att det militära brevdueväsendet avvecklas föreslås i propositionen, att särskilt anslag skall utgå till svenska brevdueförbundet. För nästkommande budgetår föreslås, att de medel, som äskats för det militära brevdueväsendet, måtte få tagas i anspråk för den civila verksamheten på samma område.

Utskottet vill understryka de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse för vidmakthållande och stärkande av försvarsviljan inom landet och för tillgodoseende av krigsorganisationens befälsbehov. Nu rådande ekonomiska läge manar emellertid till försiktighet vid medelsanvisningen för budgetåret 1948/49. Härtill återkommer utskottet vid behandlingen av fjärde huvudtiteln.

H. Hemvärdnet.

I propositionen förutsättes, att bestämmelser skola utarbetas om skyldighet för värnpliktiga, som erhållit uppskov eller civilplaceringskort att, sedan inkallelse av värnpliktiga till beredskapstjänstgöring enligt 28 § värnpliktslagen skett, fullgöra tjänstgöring i av hemvärdnet organiserade förband. Hemvärdnets sålunda utökade krigsorganisation avses kunna successivt tilldelas vapen i den mån sådana frigöras vid en modernisering av arméns handvapenutrustning samt genom att i viss utsträckning utnyttja ersättningsreserven av handvapen.

Departementschefen har ansett önskvärt att successivt förse hemvärdnet med moderna vapen, främst närpansarvärns- och automatvapen, men framhållit, att en avvägning här finge ske mot andra angelägna behov.

Benämningarna hemvärnschef, hemvärnskrets befälhavare och hemvärns-

områdesbefälhavare föreslås ändrade till rikshemsvärnschef, kretshemvärnschef och hemvärnschef.

Av försvarskommittén berörda personalfrågor för hemvärdnet böra enligt departementschefens mening upptagas i kommande anslagsäskanden, men redan nu framhålls, att beaktansvärda skäl tala för att en beställning för chef för hemvärdnets stridsskola uppföres å personalförteckningen för hemvärdnet.

Utskottet har intet att erinra mot vad departementschefen anført med avseende på hemvärdnet.

I. Arméns hästar.

I propositionen föreslås en begränsning av antalet ridhästar vid armén. Departementschefen räknar med att — sedan viss förändring av mobiliseringsorganisationen och remontutbildningen skett samt säkrare underlag erhållits för bedömande av möjligheterna att genomföra ytterligare motorisering — i en andra etapp en ytterligare begränsning av hästantalet skall visa sig möjlig.

Den i första etappen föreslagna minskningen omfattar totalt omkring 1 000 ridstamhästar. Enär det ur ekonomisk synpunkt är önskvärt, att nedskärningen icke sker på för kort tid, anser departementschefen, att minskningen bör fördelas på de två närmaste åren med omkring halva antalet vartdera året. Den föreslagna fördelningen av hästar på truppslagen och förbanden samt erforderligt antal ackordhästtjänstgöringsdagar framgår av propositionen (s. 319—321).

Draghäftantalet föreslås i huvudsak oförändrat. Att märka är emellertid, att de s. k. ekonomihästarna, vilka nu utgöras av ständigt inkallade ackordhästar, i stället redovisats såsom stamdraghästar.

Enär ett genomförande av en omläggning av remontutbildningen kräver en tid av tre år, blir en härav förorsakad minskning av hästantalet aktuell först senare.

Utskottet. Vad i propositionen anförts beträffande arméns hästar föranleder ingen erinran från utskottets sida.

IV. Kostnadsberäkningar för armén.

Enär arméns kostnader till väsentlig del äro beroende av värnpliktsfrågorna, har departementschefen icke kunnat framlägga någon kostnadsberäkning på längre sikt för samtliga anslag inom armén.

I förhållande till kostnaderna för nuvarande organisation beräknas i propo-

sitionen inrättandet av arméingenjörkåren medföra en anslagsökning med i runt tal 200 000 kronor. Förändringen av vissa försvarsområdesbefälhavares ställning och ökningen av antalet hemvärnsofficerare och -underofficerare medför en årlig kostnadsökning av sammanlagt 55 000 kronor. Nedgången i antalet hästar innebär en årlig besparing av cirka 1,3 miljoner kronor.

Under förutsättning att den i propositionen föreslagna fredsorganisationen bibehålles, medför en avkortning av första tjänstgöringen från 11 till 9 månader — även för de värnpliktiga, som skola utbildas till gruppchefer (motvarande) — en årlig besparing av åtminstone 6,5—8 miljoner kronor, allt efter växlingarna i värnpliktskontingenternas storlek.

Utskottet. Vad under detta avsnitt anförts föranleder intet särskilt uttalande från utskottets sida.

AVD. V. MARINEN.

I. Krigs- och fredsorganisation.

Försvarskommittén har föreslagit, att Hemsö kustartilleriförsvaret skall i sinom tid nedläggas och Härnösands kustartilleridetachment indragas. I vissa yttranden har förordats, att kustartilleriförsvaret skall bibehållas men personal för detsamma utbildas vid annat truppförband än detachmentet, vilket sålunda skulle indragas.

Med hänsyn till sjöstridskrafternas behov av ett försvarat basområde på Norrlandskusten samt kravet på ett i möjligaste mån starkt invasionsförsvar har departementschefen ansett, att Hemsö kustartilleriförsvaret åtminstone tills vidare borde bibehållas. Ej heller förslaget om indragning av Härnösands kustartilleridetachment har departementschefen i nuvarande läge kunnat biträda. Detachmentet har sålunda ansetts tills vidare böra kvarstå i organisationen.

Det av försvarskommittén framlagda förslaget om överförande av delar av kustartilleriets luftvärn till armén har departementschefen ansett böra bedömas bland annat i samband med den större frågan om kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen. I avvaktan på resultatet av pågående utredning i sistnämnda fråga föreslås sålunda i propositionen, att luftvärdet tills vidare i nuvarande omfattning skall kvarstå inom kustartilleriet, varvid dock organisationskostnaderna böra nedbringas genom i annat sammanhang förordad rationalisering av luftvärnskanonutbildningen.

Utskottet. Vad i propositionen anförts i fråga om marinens krigs- och fredsorganisation föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

II. Marinens ledande organ.

1. *Marinstaben.*

Departementschefen har i fråga om marinstabens organisation i stort sett anslutit sig till försvarskommitténs förslag. Några genomgripande förändringar i organisationen förutses icke.

Vissa ärenden, som nu handläggas inom marinstaben, böra enligt förslag i propositionen överföras till kustartilleriinspektionen och beställningen för souschefen i marinstaben i samband härmed flyttas till personalförteckningen för staben i syfte att medgiva ett friare personval.

Marinledningens förbindelsecentral bör enligt departementschefens mening åtminstone tills vidare bibehållas.

Försvarskommitténs i propositionen redovisade beräkningar rörande behovet av militär personal har departementschefen funnit i huvudsak väl-motiverade.

I propositionen föreslås, att en befattning för handläggning av ärenden rörande marinlottorna skall tillkomma inom marinstaben. Däremot har försvarskommitténs förslag om inrättande av en befattning för en stabsredaktör icke ansetts tillräckligt styrkt.

2. *Kustartilleriinspektionen.*

Departementschefen har icke förutsatt någon principiell ändring i inspektörens för kustartilleriet ställning och tjänsteutövning. I enlighet med försvarskommitténs förslag har i propositionen förordats en utökning av kustartilleriinspektionens personal med två kapteners.

På ett av inspektören för kustartilleriet väckt förslag om återinförande av benämningen chef för kustartilleriet har departementschefen ej funnit anledning ingå med hänsyn bland annat till det läge, vari utredningen om kustartilleriets ställning för närvarande befinner sig.

3. *Tjänstegrensinspektörerna.*

Försvarskommittén har av skäl, för vilka närmare redogöres i propositionen, föreslagit en uppdelning av den nuvarande inspektörens för torped- och ubåtsvapnen verksamhetsområde. Departementschefen har ansett de anförda skälen bärande och har därför — särskilt med hänsyn till den ökade betydelse, som övervattenstorpedvapnet fått och kommer att få inom flottan — föreslagit, att nämnda inspektörs åligganden uppdelas på en inspektör för torpedvapnet och en för ubåtsvapnet, samtidigt som den befintliga tjänsten såsom assistent hos den nuvarande inspektören indrages.

Departementschefen har vidare biträtt försvarskommitténs förslag, att vissa tjänstegrensinspektörer jämte större delen av hos dem tjänstgörande personal vid krigsorganisation skola utnyttjas i andra befattningar och inspektörstjänsterna därvid uppehållas av reservpersonal.

I övrigt räknas i propositionen med att nuvarande organisation i avseende på tjänstegrensinspektörerna i huvudsak skall bibehållas.

Utskottet. Mot vad i propositionen anförts rörande marininstaben, kustartilleriinspektionen och tjänstegrensinspektörerna finner utskottet icke anledning till erinran.

III. Marindistriktet.

Departementschefen har icke förutsatt någon ändring i nu gällande militärterritoriella organisation i vad rör marinen. Antalet marindistrikt skulle sålunda tills vidare alltså utgöra 6 och de marina försvarsområdenas ställning förbli oförändrad.

Försvarskommitténs förslag att Norrlandskustens marindistrikt icke skulle vara organiserat i fred utan endast såsom krigsmarindistrikt samt att Öresunds och Sydkustens marindistrikt skulle sammanslås har på i propositionen närmare anförda skäl icke ansetts nu böra genomföras. Däremot kunde den särskilda beställningen för chefen för Norrlandskustens marindistrikt indragas och chefen för Hemsö kustartilleriförsvaret förordnas att tillika tjänstgöra som marindistriktschef i fred med en sjöofficer som stabschef. I krigsorganisationen borde befälet över marindistriktet på sätt kommittén föreslagit utövas av officer i reserven.

Då departementschefen, av skäl som i annat sammanhang angivas, ansett att marinens underofficersskola alltså bör vara direkt underställd chefen för marinen, har i propositionen räknats med att skolan liksom hittills i förvaltningshänseende skall lyda direkt under vederbörande centrala förvaltningsmyndigheter.

Vid vissa marindistriktsstaber har en deltidstjänstgörande marinlotta ansetts böra tillkomma för handläggning av lottaärenden.

I övrigt har departementschefen i princip intet haft att erinra mot vad försvarskommittén föreslagit.

Utskottet. Utskottet finner icke anledning till erinran mot vad i propositionen anförts rörande marindistriktsorganisationen.

IV. Flottan.

A. Fartygsmaterielen.

1. Fartygens livslängder och utrangering.

Departementschefen har liksom försvarskommittén funnit lämpligt att vid beräkning av fartygens livslängder med vissa jämkningar utgå från hittills tillämpade grunder.

Med hänsyn till ubåtsmaterielens alltmåra komplicerade natur och de särskilda säkerhetskrav, som av hänsyn till personalen måste ställas på densamma, borde ubåtarnas totala livslängd minskas från 21 till 18 år. I motsats till vad nu är fallet borde ubåtarna under hela sin livslängd hänföras till linjeflottan.

Beträffande vissa jagare, vilka blivit färdigbyggda vid sådan tid, att det ej varit möjligt att vid byggandet i nämnvärd grad beakta den tekniska utvecklingen under kriget, har departementschefen förordat en jämkning nedåt av livslängderna i överensstämmelse med försvarskommitténs förslag. Fordringarna på kustjagarnas prestanda och modernitet borde med hänsyn till fartygens avsedda utnyttjande kunna sättas något lägre än för övriga jagare. Kustjagarna borde såsom marinledningen förordat hänföras till eskortfartyg utan ändring av hittills beräknad livslängd.

För de större torpedbåtarna har i propositionen preliminärt räknats med en livslängd av 15 år i linjeflottan.

Mot försvarskommitténs på livslängdsberäkningarna grundade förslag till ungefärliga tidpunkter för utrangering av vissa fartyg har departementschefen i princip icke haft något att erinra. Förslaget finge emellertid icke anses bindande och det borde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att från fall till fall avgöra tidpunkten för utrangeringar under hänsynstagande till såväl fartygens tillstånd och stridsvärde som det rådande utrikespolitiska läget.

I särskilt yttrande till försvarskommitténs betänkande ifrågasatt specialundersökning rörande utrangering av äldre fartyg har departementschefen funnit åtminstone i nuvarande läge icke påkallad.

2. Ersättningsbyggnad.

Departementschefen har förordat, att flottans ersättningsbyggnad för den närmaste framtiden inriktas på att vidmakthålla beståndet av jagare och lättare fartygstyper samt att planenligt komplettera detsamma med ett antal större torpedbåtar. Under budgetåret 1948/49 borde sålunda påbörjas byggande av dels två jagare av modifierad landskapstyp, avsedda att ersätta jagare, som skola avföras ur linjeflottan, dels tre ubåtar av ny typ, avsedda att ersätta båtar, som skola utrangeras, dels fyra mindre torpedbåtar. Detta förslag anslöte till det ersättningsbyggnadsprogram, med vilket försvarskommittén räknat för tioårsperiodens första del. Något närmare utformat förslag till ersättningsbyggnad för en så lång tidsperiod som kommittén avsett vore departementschefen icke beredd att nu framlägga. Ej heller ville departementschefen binda sig för den takt, i vilken de till nybyggnad föreslagna fartygen borde färdigställas.

I propositionen har vidare understrukits betydelsen av att den påbörjade moderniseringen av flottans fartyg bleve fullföljd ävensom att erforderliga medel avsåges för fortsättande av den försöksverksamhet, som påginge och vilken avsåge såväl fartygsmateriel som vapen, ammunition m. m. av delvis helt nya typer.

Utskottet har i förevarande sammanhang till behandling förehaft motionen II: 22 av herr *Svensson* i Ljungskile, som hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en undersökning, huruvida de under

kriget nybyggda kryssarna kunna försäljas på för Sverige acceptabla villkor samt att de förslag, som därav kunna föranledas, framläggas för riksdagen.

3. Fredsrustningar.

Behovet av fredsrustningar bestämes främst av utbildnings- och beredskapskrav. Försvarskommittén har från sina utgångspunkter ansett sig böra i viss mån skjuta de sistnämnda i bakgrunden. Departementschefen har framhållit, att åtminstone i nuvarande läge även beredskapssynpunkterna måste beaktas vid bestämmande av fredsrustningarnas omfattning men har i övrigt icke ingått på denna fråga, då det ankommer på Kungl. Maj:t att inom ramen för tillgängliga medel besluta om rustningar och förbandsindelning.

Anslaget för underhåll av flottans fartyg vore för närvarande svårt att beräkna på lång sikt och påverkades därjämte av fredsrustningarnas omfattning. Departementschefen har förutsatt, att medelsbehovet i vanlig ordning komme att prövas i samband med de årliga medelsäskandena.

Utskottet. De förslag till jämkningar i hittills tillämpade livslängder för vissa fartygstyper och fartyg, som i propositionen framlagts, finner utskottet välmotiverade. Utskottet vill även ansluta sig till vad departementschefen anfört i fråga om utrangering av fartyg.

Liksom departementschefen anser utskottet, att flottans ersättningsbyggnad närmast bör syfta till vidmakthållande av beståndet av jagare och lättare fartygstyper samt nybyggnad av ett antal större torpedbåtar. Fartyg av dessa typer synas, såvitt nu kan bedömas, under alla omständigheter böra ingå i flottan. Utskottet vill sålunda tillstyrka, att ersättningsbyggnad av två jagare, tre ubåtar och fyra mindre torpedbåtar påbörjas under budgetåret 1948/49. Även till vad i övrigt under förevarande avsnitt av propositionen anförts vill utskottet ansluta sig.

Utskottet avstyrker motionen II: 22.

Vad i propositionen anförts rörande fredsrustningar föranleder ingen erinran från utskottets sida.

B. Artillerimateriel m. m.

I propositionen har framhållits, att vissa brister för närvarande föreligga i avseende på vapen, ammunition och tekniska hjälpmedel samt därjämte behov av sådan materiel av helt nya typer.

Departementschefen har funnit angeläget, att flottan beredes möjlighet att på ett tillfredsställande sätt följa med i den vapentekniska utvecklingen och avhjälpa föreliggande brister. Närmare ställning till medelsbehovet borde dock icke tagas nu utan prövning borde i vanlig ordning ske från år till år.

Utskottet ansluter sig till vad i förevarande avsnitt av propositionen anförts.

C. Basorganisationen.

Departementschefen har framhållit den stora betydelse, som en fullgod basorganisation har för flottans uthållighet och förmåga att fylla sina uppgifter, och därvid särskilt betonat vikten av ett effektivt skydd mot flyganfall och mot fjärrverkande vapen. I enlighet med försvarskommitténs förslag borde sålunda en modernisering och utbyggnad av basorganisationen komma till stånd, främst syftande till ett ökat utnyttjande av bombsäkra anläggningar för skydd av fartyg, verkstäder och förråd. Våra vidsträckta skärgårdar erbjöde särskilt gynnsamma förutsättningar härför. Den omfattning av utbyggnaden, med vilken försvarskommittén räknat, borde kunna tjäna som en riktpunkt för utvecklingen.

I likhet med försvarskommittén har departementschefen föreslagit, att nuvarande örlogsvarv och örlogsstationer skola bibehållas. Den i ett särskilt yttrande föreslagna utredningen angående möjligheterna att centralisera varv och stationer har departementschefen funnit i nuvarande läge icke påkallad. Som skäl härför har åberopats, dels att en sådan centralisering skulle medföra uppenbara nackdelar ur beredskaps- och mobiliseringssynpunkt, dels strategiska skäl, dels att en koncentration av verksamheten — i varje fall så länge fullträffsäkra verkstadsanläggningar icke stå till förfogande — syntes stå i strid med krigserfarenheterna, vilka tvärtom talade för en spridning av anläggningar av denna art med hänsyn till faran för anfall från luften.

Frågan om flyttning av Stockholms örlogsstation och varv borde enligt departementschefens mening hänskjutas till särskild utredning. At denna borde uppdragas att med beaktande av alla på frågan inverkanse faktorer snarast utarbeta förslag med kostnadsberäkningar till flyttning av såväl station som varv till plats inom Stockholms skärgård.

I avseende på övriga basanläggningar borde nu inga förändringar vidtagas beträffande Hårsfjärdens örlogsdepå i avvaktan på resultatet av den föreslagna utredningen rörande flyttning av Stockholms örlogsstation och varv. Gustafsviks örlogsdepå borde i fred bibehållas vid nuvarande organisation. Med den icke påbörjade övningsbasen vid Marstrand borde tills vidare anstå. Begreppet Fårösunds förrådsdepå kunde utgå ur marinorganisationen.

I de likalydande motionerna I: 359 av herr *von Heland m. fl.* samt II: 525 av herr *Edberg m. fl.* ha motionärerna — med full förståelse för de synpunkter, som i propositionen anförts mot en centralisering av örlogsstationer och varv — framhållit, att det torde vara önskvärt att undersöka, om icke flottans basorganisation i land kunde skäras ned. Det vore sålunda angeläget, att den föreslagna utredningen angående flyttning av Stockholms örlogsstation utvidgades till en allmän översyn av flottans landorganisation i avsikt att nedbringa årskostnaderna i fred. Innan en sådan utredning igångsattes, vore det önskvärt, att riksdagen definitivt fattade ställning till frågan, huruvida vi för framtiden skulle ha en lätt flotta, och i så fall av vilken storleksordning, eller om de större fartygen — kryssarna — skulle ersättas. Detta syntes

nämligen vara av betydelse för landorganisationens utformning. Ur denna synpunkt borde även frågan om de större fartygens livslängd omprövas.

I de likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.* har framhållits önskvärdheten av att den ifrågasatta utredningen om flyttning av Stockholms örlogsstation och örlogsvarv bedreves med all den skyndsamhet, som omständigheterna medgäve. Det syntes motionärerna också angeläget, att av marinförvaltningen framförda önskemål rörande krigsförtöjningsplatser bleve uppmärksammade.

Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning, att en modernisering och utbyggnad av flottans basorganisation bör verkställas, främst syftande till att genom ökat utnyttjande av bombsäkra anläggningar skapa ett effektivt skydd mot flyganfall och mot fjärrverkande vapen.

I likhet med departementschefen anser *utskottet* vidare, att befintliga örlogsstationer och örlogsvarv böra bibehållas och att en särskild utredning bör komma till stånd rörande frågan om flyttning av Stockholms örlogsstation och örlogsvarv. *Utskottet* delar den i motionerna I: 361 och II: 520 uttalade åsikten, att det är önskvärt, att denna utredning snarast genomföres.

Med anledning av det i motionerna I: 359 och II: 525 framförda förslaget, att utredningen i frågan skulle utvidgas till en allmän översyn av flottans landorganisation i avsikt att nedbringa årskostnaderna i fred, vill *utskottet* dels framhålla, att en sådan utvidgning torde komma att medföra en icke önskvärd fördröjning av utredningen, dels erinra, att omfattande organisationsundersökningar och försök under medverkan av statens organisationsnämnd för närvarande pågå eller avses skola igångsättas i syfte att rationalisera och förbilliga landorganisationen, vilken därjämte i vissa delar torde komma att beröras av den pågående utredningen angående sammanslagna staber. Härtill kommer, att frågan om en förskjutning av vissa arbetsuppgifter i fred från Stockholms till Karlskrona örlogsvarv enligt departementschefens mening bör prövas vid utredningen om flyttning av Stockholms örlogsstation och varv. Det kan förväntas, att nämnda undersökningar och försök komma att verka i den riktning, som i motionerna avses. Sistnämnda båda motioner torde i förevarande del få anses besvarade med vad *utskottet* sålunda anför.

Vad i propositionen i övrigt anförts rörande basanläggningar föranleder ingen erinran från *utskottet*.

D. Flottans personal.

1. Officerare.

Försvarskommittén har i besparingssyfte räknat med att officerare och underofficerare i reserven samt värnpliktigt befäl skulle utnyttjas i betydligt större utsträckning än hittills skett. Emellertid täcker tillgången på sådan personal åtminstone för närvarande icke behovet. Med hänsyn härtill och då

de av kommittén tillämpade beräkningsgrunderna skulle medföra bestämda nackdelar ur beredskapssynpunkt har departementschefen icke nu kunnat förorda övergång till nämnda beräkningsgrunder.

Då gällande stater för officerare, såsom även försvarskommittén antytt, i huvudsak motsvara mobiliseringsbehovet vid nuvarande organisation, har departementschefen räknat med att nämnda stater tills vidare skola i stort sett bibehållas. I andra sammanhang föreslagna organisationsförändringar avses i vad rör officerspersonalen skola genomföras inom ramen för befintliga stater, dock att den nuvarande beställningen för chefen för Norrlandskustens marindistrikt anses böra indragas. Den beställning i lönegrad Ma 10, som nu är avsedd för assistenten hos inspektören för torped- och ubåtsvapnen, bör enligt propositionen avses för stabschefen i Norrlandskustens marindistrikt.

2. Underofficerare.

Departementschefen har framhållit, att de skiljaktigheter, som för närvarande föreligga i avseende på befordringsförhållanden mellan flottans underofficerare och motsvarande personal vid armén och flygvapnet, i sin mån kunna ha bidragit till de betydande vakanser bland flottans underofficerare, som nu föreligga framför allt inom maskinavdelningen och vilka äro av den omfattning, att särskilda åtgärder kunna visa sig erforderliga. En närmare utredning rörande underofficerarnas arbetsuppgifter, ansvarsområden, tjänsteställning, anställningsvillkor m. m. borde med anledning härav komma till stånd.

I en till Kungl. Maj:t gjord framställning, för vilken redogjorts å s. 362 i propositionen, har hemställts, att maskinbefälsorganisationen vid marinen måtte göras till föremål för särskild utredning. Departementschefen har emellertid i likhet med chefen för marinen och svenska underofficersförbundet ansett, att utredningen borde avse marinens underofficerskårer i deras helhet. Vid utredningen, som borde verkställas snarast, borde bland annat frågan om uppdragande av allmänna riktlinjer för förvaltares placering och befordran tagas under övervägande, varjämte borde undersökas, huruvida och i vilken omfattning det kunde visa sig möjligt att ersätta underofficerare i mindre kvalificerade befattningar med långtjänstunderbefäl.

I avvaktan på resultatet av denna utredning har departementschefen räknat med i huvudsak oförändrad organisation för flottans underofficerskår under det närmaste budgetåret. Genom de marina myndigheternas försorg borde dock en viss återhållsamhet vid rekryteringen tills vidare iakttagas.

I de likalydande motionerna I: 365 av herr *Lodenius m. fl.* samt II: 526 av herr *Edberg* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en speciell utredning av maskinbefälsorganisationen vid marinen med beaktande av vissa i motionen närmare angivna synpunkter samt till nästa års riksdag förelägga riksdagen förslag i ärendet.

3. *Manskap.*

Departementschefen har framhållit, att behovet av underbefäl för flottan icke kunde slutligt fastställas, förrän resultatet av den tidigare föreslagna utredningen rörande marinens underofficerskårer föreligger. Med hänsyn härtill borde i nuvarande läge icke några mera väsentliga förändringar vidtagas i fråga om flottans manskapsstat, vilken tills vidare bör uppbyggas enligt 1944 års manskapsutrednings principer. En omprövning av frågan borde enligt propositionen äga rum, så snart förutsättningar härför föreläge.

4. *Reservpersonal.*

Departementschefen har förutsatt, att chefen för marinen skall uppmärksamma den för närvarande dåliga rekryteringen av nautiskt utbildad reservpersonal och vidtaga på honom ankommande åtgärder för att i den mån så är möjligt förbättra rekryteringen av sådan personal till flottan.

5. *Övrig personal.*

Departementschefen har anfört, att de grunder, enligt vilka försvarskommittén beräknat behovet av civil personal, i åtskilliga avseenden icke vore tillämpliga på den i propositionen föreslagna organisationen. Med hänsyn härtill och då kommitténs beräkningar hänförde sig till tioårsperiodens slut hade departementschefen icke funnit anledning att närmare ingå på frågan utan förutsatt, att behovet av civil personal komme att i vanlig ordning prövas från år till år.

6. *Rekrytering.*

Under framhållande av att det ankomme på Kungl. Maj:t att i kommandoväg utfärda närmare bestämmelser rörande de värnpliktigas tilldelning har departementschefen uttalat, att han saknade anledning att taga ställning till av försvarskommittén verkställda beräkningar rörande flottans årsbehov av värnpliktiga.

Utskottet. Till vad i propositionen anförts rörande flottans personal vill utskottet i huvudsak ansluta sig. Med hänsyn till den brist på maskinbefäl, som f. n. råder vid marinen, samt till att maskinbefälets arbetsuppgifter delvis äro av annan art än de som åligga flertalet övriga underofficerare vid marinen finner utskottet sig böra tillstyrka det i motionerna I: 365 och II: 526 framlagda förslaget, att maskinbefälsorganisationen göres till föremål för särskild utredning.

E. *Utbildningen.*

1. *De värnpliktigas utbildning.*

Frågan om de värnpliktigas utbildning behandlas närmare i propositionen nr 207, i vilken föreslås en genomgripande omläggning av utbildningssystemet

för flottans värnpliktiga. Omläggningen innebär bland annat en centralisering av den grundläggande utbildningen till en för de tre örlogsstationerna gemensam värnpliktsskola. Departementschefen har i förevarande sammanhang föreslagit, att denna centrala värnpliktsskola bör skapas, oavsett vilket beslut i fråga om värnpliktstidens längd som kan komma att fattas. Skolans organisation beröres närmare vid behandlingen av marinens undervisningsanstalter.

2. Fast anställt manskaps utbildning jämte underofficersutbildning.

Departementschefen har liksom försvarskommittén ansett en rationalisering av stammanskapets vid flottan utbildning böra komma till stånd bland annat med hänsyn till de växande kraven på underbefällets yrkesskicklighet och befälsförmåga.

Kommittén har såsom framgår av propositionen s. 370 och 371 icke funnit möjligt att framlägga ett definitivt förslag till utbildningens ordnande utan inskränkt sig till att framlägga vissa principiella synpunkter på frågan. Till dessa har departementschefen icke kunnat helt ansluta sig bland annat på grund av den markerade koncentration av den allmänbildande undervisningen till första kontraktstidens senare del, som ifrågasatts. Med hänsyn härtill har departementschefen låtit chefen för marinen undersöka möjligheterna att ordna utbildningen med utgångspunkt från vissa i propositionen s. 372 angivna förutsättningar. Undersökningen har resulterat i ett förslag till utbildningsgång, som skulle medge att inom en treårig utbildningstid till furir inrymma såväl den erforderliga ökningen av yrkesutbildningen som en allmänbildande utbildning av minst samma omfattning som för närvarande. Tiden för praktisk tjänst ombord har härvid måst något begränsas. Förslaget innebär bland annat, att rekrytering av stampersonalen från de värnpliktiga underlättas.

Departementschefen har funnit den sålunda föreslagna utbildningsgången vara i huvudsak lämplig och har förordat, att den skall provisoriskt tillämpas i avvaktan på att slutlig ställning kan tagas till frågan om utbildningen av stampersonalen vid flottan.

Beträffande yrkesutbildningen har departementschefen förordat en centralisering till för samtliga tre örlogsstationer gemensamma skolor. Den fortsatta utbildningen till underofficer och officer förutsättes äga rum efter i huvudsak nuvarande principer, dock att av chefen för marinen föreslagen överflyttning av marinens tekniska linje vid försvarets läroverk till tekniska läroverk bör försöksvis prövas.

3. Officersutbildningen.

Departementschefen har beträffande officersutbildningen anslutit sig till vad försvarskommittén anfört och sålunda föreslagit, att rekryteringen av sjöofficerskåren skall äga rum enligt två linjer, nämligen studentlinjen och manskapslinjen. Tillräckliga skäl för att bland de regelmässiga rekryteringsvägarna upptaga den provisoriska s. k. reservofficerslinjen förelåge enligt

departementschefens mening icke. Möjlighet borde dock lämnas öppen att i undantagsfall utnyttja även sistnämnda linje.

Utskottet. Under förutsättning av riksdagens bifall till i propositionen nr 207 föreslagen omläggning av utbildningssystemet för flottans värnpliktiga tillstyrker utskottet departementschefens i förevarande avsnitt framlagda förslag om inrättande av en central värnpliktsskola. Vad i propositionen i övrigt anförts rörande utbildningen vid flottan föranleder ingen erinran från utskottets sida.

V. Kustartilleriet.

A. Kustartilleriets lokala organisation.

I propositionen har, såsom tidigare framhållits, räknats med att Hemsö kustartilleriförsvar och Härnösands kustartilleridetachment åtminstone tills vidare skola bibehållas samt att kustartilleriets luftvärn i avvaktan på utredningen om kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen tills vidare i nuvarande omfattning skall kvarstå inom vapnet.

Departementschefen har icke ansett sig kunna taga ställning till frågan om beräkningen av personal för kustartilleriförsvaren, däri inbegripet den regionala förrådsorganisationen, samt för truppförbanden, förrän resultaten av pågående organisationsförsök föreligga.

I avsikt att rationalisera utbildningsarbetet har departementschefen föreslagit, att luftvärnskanonutbildningen för hela kustartilleriet sammandrages till luftvärnsbataljonen vid Vaxholms kustartilleriregemente. I samband härmed borde av den vid vartdera av Karlskrona och Älvsborgs kustartilleriregementen befintliga luftvärnsbataljonen stab och ett kompani indragas samt återstående kompani hänföras till sjöfrontsbataljon.

Departementschefen har funnit lämpligt, att till kustartilleriets skjutskola knuten personal helt får ägna sig åt uppgifter sammanhängande med verksamheten vid skolan.

I förevarande sammanhang må erinras om de i det föregående under avd. II. Allmänna synpunkter redovisade likalydande motionerna I: 359 av herr *von Heland m. fl.* samt II: 525 av herr *Edberg m. fl.*, i vilka framhållits, att ändrade krav kunde komma att uppställas på de gotländska försvarsanstaltens omfattning och art, bland annat beträffande kustartilleri.

Utskottet. Mot vad i propositionen anförts rörande kustartilleriets lokala organisation har utskottet intet att erinra.

B. Kustartilleriets materiel.

Departementschefen har anført, att hans uttalande beträffande artillermateriel m. m. för flottan i fråga om angelägenheten att på ett tillfredsstäl-

lande sätt följa med i den vapentekniska utvecklingen och avhjälpa föreliggande brister i allt väsentligt gällde även för kustartilleriet.

Utskottet ansluter sig till vad i propositionen under förevarande avsnitt anförts.

C. Kustartilleriets personal.

1. Officerare.

Departementschefen har framhållit, att kustartilleriets lokala organisation med hänsyn till pågående organisationsförsök icke nu kunde slutligt utformas. Koncentreringen av luftvärnskanonutbildningen till en plats syntes i och för sig medge en viss minskning av officerskåren. Då den avkortade första tjänstgöringen för de värnpliktiga krävde effektivisering av utbildningen och då nytillkommen materiel medförde krav på helt ny utbildning, som ännu ej kunde överblickas, vore departementschefen icke nu beredd att av nämnda anledning föreslå några förändringar i kustartilleriets officerskår. Departementschefen har emellertid räknat med att beställningen för souschefen i marinstaben överföres från kustartilleriets till marinstabens stat.

2. Underofficerare.

I propositionen föreslås, såsom tidigare nämnts, att en utredning rörande de marina underofficerskårernas arbetsuppgifter, rekryteringsmöjligheter m. m. skall verkställas. Även om denna utredning sannolikt komme att utvisa vissa möjligheter till en mindre reducering av kustartilleriets underofficerskår, har departementschefen icke funnit anledning att föregripa utredningen genom att nu föreslå några förändringar beträffande denna kår. Departementschefen har emellertid förutsatt, att i avvaktan på utredningsresultat en viss återhållsamhet iakttages i fråga om rekryteringen av underofficerskåren.

I detta sammanhang må erinras om de under avsnittet D. Flottans personal redovisade likalydande motionerna I: 365 av herr *Lodenius m. fl.* samt II: 526 av herr *Edberg* rörande maskinbefälsorganisationen vid marinen.

3. Manskap.

I propositionen framhålles, att de föreliggande stora manskapsvakanserna vid kustartilleriet medfört, att 1944 års manskapsutrednings beräkningsgrunder ej kunnat prövas i praktiken. Med hänsyn härtill och till det förhållandet, att den kommande utredningen om underofficerskåren syntes komma att påverka även manskapsstaten, har departementschefen ansett sig för närvarande icke böra frångå ifrågavarande beräkningsgrunder. Då det emellertid syntes ogörligt att anställa överfurirer i den takt manskapsutredningen förutsatt, har i propositionen räknats med att antalet överfurirer för de närmaste budgetåren ej komme att överstiga 110. Huruvida en ytterligare ökning av detta antal, i avsikt att begränsa rekryteringsbehovet av fast anställt manskap, framdeles borde komma till stånd, kunde icke nu avgöras.

4. Övrig personal.

I fråga om övrig personal har departementschefen hänvisat till vad tidigare anförts under motsvarande avsnitt beträffande flottan.

5. Rekrytering.

Under framhållande av att det ankomme på Kungl. Maj:t att i kommandoväg reglera frågan om de värnpliktigas tilldelning, har departementschefen ansett sig sakna anledning att i propositionen närmare beröra densamma. Vid den organisation av kustartilleriet, med vilken i propositionen räknats, erfordrades dock en större tilldelning av värnpliktiga än försvarskommittén förutsatt.

Utskottet. Mot vad i propositionen anförts beträffande kustartilleriets personal har utskottet icke funnit anledning till erinran. Vad utskottet vid behandlingen av flottans personal anført rörande särskild utredning angående maskinbefälsorganisationen gäller jämväl motsvarande personalkategori vid kustartilleriet.

VI. För marinen gemensam personal.

A. Marinintendenturkåren.

Departementschefen har i avvaktan på resultat av pågående organisationsundersökningar och särskilda utredningar, varav kårens slutliga omfattning vore beroende, föreslagit, att marinintendenturkåren tills vidare skall bibehållas vid sin nuvarande omfattning. Då det kunde antagas, att genom nämnda undersökningar och utredningar komme att klarläggas, att en viss minskning av stampersonalen vore möjlig, borde kårens rekrytering redan nu i görligaste mån anpassas därefter och tills vidare ske med utgångspunkt från den av försvarskommittén beräknade omfattningen av kåren.

Utskottet. Till vad i propositionen anförts rörande marinintendenturkåren ansluter sig utskottet.

B. Mariningenjörkåren.

Departementschefen har framhållit, att företagna utredningar rörande den tekniska tjänsten inom marinen bestyrkt behovet av en förstärkning av den tekniska personalen. Av skilda orsaker, bland annat den alltjämt snabba utvecklingen inom den tekniska tjänsten och pågående eller planerade organisationsundersökningar m. m., vore det emellertid icke möjligt att för närvarande definitivt fastställa omfattningen av den erforderliga personalökningen. Tills vidare har departementschefen förutsatt, att mariningenjörkåren i överensstämmelse med försvarskommitténs förslag successivt skulle kunna utökas med 10 beställningar efter närmare prövning i varje särskilt fall.

Försvarskommitténs förslag att ur mariningenjörkåren avföra nuvarande

beställningar för specialingenjörer i verkstadsingenjör-, stationsingenjör- och kemistbefattningar har av departementschefen tillstyrkts. Härvid har förutsatts, att för befattningarna skulle i mån av behov i fortsättningen avses civil personal, avlönad av sakanslag. I överensstämmelse med försvarskommitténs förslag har departementschefen vidare föreslagit, att åtgärder vidtagas för en successiv avveckling av kategorien specialingenjörer i dess nuvarande form genom övergång till aspirantrekrytering av all personal inom kåren. Härigenom skulle den nuvarande uppdelningen på egentliga mariningenjörer och specialingenjörer upphöra och ett enhetligt befordringssystem inom mariningenjörkåren skapas. Under övergångstiden borde möjlighet till direktanställning av specialingenjörer alltjämt förefinnas.

Utskottet. Med hänsyn bland annat till den snabba tekniska utveckling, som ägt rum under kriget och som alltjämt pågår, anser utskottet en viss ökning av mariningenjörkåren ofrånkomlig och finner angeläget, att kåren gives sådan organisation och sammansättning, att kraven på kvalificerad ingenjörspersonal kunna fyllas. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att slutlig ställning till frågan om mariningenjörkårens omfattning icke nu kan tagas och vill även i övrigt ansluta sig till vad i propositionen under förevarande avsnitt anförts.

C. Marinläkarkåren.

Departementschefen har icke varit beredd att för innevarande års riksdag framlägga förslag om militärsjukvårdens organisation i anledning av det betänkande i ämnet, som avgivits av 1944 års militärsjukvårdskommitté, och har därför räknat med att den nuvarande organisationen för den marina hälso- och sjukvården tills vidare skall bibehållas.

Försvarskommitténs förslag om ökning av marinläkarkåren med en ny beställning för en biträdande läkare hos marinöverläkaren har departementschefen icke kunnat biträda. Däremot har departementschefen tillstyrkt kommitténs förslag om inrättande av en ny beställning för en marinläkare av 1. graden vid Göteborgs örlogsstation, jämväl avsedd för tjänst vid Älvsborgs kustartilleriregemente, samt biträtt marinmyndigheternas förslag om en särskild beställning för en marinläkare av 1. graden vid flottans värnpliktskola från tidpunkten för skolans inrättande. Utöver dessa utökningar av personalorganisationen, vilka icke syntes föregripa en eventuell omorganisation av den marina sjukvården, har departementschefen icke ansett sig kunna förorda någon ändring av marinläkarkårens nuvarande omfattning i vad avsåge ordinarie personal och arbetsuppgifter.

Behovet av icke-ordinarie marinläkarpersonal har departementschefen ansett böra prövas särskilt för varje budgetår. Till en av marinöverläkaren ånyo upptagen fråga om inrättande av särskilda beställningar för stabsläkare å kustflottan är departementschefen icke nu beredd att taga ställ-

ning. Försvarskommitténs förslag att marinläkarstipendiaterna skulle utgå ur organisationen och ersättas med marinläkare av 2. graden har ansetts tarva ytterligare överväganden och borde ses i samband med motsvarande fråga för armén.

Utskottet ansluter sig till vad i propositionen anförts rörande marinläkarkåren.

D. Marinens poliskår.

Mot försvarskommitténs förslag att öka marinens poliskår med sex beställningar för extra ordinarie poliskonstaplar för bevakningen vid Göteborgs örlogsstation och örlogsvarv har departementschefen icke haft något att erinra.

Kommitténs förslag, att poliskåren därutöver och i anslutning till vidgade uppgifter skulle tillföras ett antal nya beställningar, har departementschefen däremot ansett böra ytterligare övervägas. Departementschefen har ej heller varit beredd att taga ställning till den i remissyttranden upptagna frågan om behovet av polispersonal för kustartilleriet. Vid sådant förhållande har departementschefen ej heller ansett anledning föreligga att, såsom försvarskommittén förutsatt, nu vidtaga ändring i fråga om polispersonalens lydnadsställning.

Utskottet. Vad i propositionen anförts rörande marinens poliskår föranleder ingen erinran från utskottets sida.

VII. Utbildningsanstalter.

Departementschefen har såsom tidigare nämnts ansett, att en centralisering av den förberedande militära utbildningen för de värnpliktiga till en flottans värnpliktsskola borde komma till stånd. Skolan borde förläggas till Karlskrona och underställas chefen för Karlskrona örlogsstation. Organisationen borde, såsom försvarskommittén föreslagit, till en början givas försöksmässig karaktär. Verksamheten vid skolan beräknades kunna börja hösten 1948.

Departementschefen har anslutit sig till försvarskommitténs förslag, att flottans sjömansskola underställas chefen för Sydkustens marindistrikt, men har på anförda skäl räknat med att marinens underofficersskola liksom hittills skall lyda direkt under chefen för marinen.

Frågan om behovet av tjänstebostäder för instruktionspersonalen vid underofficersskolan borde närmare undersökas.

På i propositionen närmare anförda skäl har departementschefen förutsatt, att behovet av personal för marinens utbildningsanstalter på vanligt sätt prövas från år till år. De principer, enligt vilka försvarskommittén utfört sina beräkningar, borde därvid i tillämpliga delar beaktas.

Utskottet, som tidigare biträtt i propositionen framlagt förslag om inrättande av en central värnpliktskola för flottan, har icke funnit anledning till erinran mot vad under förevarande avsnitt av propositionen anförts.

VIII. Frivilliga organisationer.

På i propositionen närmare anförda skäl har departementschefen tillstyrkt, att sjövärnsskåren omorganiseras i huvudsak enligt ett av marinchefen framlagt och av försvarskommittén tillstyrkt förslag. Jämväl i vad förslaget avser särskilda ersättningar åt viss personal vid kåren samt ökade förmåner till aspiranter och sjövärmän, vilka ersättningar och förmåner i stort sett överensstämde med vad i motsvarande hänseenden gällde för personal vid hemvärnet och den frivilliga befälsutbildningen, har departementschefen i princip tillstyrkt detsamma. Verksamheten vid sjövärnsskåren i dess nya form har under budgetåret 1948/49 förutsatts få bedrivas inom ramen för de medel, som i redan framlagt förslag avsetts för kåren.

Utskottet. Den omorganisation av sjövärnsskåren, som i propositionen föreslagits, bör enligt utskottets mening vara ägnad att skapa ökade förutsättningar för kåren att fylla sina uppgifter. Vad i propositionen i förevarande sammanhang anförts har icke givit utskottet anledning till erinran.

IX. Kostnadsberäkningar för marinen.

Departementschefen har framhållit, att organisationskostnaderna påverkades dels av de föreslagna mindre ändringarna i vad rör den fast anställda personalen, dels av den förutsatta minskade tjänstgöringstiden för de värnpliktiga, dels ock av den förordade omorganisationen av sjövärnsskåren.

I fråga om den fast anställda personalen innebure de föreslagna ändringarna en merkostnad av omkring 175 000 kronor, i huvudsak hänförlig till de förutsatta mindre ökningarna av mariningenjör- och marinläkarkårens samt marinens poliskår.

Av departementschefen föreslagen minskning av värnpliktstidens längd komme att sänka de nuvarande kostnaderna för de värnpliktigas förmåner med omkring 1,4 miljoner kronor.

Sjövärnsskårens omorganisation medförde en kostnadsökning på omkring 50 000 kronor vid genomförd organisation.

Departementschefen har vidare framhållit, att organisationskostnaderna kunde på längre sikt förväntas bli påverkade av pågående och föreslagna organisationsundersökningar och särskilda utredningar.

Förordade ändringar i fråga om manskapets utbildning syntes vid genomförd organisation komma att innebära vissa besparingar, främst i vad avsåge övningskostnaderna. Storleken av besparingarna kunde emellertid icke nu angivas.

Under framhållande av att någon plan på längre sikt för ersättningsbygg-

nad och modernisering av fartyg samt anskaffning av vapenmateriel m. m. icke framlagts har departementschefen förutsatt, att frågan i vilken omfattning medel härför samt för materielens underhåll borde anvisas skulle prövas år från år.

Förordad utbyggnad av flottans basanläggningar komme att medföra ökat medelsbehov för ersättning till marinens delfond av försvarets fastighetsfond. Då den omfattning och den takt, i vilken utbyggnaden avsåges skolaske, förutsatts skolaske, prövas år från år, kunde storleken av denna merkostnad icke nu beräknas.

Utskottet. Vad i propositionen under detta avsnitt anförts föranleder intet uttalande från utskottets sida.

AVD. VI. FLYGVAPNET.

I. Krigsorganisationen.

Departementschefen har ej haft annan erinran mot de av försvarskommittén angivna principerna för flygvapnets organisation i krig (propositionen s. 407) än att även den optiska luftbevakningen borde infogas i denna. Däremot borde omfattningen av den av kommittén föreslagna krigsorganisationen anpassas efter de ändringar i fråga om förbandens antal och storlek, som departementschefen föreslagit (se avd. II.). Flygvapnets krigsorganisation skulle sålunda omfatta: 1. Flygledningen i högkvarteret, bestående av chefen för flygvapnet med flygstaben, flygöverläkaren och flygförvaltningen. 2. Krigsflygförband. 3. Fem flygbasområden, vardera under befäl av en flygbasområdeschef med stab. 4. Krigsbasförband. 5. Depåer. 6. Utbildningsanstalter. 7. Flygverkstäder. 8. Flygtransportförband. 9. Radarorganisation för jaktstridslednings- och flygsäkerhetstjänst. 10. Luftbevakningen, bestående av radar- och optisk luftbevakning.

Departementschefen har vidare framhållit, att möjligheterna att fälla minor från flygplan borde närmare undersökas samt att frågan om flygtransportkårens utnyttjande för andra försvarsändamål än flygvapnets personal- och materieltransporter borde uppmärksammas inom högkvarteret.

Utskottet. Vad departementschefen föreslagit beträffande flygvapnets krigsorganisation föranleder ej någon erinran från utskottet.

II. Fredsorganisationen.

A. Flygvapnets ledande organ m. m.

1. Flygstaben.

I propositionen har föreslagits, att flygstaben skall bestå av stabschef, souschef och inspektör för flygsäkerhetstjänsten samt av operations-, orga-

nisations-, utbildnings-, personal-, signal-, flygsäkerhets- och väderleksavdelningar ävensom av pressektion och expedition. I jämförelse med nuvarande organisation innebär förslaget, att en inspektör för flygsäkerhetstjänsten tillkommer samt att utbildningsavdelningens personalsektion — i likhet med vad som nu provisoriskt tillämpas — brytes ut ur denna avdelning och organiseras som en självständig personalavdelning. Chefen för expeditionen — major på aktiv stat — föreslås bli ersatt med en pensionerad officer i arvodesbefattning. Beträffande övriga jämkningar i de olika avdelningarnas organisation torde få hänvisas till s. 409—412 i propositionen. För inspektören för flygsäkerhetstjänsten redogöres närmare under 2. Inspektionsmyndigheter.

2. Inspektionsmyndigheter.

Departementschefen har — med hänsyn till betydelsen av en effektiv ledning och kontroll av den tekniska utbildningen och dennas tillämpning vid förbanden m. m. — föreslagit, att det från och med budgetåret 1948/49 skulle inrättas en direkt under chefen för flygvapnet lydande inspektion för den tekniska tjänsten. Denna borde förläggas till Stockholm och bestå av en inspektör (alternativt ur officers- eller flygingenjörspersonalen och hänförd till lönegraden Mo 14 respektive Co 14), en assistent (alternativt flygdirektör av 1. eller 2. graden eller också överstelöjtnant eller major), 2 kaptener, 1 flygdirektör av 2. graden, 1 flygingenjör av 2. graden, 2 mästare, av vilka en materielmästare tills vidare borde ersättas med en fanjunkare, 1 pensionerad underofficer i arvodesbefattning samt 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål.

För att ernå enhetlig ledning och kontroll av flygsäkerhetstjänsten — varmed i ifrågavarande sammanhang avsåges såväl den egentliga flygsäkerhetstjänsten som de med denna verksamhet nära förbunda verksamhetsgrenarna signaltjänst (inklusive radartjänst) och väderlektjänst — borde en inspektör för flygsäkerhetstjänsten (överste i lönegraden Mo 14) tillkomma vid flygstaben från och med budgetåret 1948/49. Flygstabens flygsäkerhets-, signal- och väderleksavdelningar borde fungera som arbetsorgan åt inspektören och i frågor, som fölle inom dennes verksamhetsområde, vara direkt underställda honom.

En fast fredsorganisation för luftbevakningen har föreslagits tillkomma, och i samband därmed borde en luftbevakningsinspektion inrättas vid flygledningen. Härför redogöres närmare under avsnittet Luftbevakningen.

3. Flygöverläkaren, flygförvaltningen samt personal till staber m. m. utom flygvapnet.

Departementschefen har framhållit, att den till flygöverläkarens förfogande ställda personalen borde utökas med en undersökningsläkare, förste

flygläkare, med uppgift att centralt verkställa undersökningar av aspiranter och stamflygförare, följa utvecklingen på det flygmedicinska området, vara ledamot av haverikommissioner m. m. Antalet arvodesanställda flygläkare av 2. graden — med begränsad årlig tjänstgöringsplikt — borde ökas från 9 till 26.

I fråga om flygförvaltningen har departementschefen — med hänsyn till pågående förvaltningsutredning — i huvudsak endast föreslagit sådana jämkningar i nuvarande organisation, som vore en följd av den föreslagna krigs- och fredsorganisationen för flygvapnet i övrigt. Härutinnan torde få hänvisas till propositionen s. 418 och 419.

Vad beträffar personal till staber m. m. utom flygvapnet har departementschefen framhållit, att det tills vidare borde anstå med att — i överensstämmelse med försvarskommitténs förslag — inrätta en militärbyrå vid luftfartsstyrelsen. Tills vidare borde nu vid luftfartsstyrelsen deltidstjänstgörande flygassistent (regementsofficer) heltidsplaceras därstädes. Beträffande övriga smärre justeringar av nuvarande organisation torde få hänvisas till propositionen s. 419 och 420.

Utskottet. Med hänsyn till betydelsen av effektiv ledning och kontroll av den tekniska tjänsten samt av flygsäkerhetstjänsten biträder utskottet departementschefens förslag att inrätta en direkt under chefen för flygvapnet lydande inspektion för den tekniska tjänsten samt en beställning för inspektör för flygsäkerhetstjänsten, den sistnämnde avsedd att inordnas i flygstaben. Utskottet har ej heller i övrigt någon erinran mot vad i propositionen föreslagits i förvarande avsnitt.

B. Luftbevakningen.

Såsom närmare framgår av avd. III. Särskilda frågor. D. Luftförsvaret har departementschefen biträtt överbefälhavarens förslag att överföra luftbevakningen till flygvapnet och att inrätta en fast fredsorganisation för densamma. Påbörjad modernisering av luftbevakningen borde — i överensstämmelse med försvarskommitténs av överbefälhavaren tillstyrkta förslag — fullföljas så snabbt omständigheterna medgäve. Med hänsyn till betydelsen såväl för riksförsvaret i dess helhet som för samhällslivet av att luftbevakningen fungerade effektivt, vore det av särskild vikt, att moderniseringen av luftbevakningen — om detta visade sig möjligt ur utbildnings- och materielanskaffningssynpunkt — genomfördes i snabbare takt än försvarskommittén räknat med, nämligen sju år, räknat från och med budgetåret 1947/48. Denna modernisering avsåge omläggning av luftbevakningssystemet och i samband därmed bland annat anordnande av vissa centraler, utökning och modernisering av radarluftbevakningen samt anordnande av direkta signalförbindelser.

Vad beträffar luftbevakningsorganisationens närmare utformning har departementschefen biträtt överbefälhavarens förslag att för tillgodoseende av luftbevakningens ledning dels inrätta en luftbevakningsinspektion vid flyg-

ledningen, dels — såsom framgår av propositionen s. 422—425 — förstärka flygförvaltningen, flygbasområdesstaberna samt F 4 och F 21. Luftbevakningsinspektionen borde bestå av en inspektör för luftbevakningen (överste i lönegraden Mo 14), en major eller kapten som stabschef, tre kaptener — varav en jämväl deltidstjänstgörande i flygförvaltningen — och ett kanslibiträde. Till inspektionen borde kommenderas en officer ur luftvärnet.

Departementschefen har ej haft något att erinra mot överbefälhavarens förslag angående principerna för handläggning av förvaltningsfrågor rörande luftbevakningsorganisationen, för uppsättning av luftbevakningsförband m. m. vid krig, för att tillgodose luftbevakningens personalbehov samt för utbildning av luftbevakningspersonal. Beträffande innebörden av dessa förslag torde få hänvisas till propositionen s. 423 och 424. Här må endast erinras, att utbildning av värnpliktiga officerare och underofficerare i luftbevakningstjänst föreslagits skola införas vid flygvapnet och förläggas till flygkadett-skolan, som i samband därmed skulle något förstärkas. Departementschefen har vidare — i avvaktan på erfarenheter av den planerade luftbevakningsutbildningen — förutsatt, att flygvapnets behov av värnpliktiga i luftbevakningstjänst (utom radartjänst) skulle kunna tillgodoses utan ökning av dess värnpliktskontingent. För att tillgodose behovet av värnpliktiga i radartjänst borde flygvapnets värnpliktskontingent — i överensstämmelse med försvarskommitténs förslag — utökas med omkring 200 man.

Omorganisationen av luftbevakningen borde påbörjas den 1 juli 1948 och genomföras så snabbt utbildnings- och förvaltningstekniska förhållanden medgäve.

I de förut berörda likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.* har bland annat understrukits vikten av att moderniseringen av luftbevakningen — i samband med dess överförande till flygvapnet — genomföres med största skyndsamhet.

Utskottet. Mot den utformning av luftbevakningsorganisationen, som föreslagits i propositionen, har utskottet intet att erinra. Utskottet vill understryka vikten av att den föreslagna moderniseringen av luftbevakningen genomföres snarast möjligt.

C. Indelning i flygbasområden.

Departementschefen har -- i likhet med försvarskommittén — utgått från att nuvarande indelning i flygbasområden skall bibehållas i avvaktan på resultatet av pågående utredningar beträffande såväl den militärterritoriella organisationen som luftförsvarets organisation. I fråga om vissa av departementschefen föreslagna smärre jämkningar i flygbasområdesstabernas organisation torde få hänvisas till propositionen s. 426 och 427.

Utskottet har intet att erinra mot vad i propositionen föreslagits beträffande indelning i flygbasområden samt flygbasområdesstabernas organisation.

D. Flygförband m. m.

1. Indelning i flygslag och flygflottiljer.

Departementschefen har — såsom angivits redan under avd. II. — föreslagit, att i flygvapnets organisation skulle ingå 16 flygflottiljer, av vilka 10 dagjaktflottiljer (F 3, F 4, F 8, F 9, F 10, F 12, F 13, F 15, F 16, F 18), 1 nattjaktflottilj (F 1), 4 attackflottiljer (F 6, F 7, F 14, F 17) och 1 spaningsflottilj (F 11), den sistnämnda omfattande fyra flygande divisioner. Härtill skulle komma en spaningsdivision vid flygbaskåren och en flygräddningsgrupp vid den radarskola — förlagd till nuvarande F 2:s etablissemang i Hägernäs — som föreslagits skola tillkomma. Departementschefen har uttalat sig för successiv förstärkning av de tio dagjaktflottiljerna med 50 % i förhållande till nu gällande organisation och har föreslagit, att i första hand tre flottiljer skulle förstärkas.

Beträffande övergången till denna organisation har departementschefen föreslagit, att spaningsflottiljen F 2 skulle indragas från och med den 1 juli 1949 och att i samband därmed en av dess divisioner skulle överföras till flygbaskåren F 21 och en till spaningsflottiljen F 11, att spaningsflottiljen F 3 skulle omvandlas till dagjaktflottilj så snart ske kunde, vilket beräknades kunna bli fallet omkring 1949/50, att förstärkningen av tre dagjaktflottiljer med 50 %, som beräknades kunna komma till stånd under de närmaste tre budgetåren, skulle genomföras så snabbt som materielleveranserna medgäve och att — såsom i det föregående angivits — en plan för fortsatt förstärkning av dagjaktflyget enligt samma grunder skulle föreläggas 1949 års riksdag, att attackflottiljen F 1 skulle ombildas till nattjaktflottilj så snart lämpliga flygplan kunde levereras, att torpedflottiljen F 17 skulle omvandlas till attackflottilj under budgetåret 1948/49, samt att attackflottiljen F 7 skulle organiseras som tvåmotorig flottilj i samband med F 1:s ombildning till nattjaktflottilj och med utnyttjande av denna flottiljs nuvarande attackflygplan. Starka skäl talade för att attackflottiljen F 6, som nu vore utrustad med enmotoriga flygplan, skulle organiseras som tvåmotorig flottilj vid tidpunkten för nästa flygmaterielförnyelse vid detta förband. Då denna beräknades skola ske först omkring 1955, syntes det kunna anstå med slutligt ståndpunktstagande till denna fråga. Övergångsplanen vore ungefärlig, och det borde ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till flygmateriel- och omskolningsläget m. fl. förhållanden närmare fastställa tidpunkter för ifrågasvarande organisationsändringar ävensom vilka tre dagjaktflottiljer som i första hand skulle förstärkas.

2. Flygeskaderna.

Departementschefen har föreslagit, att flygvapnet i fred skulle indelas i fyra flygeskadrar med följande sammansättning:

1. flygeskadern, attackeskader med stab i Stockholm, omfattande F 6, F 7, F 14 och F 17;

2. flygeskadern, jakteskader med stab i Göteborg, omfattande F 4, F 9, F 10, F 12 och F 15;

3. flygeskadern, jakteskader med stab i Stockholm, omfattande F 1, F 3, F 8, F 13, F 16 och F 18;

4. flygeskadern, spaningseskader med stab i Stockholm, omfattande F 11, F 21, flygräddningsförbandet samt den i fred tidvis organiserade reservflygkåren, som i annat sammanhang föreslagits skola tillkomma. Eskaderchefen borde tillika vara inspektör för flygvapnets fotografitjänst.

Det borde liksom för närvarande ankomma på Kungl. Maj:t att anpassa eskaderindelningen efter ändrade förhållanden i fråga om eskadrarnas krigsuppgifter m. m.

I avvaktan på resultatet av en — sedermera igångsatt — utredning rörande löneställningen för vissa högre statstjänstemän kunde ställning nu ej tagas till frågan om förbättrad löneställning för eskadercheferna.

Beträffande vissa av departementschefen föreslagna jämkningar i eskaderstabernas organisation torde få hänvisas till propositionen s. 431—433.

3. Flygflottiljerna.

Försvarskommittén ansåg det vara en fråga av största vikt för vår totala krigsberedskap, att vid flygflottiljerna i fredstid bedrevs flygövningar i sådan omfattning, att största möjliga antal divisioner innehade hög krigsberedskap. De i 1942 års försvarsbeslut uppdragna allmänna riktlinjerna för flottiljförbandets organisation och för beräkningen av personalbehovet borde fortfarande gälla. Vissa ändringar i flottiljorganisationen nödvändiggjordes av vunna erfarenheter och av redan påbörjade eller av försvarskommittén ytterligare föreslagna ändringar i flygvapnets personalorganisation. Beträffande innebörden av försvarskommitténs förslag rörande flottiljernas organisation torde få hänvisas till propositionen s. 433—435.

Departementschefen har icke haft något att erinra mot de allmänna synpunkter försvarskommittén anfört i förevarande avseende men har med hänsyn till pågående organisationsundersökningar icke tagit slutlig ställning till detaljfrågorna rörande flottiljernas organisation. Med hänsyn till de besparingar, som försvarskommitténs förslag innebure, har departementschefen ansett sig böra i huvudsak lägga detsamma till grund för beräkningarna rörande personalbehovet vid fullt genomförd organisation och därmed sammanhängande kostnader.

Departementschefens förslag till förstärkning av vissa dagjaktflottiljer innebär, att de flygande divisionerna tillföras 50 % flera krigsflygplan, varjämte antalet flygförare och teknisk personal ökas i motsvarande grad. Den fast anställda personalen vid en flottilj utökas med omkring 15 %.

Frågor rörande flottiljernas personal ha i propositionen behandlats under avsnittet Flygvapnets personal.

4. Flygbaskåren.

Departementschefen har i huvudsak godtagit försvarskommitténs förslag rörande flygbaskårens organisation, enligt vilket ingen annan principiell ändring föreslås än att — som i det föregående berörts — en spaningsdivision skulle förläggas till kåren. I propositionen har förutsatts, att stabs- och förvaltningstjänsten vid kåren framdeles skall bli föremål för organisationsundersökningar.

I förevarande sammanhang torde böra erinras om följande tidigare i detta utlåtande behandlade motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 359 av herr *von Heland m. fl.* och II: 525 av herr *Edberg m. fl.*, de likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.* samt motionen II: 529 av herr *Hagberg i Luleå m. fl.*

I motionerna I: 359 och II: 525 har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning beträffande vissa i motionerna berörda frågor, nämligen, såvitt flygvapnet angår, *dels* huruvida icke den av chefen för flygvapnet föreslagna andra nattjaktflottiljen skulle kunna organiseras på billigare sätt än genom nyuppsättning, varvid en framkomlig väg syntes vara att ombilda ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj, samtidigt som återstående tre attackflottiljer utökades med 50 %, *dels* rörande de gotländska försvarsanstalternas omfattning och art, bland annat beträffande jaktflyg.

I motionerna I: 361 och II: 520 har beträffande den ifrågasatta fortsatta utbyggnaden av flygvapnet framhållits angelägenheten av att kostnadsfrågan i sin helhet klarlades i den plan, som förutsatts komma att föreläggas 1949 års riksdag. I samband med denna plan borde ställning tagas till frågorna om uppsättning av en helt ny nattjaktflottilj och om attackflottiljen F 6:s framtida utrustande med en- eller tvåmotoriga flygplan.

I motionen II: 529 har hemställts bland annat, att riksdagen måtte besluta, att flygvapnet tills vidare utformas i enlighet med 1945 års försvarskommittés förslag.

Utskottet har i avd. II. närmare behandlat såväl departementschefens förslag som väckta motioner beträffande flygförbanden. Vad departementschefen i övrigt anfört i förevarande avsnitt ger ej utskottet anledning till erinran. Metoden att förstärka flygstridskrafterna i första hand inom ramen för befintlig flottiljorganisation finner utskottet lämplig.

E. Centrala flygverkstäder.

Departementschefen har i fråga om dessa verkstäder endast föreslagit vissa smärre jämkningar i personalbehovet, beträffande vilka torde få hänvisas till propositionen s. 437. Till ett av flygledningens ifrågasatt utbyte av ett antal

flygingenjörer mot flygdirektörer har departementschefen ansett sig icke nu kunna taga ställning.

Utskottet har intet att erinra mot vad i propositionen föreslagits rörande de centrala flygverkstäderna.

F. Flygvapnets personal.

1. Allmänna grunder.

Den personalorganisation, som fastställdes genom 1942 års försvarsbeslut och 1944 års riksdagsbeslut angående F 18, har sedermera undergått vissa förändringar, av vilka de mest genomgripande äro införandet av kategorierna stamflygförare och flygtekniker.

Försvarskommittén framhöll, att den, för att åstadkomma en med krigsorganisationen så nära som möjligt överensstämmande fredsorganisation, vid beräkandet av flygvapnets personalstyrka i fred i huvudsak utgått från krigsbehovet. Beredskaps- och effektivitetssynpunkter talade enligt kommitténs mening för att all i flygstyrkorna ingående personal borde vara fast anställd, men kommittén hade av kostnads- m. fl. skäl måst begränsa den fast anställda personalen till $\frac{3}{4}$ av hela antalet. Beräkningen av personalbehovet för flygvapnets sjukvårdsorganisation och för flygförvaltningen byggde — framhöll kommittén vidare — i huvudsak på nuvarande organisation.

Departementschefen har i allt väsentligt anslutit sig till de allmänna synpunkter, från vilka försvarskommittén utgått vid beräkandet av personalbehovet, och har i stort sett funnit den av kommittén föreslagna allmänna utformningen av flygvapnets personalorganisation lämplig.

Departementschefen har framhållit, att bland annat resultatet av pågående organisationsundersökningar och den tekniska utvecklingens krav kunde komma att föranleda jämkningar i personalorganisationen. De beräkningar rörande behovet av personal vid fullt genomförd personalorganisation, som departementschefen framlade, vore därför närmast att betrakta såsom en grund för beräkningen av flygvapnets årskostnader vid genomförd organisation och som en riktlinje vid personalrekryteringen. Personalbehovet för Västgöta flygflottilj (F 6) hade beräknats såsom för en enmotorig flottilj.

Utskottet. Vad i propositionen anförts i förevarande avsnitt föranleder ingen erinran av utskottet. De föreslagna rationaliseringarna i personalorganisationen och den betydande personalminskningen äro enligt utskottets mening att hälsa med tillfredsställelse.

2. Militär personal.

Departementschefen har i princip tillstyrkt de av försvarskommittén föreslagna minskningarna i antalet officerare (utom officerare i intendenturfattning samt musikpersonal) och beräknat behovet av sådana officerare till

693 (för nuvarande organisation beräknas 723) med den fördelning på tjänstegrader m. m., som framgår av propositionen s. 446. Härutöver ha tre befattningar beräknats kunna bestridas alternativt av officerare eller flygingenjörspersonal.

I fråga om officerare i intendenturbefattning har departementschefen föreslagit ökning med 1 kapten i förhållande till nuvarande organisation.

Vad underofficerare (utom musikpersonal) beträffar innebär departementschefens förslag i huvudsak — förutom att underofficerare i flygförartjänst efter hand avvecklas, vilket riksdagen tidigare beslutat — att förvaltare i flygstationsbefattning och i förrådsbefattning (flygmateriel) samt stations- respektive förrådsunderofficerare på längre sikt ersättas med civilmilitär personal, att samtliga underofficerare i kassatjänst skola vara förvaltare, att beställningar för förvaltare i signalbefattning inrättas i utbyte mot officersbeställningar, att antalet underofficerare såsom signalister och såsom trupputbildare avsevärt minskas samt att materielunderofficerare utgå ur organisationen. Till frågan, om chefen för flottiljs (motsvarande) byggnadsavdelning framdeles bör vara underofficer (förvaltare) eller civil kasernföreståndare har departementschefen icke varit beredd att för närvarande taga slutlig ställning. Vid personalberäkningarna har departementschefen dock utgått från att förvaltare i kasernbefattning tills vidare avses för dessa tjänster. Behovet av underofficerare (utom musikpersonal) har departementschefen beräknat till 369 (för nuvarande organisation beräknas 853) med den fördelning på tjänstegrader och yrkesgrenar, som framgår av propositionen s. 447. Motiven för departementschefens förslag rörande underofficerarna framgå av propositionen s. 440—441.

Vad stammanskapet (utom musikpersonal) angår har departementschefen räknat med att överfurirsbeställningar inrättas för trupputbildare, att pågående utbyggnad av stamflygförarkategorien fullföljes, att antalet stammanskap som trupputbildare och signalister (nu benämnda signalmekaniker) nedbringas väsentligt, att rekryteringsunderlaget för de civilmilitära flygteknikerna i avvaktan på resultatet av pågående rekryteringsförsök fortfarande skall vara stammanskap, samt att sjukvårdsunderbefäl tills vidare fortfarande skall ingå i organisationen. Behovet av stammanskap har departementschefen beräknat till 2 000 (enligt 1942 års försvarsbeslut och 1944 års riksdagsbeslut 4 535), med den fördelning på beställningar och yrkesgrenar, som framgår av propositionen s. 448.

I fråga om värnpliktiga har departementschefen föreslagit, att i nuvarande organisation ingående värnpliktiga bombfällare och navigatörer, flygskyttar samt underofficerare skola utgå, samt att värnpliktiga officerare och underofficerare i luftbevakningstjänst skola tillkomma. I avvaktan på resultatet av pågående organisationsundersökningar har departementschefen beräknat flygvapnets normalbehov av värnpliktiga (utom studenter och likställda) till 4 787 (nu 5 500).

Musikpersonalen har i propositionen föreslagits skola ökas med 8 musik-

furirer samt minskas med 8 musikvicekorpraler eller meniga och 8 musikelever.

Behovet av pensionerad personal i arvodesbefattningar har av departementschefen beräknats till 50 officerare och 80 underofficerare (för nuvarande organisation ha beräknats 51 respektive 104).

Behovet av militär personal på reservstat — som i princip beslutats 1942 men hittills icke inrättats — har av departementschefen beräknats till 23 officerare och 18 underofficerare. Fördelningen på tjänstegrader framgår av propositionen s. 444 och 449. Förslaget innebär minskning med 3 underofficerare i förhållande till det beräknade behovet för nuvarande organisation.

I fråga om militär personal i reserven innebär departementschefens förslag — förutom att reservofficerare och reservunderofficerare i flygförartjänst efter hand utgå, varom riksdagen tidigare beslutat — att reservofficerare i flygspanartjänst utgå, att antalet reservofficerare i bastjänst och i intendenturbefattning nedbringas, att reservofficerare i luftbevakningstjänst tillkomma samt att antalet reservunderofficerare som flygsignalister och i marktjänst avsevärt minskas. Departementschefen har beräknat behovet av reservofficerare till 349 och av reservunderofficerare till 138 (för nuvarande organisation ha beräknats 525 respektive 286).

Vad kommenderade officerare ur andra försvarsgrenar beträffar har departementschefen ansett, att frågan hur behovet av flygspanare skall tillgodoses bör närmare utredas. Behovet av kommenderade officerare har i propositionen beräknats till 33 under sommarhalvåret och 29 under vinterhalvåret (enligt 1942 års försvarsbeslut 81 respektive 72).

Utskottet. Mot vad i propositionen under förevarande avsnitt anförts har utskottet i huvudsak ingen erinran att framställa.

3. Civilmilitär personal.

I avvaktan på resultatet av 1946 års militära förvaltningsutredning har departementschefen tills vidare beräknat behovet av flygingenjörspersonal till 108, innebärande ökning med en beställningshavare i förhållande till nuläget. Beställningarnas fördelning på tjänstegrader framgår av propositionen s. 454. Härutöver ha 3 befattningar beräknats kunna alternativt bestridas av officerare eller flygingenjörspersonal. Till av försvarskommittén och i vissa remissyttranden framlagda förslag om utbyte av ett antal flygingenjörbeställningar mot flygdirektörsbeställningar har departementschefen icke varit beredd att nu taga ställning.

Behovet av flygläkarpersonal har av departementschefen beräknats till 23 på aktiv stat och 26 arvodesanställda (nu 21 respektive 9). Fördelningen på tjänstegrader framgår av propositionen s. 450 och 455. Departementschefen har i likhet med försvarskommittén ansett, att frågan om flygförarutbildning av flygläkare bör bli föremål för närmare utredning.

Vad meteorologpersonalen beträffar har departementschefen beräknat behovet till 92 (nu 94), av vilka 3 på marinens personalförteckningar. I jämförelse med nuvarande organisation innebär förslaget, att 2 beställningshavare i Ca 26 tillkomma samt att 4 i Ce 19 utgå.

Behovet av verkmästare och mästare vid fullt genomförd personalorganisation har departementschefen beräknat till 114 respektive 366 (nu 41 respektive 265) med den fördelning på beställningar och yrkesgrenar, som framgår av propositionen s. 455. Departementschefen har — såsom närmare framgår av det följande — räknat med att av de befattningar, för vilka i den fullt genomförda personalorganisationen avsetts verkmästare och mästare, 74 respektive 77 tills vidare liksom hittills skola besättas med militära förvaltare respektive fanjunkare. Till vissa personalorganisationers förslag om förbättrade befodringsmöjligheter för elektro- (nu benämnda signal-) och vapenmästare har departementschefen icke varit beredd att nu taga ställning.

Antalet flygtekniker har departementschefen beräknat till 1 861.

Med hänsyn särskilt till betydelsen för flygsäkerhetstjänsten av en effektiv räddnings- och brandorganisation har departementschefen funnit försvarskommitténs förslag att inrätta en civilmilitär flottiljpolisorganisation som ersättning för nuvarande militära vaktplutoner vara lämpligt. Motiven för förslaget framgå närmare av propositionen s. 451—452. I avvaktan på resultatet av pågående organisationsundersökningar har departementschefen beräknat behovet av flottiljpoliser vid varje flottilj (motsvarande) till 14 — vilka skulle ersätta 1 officer, 4 underofficerare, 5 underbefäl och 45 värnpliktiga — eller sammanlagt 258, av vilka 19 i Ca 16 och 239 i Ca 14.

Behovet av förrådsvaktmästare har departementschefen beräknat till liksom nu 39.

Vad angår civilmilitär personal på reservstat och i reserven har departementschefen föreslagit, att en reserv av förtidsavgångna mästare och verkmästare inrättas. Tjänstgöringsskyldigheten i fred för denna personal borde enligt propositionen överensstämja med vad som funnes föreskrivet för övrig personal i marktjänstbefattning. Departementschefen har icke varit beredd att för närvarande tillstyrka ett av försvarsväsendets underbefälsförbund framlagt förslag att inrätta en reserv för förtidsavgångna flygtekniker. Behovet av här ifrågavarande personal har departementschefen beräknat till på reservstat 1 flygläkare av 1. graden (liksom nu) och i reserven 21 flygingenjörer (liksom nu), 8 verkmästare, 62 mästare och 20 meteorologer.

Utskottet. Vid bifall till propositionen komma befodringsutsikterna för den civilmilitära tekniska personalen vid flygvapnet att i vissa avseenden bli ogynnsammare än vid övriga försvarsgrenar. Med hänsyn till möjligheterna att rekrytera och inom flygvapnet behålla väl kvalificerad personal för den betydelsefulla tekniska tjänsten förutsätter utskottet, att befodringsfrågan ägnas uppmärksamhet av Kungl. Maj:t. I övrigt har utskottet i stort sett intet att erinra mot vad i propositionen anförts under detta avsnitt.

4. *Civil personal.*

Försvarskommittén föreslog en nettoökning med 222 befattningar för från avlöningsanslag avlönad ordinarie och extra ordinarie civil personal i förhållande till det i flygvapnets personalförteckning för budgetåret 1947/48 upptagna antalet dylika befattningar. Utökningarna berodde enligt kommittén i stor utsträckning på att viss i nuvarande organisation ingående personal — såsom pensionerad personal i arvodesbefattningar, extra och från sakanslag avlönad civil personal, fast anställt manskap, värnpliktiga m. fl. — utbyetts mot ordinarie och extra ordinarie civil personal.

En sammanfattning av de mera väsentliga förändringarna enligt försvarskommitténs förslag återfinnes på s. 456—457 i propositionen.

Departementschefen har framhållit, att han i andra sammanhang tagit ställning till vissa frågor rörande behovet av civil personal. I övrigt har departementschefen ansett sig kunna i huvudsak tillämpa de av försvarskommittén använda beräkningsgrunderna rörande denna personal såsom underlag vid kostnadsberäkningarna för fullt genomförd flygvapenorganisation.

Utskottet. Mot vad i propositionen anförts rörande flygvapnets civila personal har utskottet intet att erinra.

5. *Beföringsutsikter och pensionsåldrar.*

Försvarskommittén framhöll i huvudsak, att den icke funnit anledning föreslå några principiella ändringar i den i samband med 1942 års försvarsbeslut utarbetade planen för en tioårig uppsättning av flygvapnets personalorganisation. På grund av den snabba uppsättningstakten komme den årliga pensionsavgången under en följd av år att bliva obetydlig med ett efter hand inträdande beföringsstopp som följd. Ehuru detta talade för en långsammare takt, ansåg sig kommittén — med hänsyn till förbandens krigsduglighet och flygsäkerheten — icke kunna tillråda en sådan anordning.

Vad beföringsutsikterna beträffar torde få hänvisas till propositionen s. 458.

Departementschefen har anslutit sig till de synpunkter, försvarskommittén anlagt på frågan om den takt, i vilken personalorganisationen lämpligen bör uppsättas, och har, i likhet med försvarskommittén, funnit angeläget, att åtgärder i görligaste mån vidtagas för att minska de ogynnsamma efterverkningarna av den snabba uppsättningstakten.

Vad beträffar pensionsåldrarna för flygande personal har departementschefen understrukit den väsentliga betydelse, som måste tillmätas ett av försvarskommittén och chefen för flygvapnet berört spörsmål om vidgad möjlighet att från flygtjänsten lösgöra sådan personal, som ej längre lämpar sig för dylik tjänst.

Utskottet ansluter sig i princip till vad i propositionen anförts under förvarande avsnitt. Med hänsyn såväl till den berörda personalens intressen

som framför allt till rekryteringen anser utskottet angeläget, att de olägenheter i olika avseenden, som sammanhånga med personalorganisationens snabba utbyggnad, ägnas särskild uppmärksamhet av Kungl. Maj:t och vederbörliga myndigheter. Utskottet finner det vidare betydelsefullt, att frågan om pensionsåldrar för flygande personal och det därmed sammanhängande spörsmålet om vidgad möjlighet att från flygtjänsten lösgöra personal, som ej längre lämpar sig för sådan tjänst, bringas till en lösning.

6. Personalorganisationens genomförande.

Departementschefen har framhållit, att av försvarskommittén framlagd plan för personalorganisationens utbyggnad — vilken avsetts endast som en riktlinje — i huvudsak torde kunna följas. De av försvarskommittén föreslagna övergångsanordningarna, beträffande vilkas innebörd i huvudsak torde få hänvisas till propositionen s. 459—461, har departementschefen, utan att därmed taga ställning i detalj och med de avvikelser, som föranleddes av ställningstagandet enligt det föregående, i huvudsak tillstyrkt utom i vad avsåge förslaget att inrätta en övergångsstat.

Vad angår frågan om att överföra vissa underofficerare (förvaltare i flygstations- respektive förrådsbefattning samt stations- och förrådsunderofficerare) till civilmilitär anställningsform har departementschefen erinrat, att han räknat med civilmilitär personal för ifrågavarande befattningar vid fullt genomförd personalorganisation. Det hade emellertid framkommit, att starka slitningar kunde förväntas uppstå mellan de nuvarande civilmilitära beställningshavarna och de överförda underofficerarna på grund av olika befordringsmöjligheter. Med hänsyn härtill syntes det — har departementschefen vidare anfört — böra anstå med frågan om det sätt, på vilket övergången till den nya personalorganisationen skulle ske. Tills vidare har departementschefen räknat med att dessa befattningar skola besättas med underofficerare enligt nu tillämpade rekryteringsgrunder, så länge för befattningarna lämpade underofficerare finnas att tillgå.

För stammanskap, som vid övergången till den nya personalorganisationen redan påbörjat sin utbildning, böra enligt försvarskommitténs av departementschefen godtagna förslag i princip bibehållas de möjligheter till vidareutbildning och befordran till officer och underofficer, som förelegat vid rekryterings-tillfället, och följaktligen även till beställningar, som icke längre skola ingå i den nya organisationen, fullt genomförd.

Vad beträffar frågan om att inrätta en övergångsstat för viss personal, som av försvarskommittén beräknats bli övertalig i den föreslagna personalorganisationen, har i propositionen framhållits, att frågan hur många beställningshavare, som kunde komma att bli övertaliga, berodde på bland annat resultatet av pågående organisationsundersökningar vid flottilj. Om särskilda övergångsanordningar skulle visa sig erforderliga, sedan resultatet av dessa undersökningar lagts fram, torde — har departementschefen slutligen anfört — förslag härom få föreläggas riksdagen.

Erinras må i detta sammanhang, att i motionen I: 366 av herrar *Uhlén* och *Sjö* har, såsom under avd. III. angivits, hemställts om vissa åtgärder för att tillgodose övertalig icke-ordinarie personal m. fl.

Utskottet ansluter sig i princip till vad i propositionen anförts rörande personalorganisationens genomförande. Under avd. III. J. har utskottet upptagit till behandling i motionen I: 366 framställda yrkanden.

G. Rekrytering.

Beträffande den huvudsakliga innebörden av försvarskommitténs förslag rörande rekryteringen torde få hänvisas till propositionen s. 463—465.

Vad beträffar frågan om rekryteringen av flygtekniker har i propositionen uttalats, att denna kan upptagas till slutlig behandling tidigast under år 1949.

I propositionen har vidare anförts, att mästare och verkmästare i princip böra rekryteras från flygtekniker respektive mästare och endast undantagsvis från civila yrkesmän.

I motionen I: 367 av herrar *Uhlén* och *Sjö* har hemställts, att riksdagen måtte uttala, att rekrytering av, såvitt nu är i fråga, teknikerpersonal, mästare och verkmästare i största utsträckning skall ske från de yrkesskickliga arbetarnas led och att — när det gäller tillsättandet av arbetsledare för civila yrkesarbetare — denna rekrytering undantagslöst sker på detta sätt.

Utskottet anser, att rekryteringen till flygteknikerbeställningarna i princip bör ske från personal, vars utbildning särskilt tillrättalagts för de med dessa beställningar förenade arbetsuppgifterna, d. v. s. från militära eller civila hjälptekniker. Frågan huruvida rekryteringen framdeles skall äga rum från endera av eller båda dessa personalkategorier bör enligt utskottets mening hållas öppen, tills pågående rekryteringsförsök avsatt resultat. De i motionen I: 367 framförda önskemålen finner utskottet sig vad flygvapnet beträffar böra biträda endast i så måtto att — utöver vad departementschefen särskilt anfört — även flygtekniker undantagsvis böra kunna rekryteras från civila yrkesmän, då lämplig, för ifrågavarande beställningar direktrekryterad personal icke finnes tillgänglig eller då särskilda förhållanden i övrigt så påkalla. Vad i propositionen i övrigt anförts föranleder ingen erinran av utskottet.

H. Utbildning.

Departementschefen har icke tagit slutlig ställning till frågan om utbildningen av de värnpliktiga.

Departementschefen har anfört, att försvarskommitténs förslag i fråga om flertalet övriga personalkategorier — vars innebörd närmare framgår av propositionen s. 468—470 — innebär bibehållande av eller smärre jämkningar i nu tillämpad eller planerad utbildningsgång.

Den av försvarskommittén föreslagna centraliseringen av de praktisk-teoretiska perioderna av det fast anställda manskapets utbildning till flygvapnets centrala skolor har departementschefen funnit lämplig.

Enligt vad departementschefen vidare anför, bör frågan om utbildning till och vidareutbildning av officerare upptagas till närmare prövning i samband med en av departementschefen förutsatt utredning angående högskoleutbildningen inom försvaret. Det syntes böra övervägas, huruvida icke i samband härmed även flygingenjörspersonalens utbildning borde uppmärksammas.

I avvaktan på närmare erfarenheter har departementschefen i princip biträtt försvarskommitténs förslag om utbildning av flottiljpoliser.

Vad angår frågan om flygövningarnas omfattning har departementschefen framhållit, att denna är av väsentlig betydelse för flygvapnets effektivitet. De av försvarskommittén föreslagna ändringarna i grunderna för beräkningen av flygtidsbehovet — vilkas innebörd framgår av propositionen s. 470 — byggde främst på de med ledning av nuvarande erfarenheter bedömda förhållandena efter övergång till kommande reaktionsdrivna krigsflygplantyper, om vilka kännedom i vissa avseenden saknades. Även om de föreslagna ändringarna i beräkningsgrunderna i avvaktan på närmare erfarenheter tills vidare kunde i huvudsak godtagas, har departementschefen dock understrukt betydelsen av att ifrågavarande spörsmål ägnas särskild uppmärksamhet. Det sammanlagda årliga flygtidsbehovet vid fullt genomförd personalorganisation har i propositionen beräknats till cirka 180 000 flygtimmar, vartill skulle komma ett ytterligare flygtidsbehov för målflygning åt armén och marinen.

Utskottet. Vad i propositionen i här berörda del anförts ger utskottet icke anledning till erinran.

I. Utbildningsanstalter.

I propositionen har föreslagits, att de nuvarande utbildningsanstalterna utom underofficersskolan efter vissa organisatoriska ändringar bibehållas, att en i flygvapnets centrala skolor ingående trupputbildarskola tillkommer, att en särskild radarskola inrättas och att flygförvaltningens verkstadsskola göres permanent.

Vad beträffar försvarskommitténs förslag angående de olika utbildningsanstalterna, vilka med vissa jämkningar godtagits av departementschefen, torde i huvudsak få hänvisas till propositionen s. 473—476.

Vad beträffar flygkrigshögskolan innebär departementschefens förslag, att 1 kapten utbytes mot 1 kanslibitråde.

Beträffande flygkadettskolan har departementschefen räknat med att till denna skola förläggas även utbildning av flygande personal i reservflygkåren och allmän flygträning av stammanskap vid försvarets läroverk ävensom utbildning i luftbevakningstjänst av värnpliktiga officerare och underofficerare (årligen omkring 45 respektive 15).

Vad krigsflygskolan angår har departementschefen räknat med i huvudsak samma organisation som för närvarande. Vissa ändringar i personaluppsättningen föranleddes av den föreslagna personalorganisationen för flygvapnet och det ändrade antalet elever i grundläggande flygutbildning. Skolans stab och specialdivision borde organiseras på i huvudsak samma sätt som motsvarande organ vid flottilj. Antalet inryckande elever har beräknats till omkring 300, vilka borde fördelas på två flygskolor.

Vad flygvapnets centrala skolor beträffar har — såsom tidigare berörts — departementschefen i princip biträtt försvarskommitténs förslag att till dessa skolor helt förlägga den del av manskaputbildningen, som tidigare varit uppdelad på de olika flottiljernas (motsvarande) manskapsskolor. De centrala skolorna ha föreslagits skola bestå av gemensam stab, trupputbildarskola, signal-skola och teknisk skola. Underofficersutbildningen — som nu äger rum vid en särskild underofficersskola — borde bedrivas vid underofficerskurser inom trupputbildarskolan respektive signalskolan. Elevantalet vid stabiliserad personalorganisation — utom elever i vissa specialkurser — har tills vidare beräknats till 665.

En över skolcheferna stående chef för alla tre skolorna borde tillkomma. Till frågan om löneställningen för denne — av försvarskommittén föreslagen till Ma 12 eller Ma 11 — har departementschefen i detta sammanhang icke tagit ställning. För befattningen som chef för den tekniska skolan borde avses en major eller kapten eller också en flygdirektör av 2. graden eller flygingenjör av 2. graden. Med anledning av att försvarskommittén vid behandlingen av de centrala skolorna berört vissa byggnadsfrågor har departementschefen uttalat bland annat, att särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan, hur den tekniska skolans lokalbehov på längre sikt bör tillgodoses.

Departementschefen har med hänsyn till den stora betydelse, som måste tillmätas utbildningen i radartjänst, i likhet med försvarskommittén föreslagit, att en särskild radarskola inrättas och förlägges till nuvarande F 2:s etablissement. Till skolan borde, i varje fall tills vidare, förläggas även den föreslagna flygräddningsgruppen. Departementschefen har i princip godtagit försvarskommitténs förslag till organisation av radarskolan jämte flygräddningsgruppen. Behovet av militär och civilmilitär personal (utom elever och värnpliktiga) har i propositionen beräknats till 1 överstelöjtnant som chef, 1 major eller kapten, 4 kaptener, 3 löjtnanter, 2 förvaltare, 5 fanjunkare, 4 sergearter, 5 överfurirer, 16 furirer, 2 pensionerade underofficerare i arvodesbefattningar, 1 flygdirektör av 2. graden, 1 flygingenjör av 2. graden, 1 flygläkare av 1. graden, 2 beställninghavare tillhörande militärmeteorologpersonalen, 2 verk-mästare, 11 mästare, 30 flygtekniker, 6 flottiljpoliser och 1 förrådsvaktmästare.

Utskottet. Vad i propositionen anförts rörande utbildningsanstalternas organisation och personalbehov föranleder icke någon principiell erinran från utskottets sida. I likhet med departementschefen finner utskottet lämpligt, att en särskild radarskola organiseras och förlägges till etablissementet i

Hägernäs. Till denna skola torde även böra förläggas den förberedande, i huvudsak allmänbildande utbildningen av stamflygförare med folkskolekompetens, vilken utbildning hittills provisoriskt varit förlagd till Svea flygflottilj.

J. Väderleksorganisationen.

Med anledning av ett av försvarskommittén framlagt förslag om indragning av väderleksstationen i Fårösund har departementschefen erinrat, att Kungl. Maj:t numera medgivit, att denna station finge indragas och dess uppgifter övertagas av den civila flygväderlekstjänsten i Visby.

Behovet av personal vid flygstabens väderleksavdelning har av departementschefen behandlats under avsnittet Flygvapnets ledande organ m. m.

Utskottet har intet att erinra mot vad i propositionen anförts under detta avsnitt. Enligt vad utskottet erfarit har Kungl. Maj:t den 4 juni 1948 medgivit, att observationscentralstationen i Karlstad må indragas och dess uppgifter övertagas av den civila flygväderlekstjänsten därstädes.

K. Övriga frågor.

Departementschefen har anfört, att i princip intet vore att erinra mot försvarskommitténs förslag att för flygvapnets krigsorganisation inrätta en reservflygkår för vissa begränsade spanings- och övervakningsuppgifter. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter angående tjänstgöringsförhållanden m. m. för kårens värnpliktiga flygande personal (f. d. stamflygförare).

Vad beträffar målflygning åt armén och marinen har i propositionen icke förutsatts någon principiell ändring i nu gällande ordning.

I fråga om understöd åt privatflyget har departementschefen i huvudsak anslutit sig till försvarskommitténs förslag att sådant understöd alltjämt skall utgå, avse den motorlösa flygningen och utnyttjas på sådant sätt att så många ynglingar som möjligt ges tillfälle till utbildning i motorlös flygning.

Med en ifrågasatt särskild utredning rörande understöd åt det privata motorflyget har departementschefen ansett böra tills vidare anstå.

Utskottet. I likhet med departementschefen finner utskottet lämpligt, att en reservflygkår inrättas för att i görligaste mån kompensera redan beslutad minskning av spaningsflyget.

Mot vad i övrigt av departementschefen anförts under detta avsnitt har utskottet ingen principiell erinran att framställa.

III. Flygmaterielen.

Beträffande försvarskommitténs förslag och synpunkter rörande flygmaterielen torde få hänvisas till propositionen s. 481—483.

Departementschefen har i allt väsentligt anslutit sig till de synpunkter, försvarskommittén anlagt på frågan om flygmaterielens förnyelse. Materieförnyelsen borde således i princip grundas på den inhemska flygindustrien. I likhet med försvarskommittén har departementschefen ansett 7 år vara den genomsnittligt största livslängd för krigsflygplan i första linjen, som kan godtagas. Mot de livslängder för flygmaterielen i övrigt, som försvarskommittén lagt till grund för sina kostnadsberäkningar, har departementschefen icke haft något att erinra.

I likhet med försvarskommittén har departementschefen vidare ansett, att flygmaterielen liksom nu bör förnyas successivt medelst tämligen jämna årliga anslag.

Då våra nuvarande resurser för flygteknisk forsknings- och försöksverksamhet icke motsvarade de krav som numera måste ställas, har departementschefen ansett en utökning härvidlag ofrånkomlig. Departementschefen har vidare uttalat, att det ur försvarets synpunkt är av stor betydelse, att frågan om ordnandet av den högre undervisningen på de flyg- och flygmotortekniska områdena så snart ske kan bringas till en lösning.

Vad beträffar möjligheterna att på längre sikt förse flygvapnet med materiel har departementschefen anfört, att härför erforderliga industriella förutsättningar redan nu finnas inom landet såväl för den av departementschefen nu föreslagna organisationen som för en organisation, i vilken även återstående sju dagjaktflottiljer förstärkts. Den närmast förestående materielanskaffningen för förstärkning av tre dagjaktflottiljer har i propositionen beräknats skola ske genom köp utifrån, medan förstärkningen av återstående dagjaktflottiljer beräknats kunna ske genom inhemsk tillverkning.

Mot vad försvarskommittén anfört rörande flygmaterielens underhåll har departementschefen i princip icke haft något att erinra.

Utskottet ansluter sig till de förslag och synpunkter rörande flygmaterielen, som framlagts i propositionen. Enligt utskottets mening måste det anses synnerligen betydelsefullt, att i fråga om forskning och högre teknisk undervisning betingelser snarast skapas för att vår flygindustri även i fortsättningen skall kunna förse våra stridskrafter med fullt modern och ur flygsäkerhetssynpunkt tillfredsställande flygmateriel.

IV. Kostnadsberäkningar för flygvapnet.

Departementschefen har framhållit att, även om den av honom föreslagna organisationen för flygvapnet innebure vissa förstärkningar i jämförelse med försvarskommitténs förslag, de båda organisationerna till sin struktur vore väl överensstämmande. Med utgångspunkt från kommitténs kostnadsberäkningar för flygvapnet, som i princip kunde godtagas, hade kostnadsberäkningarna därför begränsats till att avse de större organisationsändringar i förhållande till kommitténs förslag, som förordats i propositionen. Kommit-

téns förslag innebure — även oavsett föreslagna förbandsindragningar — väsentliga besparingar i förhållande till nuvarande organisation fullt genomförd. Kostnadsberäkningarna grundade sig på pris- och löneläget den 1 juli 1947.

Departementschefen har beräknat årskostnaderna (utom ersättning till försvarets fastighetsfond) för flygvapnet — luftbevakningen inräknad — vid genomförd organisation till 280,7 miljoner kronor, varav cirka 12 miljoner kronor för förstärkning av tre dagjaktflottiljer. Detta innebär en ökning med cirka 26 miljoner kronor i förhållande till försvarskommitténs förslag och med cirka 10 miljoner kronor vid jämförelse med nu gällande organisation fullt genomförd. Under övergångsåren skulle årskostnaderna bli betydligt lägre.

Förutom årskostnaderna tillkomme vissa engångskostnader, vilka — utöver kostnaderna för av försvarskommittén angivna byggnadsobjekt — beräknades uppgå till cirka 66 miljoner kronor. Av engångskostnaderna erfordrades cirka 55 miljoner kronor för förstärkning av tre dagjaktflottiljer och — i överensstämmelse med försvarskommitténs förslag — 10,5 miljoner kronor för materielanskaffning åt den optiska luftbevakningen. Härtill skulle komma vissa engångskostnader för ombildning av attackflottiljen F 1 till nattjaktflottilj.

Merkostnaderna under driftbudgeten för budgetåret 1948/49 i förhållande till i årets statsverksproposition upptagna medel för flygvapnet beräknades uppgå till cirka 8 miljoner kronor, varav cirka 2 miljoner — för den optiska luftbevakningen — skulle överföras från övriga försvarsgrenar.

Beträffande den närmare fördelningen av flygvapnets års- och engångskostnader för olika ändamål och på olika budgetår torde få hänvisas till propositionen s. 485—491.

För fullständighetens skull vill utskottet i detta sammanhang erinra om det redan under avd. II. omnämnda, i de likalydande motionerna I: 361 av herr *Bergvall m. fl.* och II: 520 av herr *Ohlin m. fl.* framförda önskemålet att, beträffande den ifrågasatta fortsatta utbyggnaden av flygvapnet, kostnadsfrågan i sin helhet klarlades i den plan, som förutsatts komma att föreläggas 1949 års riksdag.

Utskottet. Mot i propositionen framlagda kostnadsberäkningar för flygvapnet har utskottet i huvudsak intet att erinra.

AVD. VII. VISSA FÖR FÖRSVARET GEMENSAMMA ÄNDAMÅL.

A. Försvarets forskningsanstalt.

Försvarskommittén har på grundval av en av försvarets forskningsanstalt till kommittén överlämnad promemoria föreslagit ökad medelsanvisning till forskningsanstalten. Kommittén har därvid framhållit betydelsen av att vårt land noggrant och i den utsträckning våra resurser medgäve följde den militärtekniska utvecklingen för att om möjligt i god tid kunna få fram ända-

målsenliga stridsmedel samt därigenom i görligaste mån säkerställa sig mot överraskningar. Kommittén funne därför starka skäl tala för att vi i mån av vår förmåga borde ställa erforderliga medel till förfogande för ifrågavarande ändamål.

Kommittén har därför ansett sig böra förorda, att forskningsanstalten erhåller ökad medelstildelning för de närmaste budgetåren. Samtidigt har kommittén anfört, att största möjliga varsamhet syntes påkallad vid utbygandet av den fasta personalorganisationen.

Departementschefen har funnit goda skäl tala för att forskningsanstaltens personalorganisation i viss utsträckning konsoliderades. Härav betingade detaljförslag komme att framläggas vid behandlingen av frågan om medelstildelning till anstalten för nästa budgetår.

I anledning av ett av forskningsanstalten i yttrande över försvarskommitténs betänkande framställt förslag, att värnpliktiga med naturvetenskaplig eller teknisk utbildning i betydligt större utsträckning än för närvarande skulle placeras till tjänstgöring vid anstalten, har departementschefen anfört, att frågan härom framdeles borde övervägas i samband med övriga värnpliktsfrågor.

Utskottet har intet att erinra mot vad departementschefen i förevarande avsnitt av propositionen anfört.

B. Fältövningar m. m.

Under det till försvarsstaben uppförda reservationsanslaget till övningar har för innevarande budgetår beräknats ett belopp av 7 500 kronor för anordnande av fältövningar m. m. för försvarsstabens egen personal. För nästa budgetår har för detta ändamål i årets statsverksproposition (bil. 6, punkt 24) under motsvarande anslag beräknats samma belopp.

Försvarskommittén har föreslagit ökad medelsanvisning för dylik övningsverksamhet. Kommittén har därvid anfört, att önskemål framförts om anordnande av befälsövningar av strategisk natur, vid vilka såväl högkvarteret som cheferna för försvarsgrenarnas operativa enheter ställdes inför de kombinerade operationernas speciella problem. Med hänsyn till det nutida krigets totala karaktär hade vidare framhållits nödvändigheten av en intim samverkan även mellan försvarets målsmän och olika civila myndigheter. Samarbetet måste förberedas i fred och grundas på ömsesidig kunskap om det militärpolitiska läget och de olika parternas möjligheter. Civila och militära högre chefer måste få tillfälle att i applikatorisk form studera de uppgifter, inför vilka de en gång kunde bli ställda. De principer och metoder för kombinerade operationer, som kunde utarbetas med ledning av krigserfarenheter, applikatoriska studier och fältövningar borde jämväl utprövas under krigsmässiga övningar, vilka dock tills vidare borde inskränkas till att äga rum i genomsnitt vart tredje år. Slutligen hade särskilda utbildningskurser för försvarsstabens personal ansetts erforderliga.

Försvarskommittén har ansett, att bärande skäl anförts för anordnande av här avsedda övningar och kurser m. m. och föreslagit, att anslag skulle årligen anvisas för ändamålet med ett sammanlagt belopp av 85 500 kronor.

I yttrande över försvarskommitténs betänkande har överbefälhavaren framhållit, att erfarenheterna från andra världskriget understrukt vikten av friktionsfri samverkan mellan stridskrafter ur olika försvarsgrenar och av nära samarbete mellan krigsmakten, civilförsvaret och övriga civila myndigheter. Formerna för denna samverkan måste studeras och övas. Det syntes överbefälhavaren betydelsefullt, att den av försvarskommittén föreslagna verksamheten i sådant syfte komme till stånd i full utsträckning redan under nästkommande budgetår. Med hänsyn till den snabba tekniska och taktiska utvecklingen vore det nödvändigt att vid sidan av den militärtekniska forskningen även kunna bearbeta nya rön ur tekniska och strategiska synpunkter och med hänsyn till svenska förhållanden. Dylika forskningsuppgifter kunde ej genomföras utan regelbundet återkommande kurser och tillämpningsövningar av operativ art.

Departementschefen har uttalat, att av försvarskommittén och överbefälhavaren anförda synpunkter för anordnande av här avsedda övningar syntes vara av natur att böra vinna beaktande. I den mån övningar ägde rum med personal ur försvarsstaben borde tagas i anspråk det för försvarsstaben uppförda anslaget till övningar. I den mån personal ur försvarsgrenarna deltog, syntes kostnaderna böra bestridas från vederbörande försvarsgrens övningsanslag. För framtiden erforderliga medel för dessa övningar borde begäras i de årliga medelsäskandena. På grund härav vore departementschefen icke beredd att nu föreslå särskild medelsanvisning för här avsedda ändamål.

Utskottet. Mot vad departementschefen härutinnan anført har utskottet icke funnit anledning till erinran.

C. Befäls- och specialistutbildning av vissa värnpliktiga.

Departementschefen har i enlighet med vad försvarskommittén förordat i princip tillstyrkt, att särskild befäls- och specialistutbildning komme till stånd för värnpliktiga, som vore avsedda att i krig utnyttjas i vissa befattningar av icke rent militär natur, såsom personalvårdsassistenter, självårdspersonal, tolkar, post- eller telegrafpersonal, stabsredaktörer och förplägnadsassistenter. Utbildningen i fråga borde förläggas efter första tjänstgöringens (motsvarande tjänstgörings) avslutande. Möjligheterna att inpassa densamma i värnpliktstjänstgöringen bleve därför beroende av huru denna tjänstgöring komme att utformas på längre sikt. Då förslag därom icke nu kunde framläggas, kunde departementschefen heller icke nu mera i detalj taga ställning till förslaget. Skulle emellertid en dylik utbildning lämpligen kunna anordnas, syntes Kungl. Maj:t äga att utan riksdagens medverkan föranstalta härom.

Utskottet har intet att erinra mot att **Kungl. Maj:t**, därest så finnes möjligt och lämpligt, föranstaltar om anordnande av sådan utbildning som här avses.

D. Försvarets brevskola.

Försvarskommittén har anfört, att numera vunna erfarenheter rörande den verksamhet, som hittills bedrivits vid arméns brevskola, enligt vad från militärt håll gjorts gällande, givit vid handen, att korrespondensundervisning med gott resultat borde kunna utnyttjas inom krigsmakten i väsentligt större utsträckning än hittills varit fallet och att verksamhetsområdet fördensskull borde utvidgas att avse jämväl personal tillhörande marinen och flygvapnet. Kommittén ville med hänsyn därtill i anslutning till tidigare förslag i ämnet förorda, att en särskild försvarets brevskola inrättades. Personalen vid skolan syntes kunna begränsas till en chef, major (kommendörkapten av 2. graden) eller kapten i lönegrad Ma 10 eller Md 9, en militär lärare, löjtnant, i lönegrad Md 7, tre civila lärare, varav två i lönegrad Ce 27 och en i lönegrad Ce 24, samt två biträden för skriv- och kontorsgöromål. För avlöningar till skolans personal beräknades 81 500 kronor och för omkostnader vid skolan 30 000 kronor för budgetår. I den mån kurser anordnades allenast för en försvarsgren, borde desamma bestridas från vederbörligt övningsanslag.

Departementschefen har anfört, att han med hänsyn till numera vunna erfarenheter rörande värdet av korrespondensmetoden för militär undervisning ansåge sig kunna förorda, att denna form av undervisning infördes jämväl för marinen och flygvapnet och därvid även gäves en fastare organisation. Liksom hittills syntes verksamheten böra bedrivas vid en särskild skola. Departementschefen föresloge, att en för försvaret gemensam skola, försvarets brevskola, inrättades. Vad beträffade personalorganisationen vid skolan och personalens löneställningar kunde departementschefen ansluta sig till försvarskommitténs förslag, med den ändringen dock att alla de tre civila lärarna åtminstone tills vidare placerades i lönegraden Ce 24.

Utskottet har intet att erinra mot vad i detta avsnitt av propositionen anförts och föreslagits.

E. Åtgärder för att säkerställa krigsmaktens försörjning i krig.

Departementschefen har framhållit, att under beredskapstiden stora belopp ställts till förfogande för åtgärder i syfte att höja den industriella kapaciteten för krigsmaktens försörjning i krig. Åtgärderna hade avsett såväl anskaffning av maskiner och byggande av fabriker som anskaffning av råvaror och mellanlager för krigsindustritillverkning. I samband med att krigshandlingarna upphört och beredskapen hävts hade det program för utbyggnaden på detta område som då fortfarande var under fullföljande avbrutits och vissa medel, som funnits reserverade för ändamålet, inbesparats (jfr prop.

1945: 386, s. 10 o. 11). I avvaktan på försvarskommitténs förslag hade sedermera i stort sett inga ytterligare medel anvisats för här ifrågavarande ändamål.

Det vore givetvis en angelägenhet av största vikt, att krigsmaktens försörjning i krig med materiel och förnödenheter vore i erforderlig grad tryggad. De åtgärder härför, som borde vidtagas, måste noggrant planläggas för att största möjliga effekt skulle kunna utvinnas ur medel, som kunde ställas till förfogande för ändamålet. På skilda områden påginge närmare utredningar för en dylik planläggning.

Departementschefen vore icke beredd att för närvarande ange något mått på medelsbehovet för här ifrågavarande ändamål. Till frågan om medel för vissa åtgärder till tryggnad av krigsmaktens försörjning, vilka i nuvarande läge syntes vara särskilt angelägna, finge departementschefen anledning att återkomma i annat sammanhang.

Utskottet, som vid behandlingen av propositionen nr 208 återkommer till frågan om materielanskaffningen för försvaret, har intet att erinra mot vad departementschefen i förevarande avsnitt av propositionen anför.

F. Lottaorganisationen.

Den av riksförbundet Sveriges lottakårer (SLK) bedrivna verksamheten har av försvarskommittén bedömts vara av sådant värde för krigsmakten, att kommittén förordat höjning av nu utgående bidrag (140 000 kronor) till 370 000 kronor för år. Kommittén har därvid icke förutsatt någon ändring i lottarörelsens ställning eller verksamhet i stort. Vidare har kommittén förutsatt, att kostnader för lottors deltagande i fälttjänstövningar och dylikt liksom hittills skulle bestridas av vederbörlig försvarsgren.

Departementschefen har med hänsyn till den ståndpunkt han intagit till frågan om ökad medelsanvisning till de under Avd. IV. Armén redovisade frivilliga försvarsorganisationerna och innan bättre överblick vunnits över den omfattning, som luftbevakningsutbildningen kunde beräknas få under nästkommande budgetår, ansett sig icke kunna förorda en höjning av medelsanvisningen till lottaorganisationen utöver den, som föreslagits i innevarande års statsverksproposition.

Utskottet har intet att erinra mot propositionen i denna del.

AVD. VIII. BYGGNADER M. M.

Försvarskommittén har verkställt utredning rörande de förändringar i försvarets byggnadsbestånd, som skulle bli en följd av kommitténs förslag, samt även upptagit till behandling frågor angående byggnadsbehov, som oberoende därav kunde göra sig gällande under den närmaste tioårsperioden. Därvid hade

anmälts önskemål om byggnadsföretag, till vilkas bestridande skulle erfordras — inberäknat kostnaderna för av kommitténs förslag direkt eller indirekt föranledda byggnadsarbeten — investeringsanslag till belopp av för armén 139 303 000 kronor, för marinen 85 955 000 kronor (därav 42 000 000 kronor för utbyggande av flottans basorganisation m. m.), för flygvapnet 136 700 000 kronor (därav 75 400 000 kronor för flygfältsarbeten och 50 000 000 kronor för bergshangarer m. fl. befästningsanläggningar) samt för byggnadsföretag av för flera försvarsgrenar gemensam natur såsom bergrum för drivmedelsföråd och den optiska luftbevakningen 23 900 000 kronor eller allt som allt 385 858 000 kronor. Mot dessa investeringsanslag skulle svara ett grundavskrivningsbehov av tillhoppa 190 157 000 kronor. Härutöver borde enligt kommittén tagas i beaktande ett belopp av 9 200 000 kronor för försvarets forskningsanstalt.

I fråga om möjligheterna att tillgodose byggnadsbehov, som icke direkt föranleddes av försvarskommitténs förslag utan som ur andra synpunkter kunde anses erforderliga, har kommittén inskränkt sig till ett allmänt påpekande, att vissa av de ifrågasatta byggnadsföretagen syntes vara av den art, att de ur olika synpunkter tedde sig såsom särskilt angelägna. Hit vore att hänföra byggande av flygfält samt bergrum. Med hänsyn till de avsevärda kostnaderna härför vore det ofrånkomligt att räkna med en under avsevärd tid fortgående successiv utbyggnad av sådana anläggningar. Jämväl byggnadsföretag, avsedda att främja utbildningens effektivitet, borde enligt försvarskommittén givas företräde framför andra byggnadsobjekt.

Med hänsyn till nödvändigheten att i rådande läge starkt begränsa de allmänna utgifterna har kommittén ansett sig böra räkna med att byggnadsverksamheten för försvarsändamål under de närmaste åren måste i hög grad inskränkas. Med hänsyn särskilt till att medel redan beviljats för ett stort antal byggnadsföretag, för vilka byggnadstillstånd ännu icke lämnats, har försvarskommittén för sin del ansett sig böra stanna vid att beräkna grundavskrivningsbehovet för byggnads-, flygfälts- och andra anläggningsarbeten till i genomsnitt 10 miljoner kronor för år. Kommittén har dock samtidigt uttalat, att ett förändrat konjunkturläge kunde nödvändiggöra en omprövning av hela förevarande frågekomplex.

Under ett särskilt avsnitt i betänkandet har kommittén behandlat frågan om befästningar. Kommittén har därvid återgivit ett uttalande i ämnet av överbefälhavaren av innebörd att det av främst ekonomiska skäl icke vore möjligt att i fredstid utbygga samtliga önskvärda permanenta befästningar i fullt färdigt skick. En viss kontinuerlig byggnadsverksamhet för befästningar borde emellertid enligt överbefälhavarens mening äga rum i fred. Omfattningen härav borde bestämmas under hänsynstagande dels till behovet av befästningar ur strategisk synpunkt inom det ena eller det andra området, dels till ekonomiska skäl.

Frågan om uppförande av bergrumsanläggningar har kommittén behandlat tillsammans med övriga byggnadsfrågor. För befästningar för markstridskraf-

ter och den militära ledningen har kommittén med hänsyn till den behållning, som funnes å härför redan anvisade anslag, ansett sig icke i nuvarande läge böra beräkna medel.

Departementschefen har framhållit, att huvuddelen av de byggnadsföretag, som försvarskommittén här angivit, tidigare anmälts av de medelsäskande myndigheterna. Alltefter angelägenhetsgrad hade de fått inpassas i den byggnadskvot, som tillmätts försvaret. Så länge de förhållanden bestode, som betingade den nuvarande regleringen av byggnadsverksamheten, syntes samma förfarande få tillämpas även i fortsättningen. Frågan vilka byggnadsföretag som närmast borde komma till utförande finge därför prövas för varje budgetår.

Utskottet. Vad departementschefen i förevarande avseende anfört ger ej utskottet anledning till erinran.

AVD. IX. UTSKOTTETS HEMSTÄLLAN.

Under åberopande av vad utskottet i det föregående anfört får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må, med avslag å motionerna I: 363 samt II: 22, 523, 524, 527 och 528, besluta, att försvaret i de delar, som beröras i Kungl. Maj:ts proposition nr 206, skall organiseras på sätt i nämnda proposition angivits med de avvikelser därifrån, som betingas av vad utskottet i det föregående anfört;

B. att motionerna I: 359, 361, 362, 365, 366 och 367 samt II: 520, 522, 525, 526, 529 ävensom I: 368 och II: 531 — de båda sistnämnda i vad de avse försvarets organisation — i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under punkten A, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 juni 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Pauli, Lindström, Gränebo, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Andrén, Gustaf Iwar Anderson, Gillström, von Heland, Sundelin och Lundgren; samt
från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Skoglund i Dovers-
torp, Ward, Andersson i Malmö, Wallentheim, Lindholm, Holmström, Onsjö,
Thapper, Persson i Vinberg, Persson i Svensköp och Johansson i Mysinge;
dock att
från och med AVD. III deltagit herr *Hesselbom* i stället för herr *Karl
Andersson*.

Reservationer:

1) vid AVD. II. ALLMÄNNA SYNPUNKTER (s. 22—26) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Andrén, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp och *Holmström*;

2) vid AVD. III. SÄRSKILDA FRÅGOR. A. FÖRSVARETS HÖGSTA LEDNING (s. 30 och 31) av herrar *Lindström, Gillström, Eriksson* i Stockholm, *Ward, Wallentheim* och *Lindholm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Det totala kriget ingriper på samhällslivets alla områden och berör mer eller mindre direkt varje medborgare. De strategiska beslut, som skola fattas, äro därför numera icke något, som endast berör krigsmakten utan hela landets försörjning, dess administration i stort m. fl. i det civila samhällslivet djupt ingripande faktorer. Detta kräver, att en intim kontakt skapas mellan den militära ledningen å ena sidan och den politiska ledningen samt det civila samhällets olika delar å den andra. Det medför också, att en militär fackman icke med säkerhet bäst lämpar sig för att fatta de avgörande strategiska besluten.

I de flesta demokratiska stater med krigserfarenhet ligger försvarets högsta ledning i händerna på en regeringsmedlem med konstitutionellt ansvar. Kontakten mellan politisk och militär ledning samt det civila samhällslivet skapas i regel genom ett krigskabinett eller försvarsråd, i vilket ingår regeringschefen, de statsråd, som handlägga med försvaret närmast sammanhängande frågor, cheferna för de olika försvarsgrenarna samt representanter för civilförsvaret och den ekonomiska försvarsberedskapen.

Vid en organisation, byggd på sådana principer, bör den politiska ledningen bära huvudansvaret för de avgörande strategiska besluten under närmaste medverkan av den högsta sakkunskapen inom olika militära områden. Försvarsgrenschefernas föredragningar inför högsta försvarsledningen bära anpassas därefter. Verkställandet av de militära beslut, som fattas, åligger givetvis den rent militära ledningen. Detta förutsätter, att en prövning av överbefälhavarinstitutionens berättigande kommer till stånd. En på krigs- och freds-erfarenheter stödd undersökning rörande dessa frågor anser utskottet påkallad.

Samordningen av krigsplanläggningen i stort och de för försvarsgrenarna gemensamma större och viktigare spörsmålen kräver enligt erfarenheter från de krigförande ett koordinationsorgan. Inom vissa länder sker detta genom en liten försvarsstab, sammansatt av representanter för olika försvarsgrenar; inom andra länder genom att delar av försvarsgrensstaberna direkt samarbeta. Den svenska försvarsstaben lider enligt mångstämmiga uttalanden av påtagliga brister. Dess omfattning tynger arbetet i ledningen. Dubbelarbete, förseningar och oklarhet i ansvarsfördelningen äro påtalade nackdelar, vartill kommer en snedvridning av organisationen, som följer av att den operativa ledningen är i princip olika ordnad för å ena sidan armén och å andra sidan

marinen och flygvapnet. Därjämte synas kostnaderna för ledningen vara oproportionerligt stora. En avsevärd förenkling och decentralisering i samband med en minskning av försvarsstabens omfattning förefaller vara påkallad.

Departementschefen har föreslagit vissa åtgärder, som äro ägnade att i viss mån åstadkomma förbättringar inom den högsta ledningen under fredsförhållanden. Dessa åtgärder vill utskottet icke motsätta sig. Emellertid äro departementschefens förslag enligt utskottets mening icke tillräckliga för att skapa en på erfarenheterna byggd lämplig, förenklad och effektiv militär högsta ledning. Frågan om högsta militärledningens organisation bör därför göras till föremål för ny allsidig och förutsättningslös utredning.

Med anledning — — — militära myndigheterna;»

3) vid AVD. IV. ARMÉN. III. C. 3. KAVALLERIET (s. 54) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Andrén, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Ur mobiliserings-, kuppberedskaps- och övningssynpunkt måste det anses vara av betydelse att i Stockholm äga tillgång till ett kavalleriförband. De av departementschefen berörda lokalbehoven synas vidare kunna tillgodoses på annat sätt än genom ianspråktagande av K 1:s etablissement. Med hänsyn till nu angivna förhållanden och då utredning pågår om kavalleriets framtida organisation, förordar utskottet, i överensstämmelse med motionerna II: 527 och II: 528, att frågan om den föreslagna indragningen av K 1 skall upptagas till avgörande först sedan nyssnämnda utredning och den planerade utredningen om lokalfrågorna slutförts;»

4) vid AVD. IV. ARMÉN. III. I. ARMÉNS HASTAR (s. 59) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Andrén, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Vad i propositionen anförts beträffande arméns hästar föranleder ingen annan erinran från utskottets sida än att hänsyn måste tagas till de förändringar, som bliva en följd av att frågan om indragningen av K 1 skjutes på framtiden;»

5) vid AVD. V. MARINEN. IV. A. FARTYGSmaterieleN (s. 64) av herr *von Heland*;

6) vid AVD. V. MARINEN. IV. D. FLOTTANS PERSONAL (s. 68) av herr *Lundgren*.